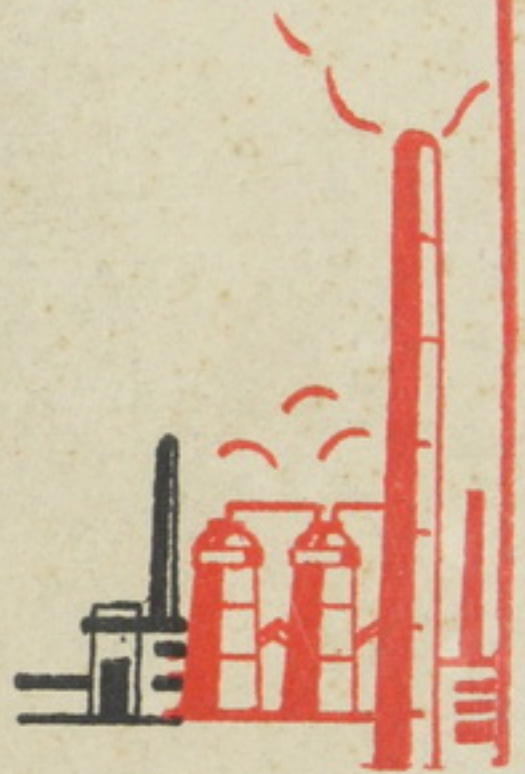

2563

У.Н. 2563

ЗБІРНИК

МОЛОДНЯК

Молодий Більшовик

ДР

МОЛОДНЯК

ЗРАЗКИ ТВОРЧОСТИ
ЧЛЕНІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СПІЛКИ
КОМСОМОЛЬСЬКИХ ПРОЛІТАРСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ
«МОЛОДНЯК»

УЛОЖИВ
Д. ЧЕПУРНИЙ

ЗА РЕДАКЦІЮ І З ПЕРЕДМОВОЮ
Б. КОВАЛЕНКА

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
«МОЛОДИЙ БІЛЬШОВИК»
Харків 1930 Київ

2563
22508

—Бібліографічний опис цього видання
вміщено в „Літопису Українського Друку“,
„Картковому репертуарі“ та інших покаж-
чиках Української Книжкової Палати.

Зам. № 1579

Центральна
наукова бібліотека
АН УРСР
Акт № 22 848-15

ВНООФ
Звірено 07

*Присвячується VIII З'їздові
Комсомолу України*

«МОЛОДНЯК»

«Молодняк» утворився восени 1926 року, як організація комсомольських письменників з Гартованської (Київ) і Плужанської молоді.

В період загостреної літературної дискусії з представниками націоналістичного ухилу в радянській літературі (група М. Хвильового, пізніше «Вапліте») «Молодняк» об'єднав мало не всіх письменників-комсомольців (порівнюючи старіших і молодших початківців) для боротьби за партійне розуміння шляхів розвитку радянської й пролетарської літератури та для спільної творчої роботи.

Роля «Молодняка» і молодняківців в ідеологічній боротьбі загально відома: гостра полеміка з «Вапліте» через пресу (насамперед через журнал «Молодняк» і «Літ. Газету»), виступи проти буржуазних течій, груп (неоклясики) і пізніше критика теоретичних (методологічних) і творчих (стилевих) позицій дрібнобуржуазної літератури (рівночасно боротьба за провідний стиль пролетарської), ідеологічна боротьба, пропаганда ідей пролетарської літератури в пролетарських читачівських масах, виявлення творчих кадрів у масах — все це здобуло «Молоднякові» заслужену нелюбов з боку «активу» дрібнобуржуазної літератури, що намагалася підмінити собою літературу пролетарську і ці ж самі якості спричинилися до популярності «Молодняка» в масах пролетарського культурного активу, зокрема комсомольського.

«Молодняк», як організація, не мислив своєї ідеологічної і творчої роботи ізольовано від загального руху пролетарської літератури, що його репрезентувала насамперед Всеукраїнська Спілка пролетарської літератури, секція ВОАПП'у — ВУСПП.

«Молодняк» в особі свого активу взяв участь в організації ВУСПП'у й утворенні його керівничих кадрів, прекрасно розуміючи вагу ширшого фронту пролетарської літератури за участю старіших віком пролетарських письменників і лівих попутників. Критикуючи окремі помилки ВУСПП'у і Вуспівців, «Молодняк» підтримував політику консолідації сил пролетар-

ської і радянської літератури, дбаючи за організацію федерації радянських письменників.

Відкидаючи теорії молодняківського «авангардизму», заперечення або недооцінку ролі загальної пролетарської й радянської літератури («ліві» настрої), «Молодняк» (ми говоримо про провідну групу «Молодняка», а не про «збоченців») боровся проти основної на сьогодні «правої» небезпеки, тактики хвостизму, «підлажування» до попутників, проти затушковування специфічних класових завдань пролетарської літератури й її інтернаціонального фронту в межах СРСР, також у межах пролетарських і революційних літератур Заходу і Сходу, об'єднаних у Міжнародному Бюро пролетарських літератур.

Позиції і робота «Молодняка» зустрічали заперечення в цілому і в окремих моментах, з боку частини критики.

Ще М. Хвильовий в журналі «Вапліте» заперечував комсомольську літературу, неможлива бо, мовляв, спеціальна література лікарів чи якоїсь іншої професії.

Сумлінно замовчувалося, що комсомол — не професія, що організація комуністичної молоді закономірно може і мусить виділити із своїх лав творців нової культури зокрема пролетарської літератури.

Чи комсомольська літературна організація може творити літературу класово відмінну від пролетарської? Зрозуміло, що письменники-комсомольці, якщо вони не підпадають під дрібнобуржуазні впливи, творять літературу саме пролетарську, але вони можуть загострювати увагу і на комсомольській тематиці, проте не обов'язково нею обмежуватись.

Беручи участь у загально-політичній, професійній, громадській роботі, провадячи класову боротьбу і вивчаючи її в процесі активної в ній участі, комсомолец-письменник може писати і про «дорослих», хоча нехтувати юнацькою тематикою ніяк не доводиться, бо особливо ґрунтовної розробки ця тематика в українській літературі не зазнала.

До того треба зауважити, що малі взятися за комсомольську тематику — треба вміти її опрацювати, показавши справжнє обличчя основної маси комсомолу, не обмежуючись показом попутників комсомолу або й «чужаків», як це роблять письменники типу О. Донченка чи О. Кундзіча («Де факто»).

Схарактеризувати всебічно в активній класовій функції тип молодого революціонера нашого часу окремим письменникам «комсомольської тематики», аж ніяк не щастить, а це дає можливість думати, що ці тематично «комсомольські» письменники органічно з комсомолом не зв'язані, комсомолу не знають і не розуміють тих процесів, які в комсомолі відбуваються. Найбільше, що вони бачать у комсомолі — це моменти розкладу і занепадництва, характерні насамперед для «чужаків» і слабі-

шої частини комсомолу, що класово ворожим впливам підпадає. Ці «хиби» комсомолу окремі письменники в творах типу «Зоологій павучок» або «Сурми» (не кажу вже про «Гармонію і свишушник» Б. Тенети) загострюють, надають негативним моментам сенсаційності, знижуючись у трактовці матеріялу до специфічної бульварщини (порнографія, вульгарна трактовка соціальних моментів).

Коли читаєш згадані твори, то незалежно від суб'єктивного бажання авторів, виразно виступає їх об'єктивна роль виразників «соціального замовлення» обивателя, його естетичних, а подекуди й ідеологічних смаків.

Іноді продукція подібного ґатунку розгортається в ширше полотно, і тоді ми маємо, за виразом одного з «виходців» із «Молодняка», «комсомольську епопею» на зразок «Де факто» О. Кундзіча, що може правити за ілюстрацію до тези, як не треба подавати комсомол у літературі.

В центрі цієї „епопеї“ стоїть Юрко Гармата, людина непевного, чи не льокайського походження, яка формує свій юнацький світогляд під безпосередніми впливами панського двору, просвітняського шовінізму, терористичних (терор проти радянських робітників) настроїв.

Ця «стихійна» сила, що фактично не виходить із рамок дрібнобуржуазної «психоідеології» випадково (невмотивовано) потрапляє до червоних партизанів, до армії, до школи (про його «романтичне» кохання з «екзальтованою» черничкою не згадуємо) і все це для того, щоб зробитися «совістю» комсомолу і протистояти комсомольцям «де юре» — бюрократам, «казенним апаратчикам», розкладеним елементам тощо.

Використавши цю колізію «героя», «виключної натури» і «юрби», щоб продемонструвати побутовий і політичний розклад основної маси комсомолу (і робітничого, і шкільного), спеціально підкресливши момент розчарування старих комсомольців в організації і в революції, О. Кундзіч, дуже «проблемно» зводить «героя» з анархістами (не забудьте, що герой «справжній» комсомолец — «де факто») і трохи згодом виводить із комсомолу (не переміг, мовляв «окостенення» і кинув квитка на стіл).

Іноді в дійсності дрібнобуржуазний філістер, роз'їдений «спадковою» психоідеологією свого класового середовища, що з нього походить, пориває з комсомолом (частіше комсомол з ним пориває), але О. Кундзіч ідеалізує обивателя, робить з нього героя, наявно і цілком у душі троцькістських теорій, в той самий час підкреслюючи переродження комсомолу.

Єдине, що може за романом «Де факто» врятувати комсомол, — це військова небезпека, що має «встряхнуть» комсомол і повернути до нього «справжніх комсомольців», — «де факто».

З наведених прикладів ми можемо зробити висновок, що іноді пишуть про комсомол, та не по-комсомольському і не по-партійному, а—з погляду буржуазії або дрібної буржуазії.

Ідеологічна трактовка комсомольської тематики має колосальне значіння, при чому автори, що збочують у трактовці комсомольського матеріялу, так само збочують, розробляючи й інші теми.

Тут ми підходимо до аналізу причин збочення від комсомольської, а відтак і пролетарської літератури, частини письменників, що свого часу складали актив «Молодняка» а потім з ним порвали.

Ми не хочемо підводити всіх «виходців» з «Молодняка» під одну мірку, маючи на увазі певну різницю між окремими «індивідуальностями» з цієї групи, хоча в той же час для нас здається цілком не випадковим той факт, що вся група колишніх «молодняківців» перейшла з «Молодняка» не до ВУСПП'у, а саме до «Пролітфронту» та ще зробилась його активними апологетами. Причин відходу від «Молодняка» до «Пролітфронту» групи письменників, треба шукати і в їх творчості і в їх тактиці, у літературно-політичній орієнтації.

Ми вже говорили про трактовку комсомольської тематики від окремих виходців із «Молодняка»,— можна говорити і про їх тематичне спрямування взагалі.

Почавши з оспівування «червоного села», О. Кундзіч не випадково взявся показувати персонажів із «колишніх людей» (кол. аристократія, шпигуни, авантюристи, розчаровані в революції). Беручи за основу своєї пізнішої творчості «колишніх людей», О. Кундзіч виразно абстрагувався від класового показу цих людей з погляду пролетаріяту.

Не класову ненависть до ворога намагався збудити О. Кундзіч, а «об'єктивно» і всебічно виявити у класово-ворожих пролетаріатові персонажів «людські» риси, риси людини взагалі з її переживаннями і трагедіями непотрібності сучасному суспільству, скочуючись у своєму «об'єктивізмі» до класового «неутралітету» (в показі соціально-ворожих пролетаріатові типів), а в гіршому разі—і до ідеалізації цих «людей». О. Кундзіч відходив від творчої методи пролетарської літератури, за допомогою якої письменник повинен виявляти класову суть типів та їх роль в класовій боротьбі. Засвоюючи непролетарську мавіру трактовки типів, О. Кундзіч разом з тим по-примиренському ставився до прошарків буржуазної інтелігенції і «колишніх».

В парі з цим «свадкласовим» об'єктивізмом у показі типів, розвивалася і тенденція стати над класами в трактовці соціальних проблем «поліберальничати», відірвати літературу від політики, художника від громадянина.

Рекордним з цього погляду твором є вірш Т. Масевка про

«Лобне місто», що його цитував у своїй доповіді на з'їзді «Молодняка» І. Ісаєв.

Т. Масенко просто і недвозначно заявляє, що як громадянин, він засуджує троцькістів, але як поет, може їх зрозуміти, як людей, мовляв, навіть співчувати їм.

Ніколи шум заводів не забудуть
твоїх околиць димних і ясних
навіки вигнані, тавровані сини.
І може серце не громадянина, а поета
жаліє їх неправих і упертих.

Т. Масенко, як поет остільки ліберальний, що може пожаліти троцькістів, підголосків класового ворога пролетаріату.

Характерно, що ліберальний І. Момот тут же (на з'їзді) подав репліку, що він у вірші Т. Масенка не добачає апологетики троцькізму («Я не вважаю це за апологетику троцькізму»).

Отже для прозаїків із групи «виходців» характерна з одного боку тематична обмеженість (колишні люди О. Кундзіча, «поламани люди» Д. Гордієнка, авантюристи і дрібнобуржуазні елементи в комсомолі О. Довченка, аж до Шляхового з «Диму над яругами» включно), з другого боку — цим прозаїкам притаманний нахил до надкласового і «об'єктивного» підходу до своїх персонажів, при чому ця надкласовість іноді переходить в ідеалізацію, романтизацію дрібнобуржуазного типажу, в надавання цим типам особливої цінності детальним заглибленням у соціально малоцінні «тонкощі» їх психологічних переживань (своєрідне «психоложество»).

Творча метода цих прозаїків призводить до помітних ідеологічних зривів, також до стилєвого еклектизму, характерного для дрібнобуржуазної літератури (тут вам і «об'єктивний» споглядальний психологізм, як рештки буржуазного реалізму, тут і романтизм і моменти ідеалізації дрібнобуржуазних персонажів, і натуралізм (еротика).

Якщо додати, що цей еклектичний, загалом примітивний, стиль ще знижується вульгарним психологізмом (мовляв, виявлення «підсвідомого»), трюками еротичного порядку, дешевим пригодництвом, шаблонністю мотивів сюжетних та літературним епігонством, то ми й матимемо ту різновидність цього стилю (характерну не для всіх творів згаданих авторів), яку ми не можемо кваліфікувати інакше, як стиль бульварної повісти.

Досить матеріалу для міркувань дають і нотки занепадництва в поезії, що мали місце в «Молоднякові», й що від них негавтовані й на майбутнє окремі молоді пролетарські та революційні поети, які зростають у «Молоднякові» чи поза ним.

Крім згаданого ідеологічного «лібералізму», бажання піднестися понад класовим пролетарським критерієм оцінки соці-

яльних явищ, висунути «проблеми», іноді давно розв'язані (наприклад, хто основний «герой» революції — робітник чи селянин), — треба відзначити меланхолійно-романтичне, що іноді переходить у песимізм, сприймання дійсності, зокрема міста, що й досі протиставляється ідеалізованому селу в поезіях того таки Т. Масенка.

Виспівування «колізії» між селом і містом, подвоєння між ними, утворює надійний і вивірений ще мінористами ґрунт для «психологічного» настроєвого песимізму, а відтак і для ідеологічного занепадництва.

І нарешті становлять небезпеку для молодих поетів неправильна формальна виучка у попередників, засвоєння архаїчних формальних канонів. Ми знаємо, що октави і сонети — специфічна, глибоко архаїчна форма, яку культивували в сучасній літературі неокласики, втілюючи в цю форму бажання піти від неприйнятної для них революційної дійсності в співзвучні їй психоідеологічним інтересам минулі часи або у сферу чистого мистецтва, лірики природи — ізольованого від життя хутора.

І коли естетичні смаки Д. Гордієнка припускали можливість епігонського наслідування щодо форми неокласикам, штампування октав, застосовуючи їх до революційної тематики, то ми мали наявну розбіжність між формою і «змістом», розбіжність, що різко знижувала художню цінність творів поета.

Аналіза творчості «виходців» із «Молодняка» перекоонує нас, що не випадковий їх відхід від організації комсомольських письменників.

Ряд організаційних питань, що спричинилися до дискусії в межах «Молодняка» з певною його частиною, свідчили про різне розуміння суті організації комсомольських письменників, її літературної політики і тактики.

Не всі члени «Молодняка» часів 1926 — 28 р.р. зарекомендували себе активною боротьбою з дрібнобуржуазними течіями і їх впливами на пролетарську літературу.

Але не тільки в цьому справа. Була тенденція зробити з «Молодняка» замкнену в собі касту «справжніх» молодих письменників, було бажання зліквідувати масову роботу «Молодняка», що зокрема мала виявити нові кадри, було презирливе ставлення до початківців, було «негліжування» організацією і спільною громадською працею та ідеологічною боротьбою.

Всьому цьому неправильно протиставлялась тільки особиста творчість, зреалізована в «славнозвісному» «мільйонному «тиражі».

Цілий ряд ознак розділяв «Молодняк» на дві групи, спричиняючись до поступового загострення взаємин між ними, і це вилилося зрештою в кризу «Молодняка», що мала своїм наслідком вихід з організації групи товаришів.

Це була криза зросту, але вона давала себе почувати. Ми

не гарантовані, що і в теперішньому складі «Молодняка» не може бути проявів творчого занепадництва, стилевого еkleктизму, ідеологічних огріхів, та збочень.

Але ці негативні явища не зможуть змінити ні обличчя організації, як такої, і її провідної лінії, тим більше, що «Молодняк», в міру зростання культурного активу з пролетаріату, буде поповнювати свої лави за рахунок робітництва (робітнича молодь і на сьогодні складає в «Молодняку» помітну частину).

Наше завдання проаналізувати роботу наявних кадрів «Молодняка», виявити, виходячи із засад самокритики, тенденцію творчого зросту організації і труднощі, що в процесі зросту дають себе почувати. Творчість «Молодняка» (особливо це помітно на поезії) далеко пішла наперед від свого вихідного етапу, що його репрезентує збірник «Барвінковий цвіт», де подано на свій час досить повний вибір молодняківської поезії (про прозу цього не можна сказати, бо її репрезентовано надто «урваними» уривками).

Комсомольська поезія (як і пролетарська) пережила період революційного романтизму, що з формального боку виявлявся в пісенних правильних метрах і тяжів до народньої образности.

Переважала в цих поезіях тематика революційних буднів, хоча частенько виринали й спогади про недавнє минуле з громадянської війни.

Саме цей перехід від героїки військових часів до романтики буднів, що його так блискуче накреслив П. Усенко, був зв'язаний з шуканням простоти стилю, з прозаїзацією образів, перейнятих проте глибоким щирим ліризмом,

Од моїх листів зимового сезону
може вже востаннє кашляє оргінстр,
бо отам: на комсомольськїм лоні,
комсомольське молоде узлісся.

(П. Усенко, «Весна»).

Романтичний стиль, подекуди з виразними елементами сентименталізму, характерний і для ранніх віршів Д. Чепурного, І. Гончаренка. Не уник цієї «творчої специфіки» І. Бойко, Я. Гримайло.

Знову іду у місто,
обрії і блакить,
голубі й барвисті,
як мої думки.

(Я. Гримайло).

Таких рядків у Я. Гримайла, як і в інших поетів, подибуємо чимало.

Молодняківці — поети-лірики, соціальні мотиви їх лірики переплітаються з індивідуальними. Правда, іноді маємо і просто замишування природою, як пейзажем, соціально неутральним.

Частіше цей пейзаж править за обрамлення для соціальної події і тоді маємо не просто лани, а лани колективні (Д. Чепурний), тоді й місяць тісно пов'язано з комсомольським осередком.

А ти знаєш, що через тебе
вже квіток позбулося чимало...
— Чуєш, місяцю, треба,
щоб у нас із тобою зазналось.
Ось отак:
на повітрі відкритому
каесемівські збори відчинемо,
ну, тоді вже тебе не критимем —
в тебе світла для зборів позичимо.

(І. Гончаренко, Місяченькові).

Комсомольські поети селянського походження, природно, починають із сільської тематики, фіксуючи сільські пейзажі, побут, соціальні процеси, пронизуючи матеріал ліричним настроєм.

На першому етапі своєї творчості поети-молодняківці «відображають» сільське життя, фіксують окремі його моменти, часто вживають старої, подекуди примітивної, образності.

У малюнках села ми знайдемо «і могилу з тополею», і «у тополях зозулі кування», («Тут ридали в минулому кулі») і «над берегом калину» і «в саду розквітлений бузок» (І. Гончаренко), «мов лопло неба днище» (Я. Гримайло), знайдемо й образи, невідповідні матеріялові — (пастух — Крез, діти — зграї золотих колібрі у Я. Гримайло). І. Гончаренко пише про дівочу зраду («Свайбові жалі»), Я. Гримайло — «про Гармонію» і «Сельбудівські вечори», Д. Чепурний — про переживання молоді матері («Над коліскою»), але в трактовку цих суто або переважно побутових тем поети вносять елементи нового життя, тим більше підкреслюючи роль і вплив цього нового в соціальних процесах.

От чому Д. Чепурний стає співцем колективізації та її двигуна — машини.

Славте, славте
цю весну піснею —
вже машину везуть.

Машину і колективізацію виспівують також С. Крижанівський, І. Семиволос, М. Шпак.

Зустріч нового із старим не викликає здебільшого у поетів-молодняківців трагічного почуття, подвоєння між минулим і майбутнім (характерного для попутників). Молодняківці цілком із новим селом, бо вони співці соціалістичної реконструкції села.

От чому молодняківці добре почувають себе в місті, і свідомо сприймають місто, як і провідну роль пролетаріату.

Про завод пише С. Крижанівський, Д. Чепурний («Шахтарі»), І. Семиволос, («купаючись в залізному влекоті»); завод посідає чільне місце в творах І. Лисогорка, цілий цикл міських віршів видає в своїй зірці «Друзі» І. Гончаренко, закінчуючи цей цикл надхненним «гімном» домнам.

В домен серця такі гарячі
і буреломний в серці жах.
— Ковтайте ж вугілля, руду,
розпійте чавуну озера,
щоб мільйони тонн продув
вогнених подих бесемера».

(І. Гончаренко, «Домни»).

Молодняківські поети вперто вчать, не задовольняючись тільки з інтуїції, і засвоюючи культурну спадщину.

Іноді студіювання попередників переходить в некритичне наслідування: «вербові котики» у Я. Гримайла запозичені у М. Рильського; в нього ж подибуємо стилізацію під П. Тичину («На майдані»). Некритично наслідує конструктивістів і М. Бажана, В. Гудим, і в окремих віршах — неокласиків М. Шеремет.

Іноді формальне наслідування переростає в підпадання ідеологічним впливам поетів-занепадників. Так, на окремих поезіях Є. Фоміна ми відчуваємо впливи «барда» обивательщини Є. Плужника з його характерною філософією філістерського скепсису й нігілізму («Сповідь»), та Єсеніна, що його Фомін для чогось переспівує («З Єсеніна»). Надто по-епігонському наслідує Є. Фомін О. Пушкіна, його холодно-об'єктивне, споглядальне, пасивне світосприймання.

Молодняківці в процесі учоби переростають «отображательський» етап і виявляють тенденцію синтезувати метеріал, подавати філософські узагальнення. Ці властивості в більшій або меншій мірі накреслюються в найновіших творах Є. Фоміна, М. Шеремета, Д. Чепурного, Г. Саченка й інших товаришів.

Один із характерних представників цієї синтетичної течії — М. Шеремет—почав з того жанру поезії, з приводу якого багато полемічних пер поламали деякі критики, зокрема з «Пролітфронту».

Називали цю лірику предметною і на цій підставі М. Доленго ототожнював її з буржуазним акмеїзмом, та ще й бідкався, що цю теорію акмеїзму запозичили з його статтів 1923 року (можемо запевнити М. Доленго, що цих його писань ми не турбували).

Мав цей жанр і назву фабульної поезії (справедливо відзначають, що така поезія тяжить до епосу, і друга збірка М. Шеремета «Бадьорість» прекрасно це твердження ілюструє), нарешті, вживали і терміну соціально-сюжетної поезії.

Неусталеність термінології — витрати теоретичного «виробництва», ковечні, коли доводиться кваліфікувати нову творчу течію, але ці різні терміни застосовуються до одного і того самого явища (цього ніяк не можуть зрозуміти противники нової течії).

В основі «дискусійних» віршів М. Шеремета, здебільшого, лежить соціальна або побутова подія, лірично забарвлена, причому цей ліризм поєднано з філософською трактовкою матеріала, з підкресленням певної думки.

Сьогодні секретар говорить.
Вечірка споминів. Давно.
І зразу — метушні не видно,
і тиші не зведе ніхто.
Лиш ніч в криваво-чорних бнидах
зловісно дивиться в вікно,
як воїни у ряд знамена,
схилилась тіль на ватажків...
І хто у вечір той знаменний,
на повні груди з нас не жив?!

(«З минулого»).

У першій збірці М. Шеремет виявляє досить помітний романтичний настрій, що подекуди переходить в сентименталізм («Дитині», «Лист»). Разом із романтичною тенденцією за принципом антитези, наростає сильніша течія, реалістична тенденція, що в другій збірці «Бадьорість» домінує і набирає особливої загостреності — підкресленої розумовості й об'єктивізму. Саме цей об'єктивізм, поєднаний з надмірним психологізмом («Бадьорість») є рудимент творчої методи буржуазного реалізму.

Негативні властивості цієї творчої методи яскраво виступають, коли М. Шеремет намагається застосувати її до гостро сучасної тематики, як от до колективізації. Статичні і розмірені, близькі до октави, ямби в поемі про колектив, позбавлені рухи «різьбярські» образи, загальний «дух» спокою і непорушності — це так само мало в'яжеться з колективом, як і стареча розсудливість, психологічне самокопирсання ув'язнених польських комсомольців з активною психоідеологією молодих революціонерів.

Будемо сподіватися, що пасивний «об'єктивізм» творів М. Шеремета — це хвороба зростання і що М. Шеремет зуміє піднятися на вищу ступінь психологічно і соціально глибокого, але дієвого, активного реалізму, що відтворює процеси з їх протиріччям і відшукує синтез у боротьбі протиріч.

Якщо М. Шеремет у своїх творах дає тип філософських шукань на базі реалістичного, матеріалістичного світогляду, то Є. Фомін поєднує філософію з романтичною творчою метою, ставлячи в центрі не пролетарський колектив, не соціальне, а індивідуальність, що намагається підвестись понад колективом.

От чому в поезіях Є. Фоміна багато індивідуалізму і туманності думки, характерної для романтизму.

Ця туманність думки іноді набирає виразно символістичного зафарблення і спричинюється до хибної ідеологічної «проблемності». Який, наприклад, конкретний сенс фантастичної сцени, де інвалід Перекопу протиставляється символічній дезертирській стихії.

Прийшов поранений мій друг,
застуговів у двері,
прийшов знесилений мій друг
в час буйної вечері.
Мій друг коханий кров'ю стік,
як у боях двадцятий рік.
А за столом пили вино,
гуляли дезертири.
Шуміло пінилось вино
і чад стояв в квартирі».

(Є. Фомін, «З циклу майбутніх поем»).

Від такої філософської туманності, що переходить у містику, недалеко до ідеологічно хибних тверджень, що свідчать, до речі, про безпомічність автора в політичних формулюваннях, а відтак—і про його відрив від марксистської теорії, а коли хочете—і від революційної практики.

Інакше не можна пояснити хоча б таких рядків:

Як мало ти зростає, класо робітнича,
але ростем.
Ростем.

Ростем невпинно.
Розчавлюєш багно західньої богемі.
Вже скоро свято бою і машин—
велична тема буйної поеми».

(«Пам'яті О. С. Пушкіна»).

Хіба для світової революції характерне завдання розчавити богему, а інших завдань Є. Фомін не визначає, до того ж і це єдине—формулює через ідеалістичні абстракції (свято бою і машин тощо).

Найкращий зразок революційної романтики Є. Фоміна «Трипільська трагедія».

Поема драматична, автор типізує факти, але навіть все таки ототожнювати Ратманського—з Русланом, а Любу Аронову—з якоюсь казковою героїнею, що скаче на вороному коні. Що цей образ, нарешті, має спільного з реальною подією?

Творчі зриви досить кваліфікованого поета свідчать про недостатню ідеологічну витриманість, про недосконалість романтичної творчої методи, як методи ідеалістичної.

Майже нічого не зробили молодняківці в галузі розвитку важливого жанру—сатиричної поезії (є цікаві вірші Г. Саченка).

Молодняківська проза почала розвиватися від етапу «ото-

бражательского» (як і поезія), від фіксування фактичного побутового матеріалу. Але на сьогодні старші молодняківські прозаїки спромоглися на ширші полотна романів і повістей, які дають змогу глибше трактувати актуальні проблеми, подавати соціальну й психологічну мотивацію і типів, і їх учинків.

Від оповідання до повісті перейшли Л. Смілянський, П. Радченко, Ю. Зоря, Л. Скрипник, А. Шиян, що мають цікаву нову продукцію, не позбавлену, проте, хиб.

Насамперед, треба розглядати цю продукцію з погляду завдань пролетарського прозаїка, працювати над виробленням моністичної творчої методи, шукати стилю доби.

Характерно, що молодняківські прозаїки в основному виразні реалісти, але не завжди послідовні. Особливо це стосується останнього роману Л. Скрипника «Бунт» де є тенденція романтизувати за відвагу окремих злочинців, як от афериста Дорофіїва, його втечі з тюрми, його поведження перед розстрілом.

Поза тим Л. Скрипник надто зловживає статичним психологізмом, загостреним у бік патології і «достоевщини» (наявне бажання продовжити «Записки мертвого дома»), пристосувавши цю форму до нового матеріалу іншої доби.

Статичний і пасивний психологізм Л. Скрипника так само треба заперечувати, як і недостатньо чітку ідеологічну трактовку матеріалу, та недостатню актуальність цього матеріалу. Адже Л. Скрипник продовжує опрацьовувати заштампований від багатьох молодих письменників комплекс «зайвої» людини, чужої або й шкідливої для сучасної.

А. Шиян у повісті «Баланда» бере досить актуальну тематику класової боротьби на селі в недавньому минулому, боротьби за економічні й політичні висоти на селі, характеризуючи персонажів, і в їх соціальній функції (участь у класовій боротьбі), і в побуті.

Ці дві галузі А. Шиян уміло пов'язує сюжетово, але все ж побут у нього переважає, до того в центрі побутового сюжету є мотив кохання, що його, правда, А. Шиян трактує в реалістичному стилі, мало не цілком без спокусливої для молодого письменника романтизації.

Проте недостатньо схарактеризовано позитивні персонажі і недостатньо показаний революційно селянський колектив, що провадить боротьбу з ворожими елементами. Колоритній і яскравій міцній постаті куркуля орендаря Яхонтова не протистоять спільні постаті комуністів, комсомольців, незаможників, робітників, а тому трохи механічно подано і розв'язку (довелося виписувати робітників з центру).

В окремих місцях повісті в А. Шияна дають почувати себе рецидиви перейденого вже етапу — ентографізму (зайва завантаженість побутовими деталями).

Л. Смілянський в новій повісті «Мехзавод» продовжує розробляти робітничу тематику, поставивши собі за завдання виявити боротьбу здорових елементів комсомолу з розкладницькими. Перше враження, що до яскравого висвітлення цього процесу в автора не вистачило фактичного матеріалу, а тому йому довелося загострити увагу на індивідуальних переживаннях робітничого активу, власне, пролетарської інтелігенції (дія відбувається більше в умовах ВИШ'ів, ніж на заводі), відступаючи подекуди від реальності задля сюжетового трюку (епізод, де раптово повідомляють комсомольський колектив про війну, і—як реагує на це колектив).

Недостатність фактичного побутового в ліпшому розумінні цього слова матеріалу, призвела і до шаблонного трактування мотиву шкідництва («баль» у «комсомолки» Воронівської, що бере участь у шкідництві, де разом з буржуазною молоддю «бенкетують» комсомольські активісти і де так штучно вмирає головний шкідник інженер Воронівський). Переоцінено ролю особи в оздоровленні комсомолу (секретар Залевадний) і недооцінено ролі колективу, не показане кадрове робітництво, хоча дія відбувається і на мехзаводі.

Не можна більш-менш ґрунтовно критикувати нову повість П. Радченка з життя дореволюційної школи, але з аналізу друкованих уривків можна зробити висновок, що автор трактує матеріал в реалістичному плані з ґрунтовним психологічним і соціальним умотивуванням.

Ю. Зоря в романі «Депо» опрацював багато матеріалу і саме з робітничої тематики, виявивши багатий типаж робітництва, пов'язав цей типаж з основним завданням висвітлити реконструкцію залізниці, що їй перешкоджають залишки старого.

Текст роману «Депо», що його надруковано в «Гарті» за 1930 р., складає тільки першу його частину (всього має бути три).

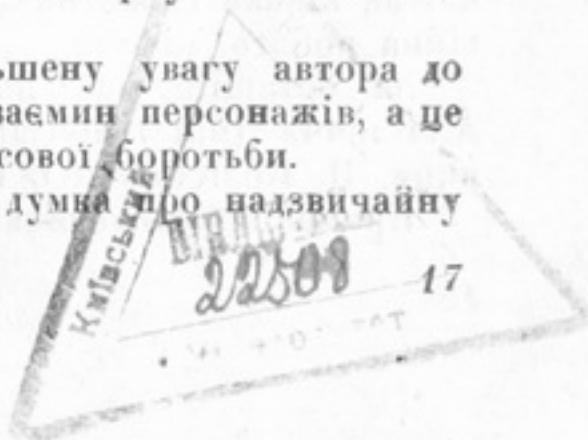
Ця перша частина маює ненормальності на виробництві, засилля чужих, а подекуди активно ворожих елементів, боротьбу з ними передового робітництва.

В картинах негативного авторові легко припуститися пересяджувань і надмірних узагальнювань, тим більше, що Ю. Зоря поставив побічне завдання—виявити ідеологічну еволюцію тих одиниць з робітничого активу, що на час захопилися троцькізмом, але в процесі класової боротьби повернулися до партії.

Оскільки вправиться автор з належною ідеологічною трактовкою матеріалу, можна буде остаточно міркувати після закінчення роману.

Тепер можна констатувати перебільшену увагу автора до побутового тла й особистих (кохання) взаємин персонажів, а це послаблює розвиток сюжетової лінії класової боротьби.

Читаючи роман, мимоволі виникає думка про надзвичайну

актуальність жанру романа соціалістичного виробництва, який обстоював В. Фріче, підкреслюючи перевагу в цьому жанрі класово-виробничих моментів над побутовими.

Можна також закидати Ю. Зорі стилістичні огріхи.

Один з найважливіших секторів молодняківської творчості— драматургія.

Проблема пролетарського репертуару гостро стоїть і перед театром і перед письменниками, хоча є вже цінні п'єси, що заповнюють прогалину.

«Молодняк» має драматургів— О. Корнійчука, Ю. Мокреєва, Г. Мізюна, що дали реальну продукцію, досить популярну і поширену по радянських театрах.

Першим хронологічно в галузі драматургії виступив О. Корнійчук з п'єсою «На грані», що нею розпочав свою роботу київський ТРОМ.

В п'єсі зачеплено побут різних класів іноді в примітивній формі (вечірка, де буржуазія розкладається).

Було виведено надто ідеального митця, що на заводі шукав матеріалу для робітничої симфонії.

Сюжетова боротьба в п'єсі була зосереджена досить штучно навколо виступу артиста. Хуліганські елементи молоді намагалися зірвати виступ, свідомі комсомольці їм протидіяли.

Досить штучно було вплетено до цього мотив кохання.

Другу п'єсу О. Корнійчука «Камінний острів» (виставляв київський театр ім. Фрашка й ін.) написано на актуальнішу тему економічного й культурного шкідництва (матеріал нагадує СВУ), хоча шкідництво і не виявлено повно (багато слабо вмотивованої авантури).

Краще опрацьовано типаж, але численні дискусії на політичні теми, повторення ситуацій, недостатнє сатиричне загострення трактовки типів шкідників — надають п'єсі статичності й одноманітності. До цього спричинилася ще й трактовка п'єси від театру, який замість сатири на класового ворога подав шкідників мало не в пляні психологічної драми.

Ю. Мокреєв написав побутову п'єсу на тему партчистки («Віддай партквиток»), популярну серед мас (виставляє харківський Червонозаводський театр і інші).

Г. Мізюн спеціалізується на сільській тематиці, обробляючи її в приступній для селянського театру формі. Беручи актуальний матеріал із класових процесів на селі, він влучно переплітає кілька сюжетних мотивів (економічна боротьба, антирелігійна робота, побут).

За останній час помітно росте молодняківська критика: А. Клочья (він і прозаїк), Г. П'ятківський, Г. Пронь, Д. Кошця, П. Колісник, Ю. Костюк.

Критиків «Молодняка» цікавлять соціологічні і методоло-

гічні проблеми, зокрема боротьба за ортодоксальну марксистську методу, виявлення стилевих тенденцій радянської і пролетарської літератури.

Характерна для молодняківської критики класова непримиренність до буржуазних течій і тенденцій сучасної літератури та до ідеологічних збочень.

Такий актив сьогоднішнього «Молодняка».

Цей актив збільшиться, коли «Молодняк» налагодить, як слід масову роботу і виявить свіжі кадри з робітничої молоді насамперед.

Не зважаючи на вихід з «Молодняка» частини його членів, питома вага «Молодняка» помітно зросла.

Збільшився контакт «Молодняка» з агальним фронтом пролетарської літератури після вступу «Молодняка» до ВОАППУ, що визнаний за основну організацію пролетарської літератури. На базі непримиренної класової боротьби за чистоту лінії пролетарської літератури, на основі консолідації її сил, керуючись політикою партії і комсомолу в галузі національно-культурного будівництва, беручи активну участь в соціалістичному будівництві та в революційній роботі, «Молодняк» виправдає себе, як бойова класова організація пролетарської літератури.

Б. Коваленко.

П О Е З І Ї

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1902 року на Кременчуцьщині (тоді Полтавщина) в с. Заочинському. Велика батькова сім'я працювала переважно на Дніпровському заводі «на заробітках». Учився в м. Верходніпровському на Катеринославщині і скінчив вищу початкову школу, а за часів радянської влади — багато різних курсів.

За 1922 року працював у новітосвіті і завідував дитячими будинками та працював у комісії неповнолітніх правопорушників. В комсомолі активно працюю з 1921 року, до партії КП(б)У вступив у році 1922.

ДВУ 1925 р. видало збірку поезій «КСМ»; у 1930 році вийшла ця збірка другим виданням.

Тепер редактор журналу «Молодняк».

Серед поетів українського літературного молодняка перевагу мають поети пісенного кнутагу з Павлом Усенком на чолі. Цілком слушно було про його зауважено, що його своєрідній безпосередній пісенній склад, близькій до джерел народньої поезії не є стилізація під народню пісню (як то було у буржуазних письменників), а цілком нова, свіжа творчість, що живий має зв'язок з селянською основою, стільки живий, що може згодом зробитися справжньою піснею, як то пощастило в старовину й деяким буржуазним поетам. Такі поезії Усенка — «Дівоча», «Я батрачка», «Звіздослави», «Сельбудівська», «Передкомунська», «Фабрична» (у збірці 1925 р. під назвою «КСМ»).

Взагалі поетів пісенного ладу найкраще розглядати по їхніх мотивах, по тому пак, про що вони співають. Про нове й по-новому співає Усенко.

Такі буденні, звичайні в його слова в тих піснях, ну от такі самі, як і в газетах майорять: Губком, Окрпарком, активіст, пропколектив, план робіт, батрацькі колективні договори, юнацький день, комнезами, сельбуд, робземліс, жінвідділ, комунгосп, фабзавуч, стінгазета... Це мова не порожнього мрійника, а людини праці, політичного діяча. Це не те, що журба та соловейко старих поетів. Є в нього нібито щось із минулого:

Пас п'ятнадцять стрільців половецьких
захищали Слауту — Дніпро...

Але це щось зовсім нове: спогади про бої за радянську владу тут убрано в історичну одягу, і це надає їм якоїсь ґрунтовної сили, що ніби йде просто з прикорня, росте з землі і, нарешті, вибруньковується через сотні років у формі радянської влади. Ця поезійка «Весняне», є ніби молодечий заспів до цілої книжки й цілої творчості П. Усенка.

В. Коряк
„Барвінковий цвіт“

ІДУТЬ

Місто, заводи і села,
юних вітайте — ідуть.
Лави ідуть Каесемові
дальня вгинається путь.
Хто їх, дітей синьоблюзих,
в лаво Комуни повів?
Лібкнехт Червоний і Роза,
дні світових Октябрів.

Скільки іде їх Ратманських,
в кожному Енгельс буя.
Бурі ж були не останні,
бути ще, бути боям.
Там, де змагається Захід,
там, де прояснює Схід —
треба товаришу, брате,
пути порвати, розбити.

* * *

Армію юну, червону
оком навколо окинь,—
йде мільйон мільйонів,
має полотнами КІМ.
Тож лише товщами, лавами...
Ленін незримо вперед;
Леніна книги і глави
всім мільйонам розкрить.

Буде компартія повна,
місто робоче дасть сил.
Сьоме сьогодні з трибуни
скаже країнам усім:
рудні, заводи і села,
юних вітайте — ідуть.
Лави ідуть Каесемові,
дальня вгинається путь.

ЛИСТ

Дівчино-секретарю,
як тебе любили ми.
Десь ти за заметами,
за снігами білими.

Школа. Дві акації —
про весну, про молодість,
тільки ти за працею,
вечори з промовами.

Чом од нас поїхала
не шумиш верстатами,
вихори ще й віхоли
у яру повстанському.

Там нема електрики;
віє з луку холодом,
ти одна є лекторка
із заводу, з города.

А без тебе трудно нам —
ми й на зборах згадуєм
на заводі трубному,
у цеху прокатному.

Дівчино-секретарю,
як тебе любили ми.
Десь ти за заметами,
за снігами білими.

ЗУСТРІЧ

Йдуть жита, наступають жита,
немов армії братньої чати.
За могилами бій, похід, гул копита.
І прийшли із серпами дівчата.
Власне, сестри-тополі. Їх сім,
та не знаю — кияни, полтавці?..
Квіти — мак, квіти — чари в косі,
очі блиск, очі гра і ласкавці.
В полі сорок доріг — всі до сонця пройшли,
знають поділ і власність і межі —
— Є у тебе твоє, а твоє, що нажив —
і серпи не тупі — гострі леза.
— Ми уміємо жать, прясти, сіять, полоть,
і братам перев'язувать рани.
Доля вивчила нас боронити село
і на полі шукати повстання.
Та й метнули серпи — сім серпів
і обніжками пісня жнивварка —
то обходив, гуляв з віку-в-вік житоспів,
аві тіні на небі, ні хмарки.
— Як же так — і повстання нема
і в блакиті — о, хмарне блакиття!
Хто із поля пішов, не вернув до ярма,
не озброїв ні долі, ні жита.
Поспитала одна, друга в сміх,
третя в плач, а останні:
— я б пішла,
коли б можна,
не гріх.

Я бувала уже — я повстанка...
... Гур-гур-гур!.. з-за гори
— таки ж бій,
— таки ж грохот сьогодні гарматний.
... Гур-гур-гур!..
То не буря, не грім.
То не буря, не грім...
— Здрастуй, братіку трактор.

І поклон, і низенький поклон,
як велять ще селянські звичаї,
а на тракторі «КІМ»,
на прапорі «Коммол»,
сині квіти його уквітчали.
— Ой, дівчата, ой сестри мої! —
Молодий машиніста чорнявий
Вечір десь, вечір йшов голубий,
і зацвів угорі кучеряво.
За могилою сон, не ідуть копита
і серпи через плечі дівчата...
А жита полягли, у наметах жита
немов армії братньої чати.

РОМАНТИКА ЧАСУ

Ми звикли йти в бурю, в грози,
коли ж притихає, як нудно! —
Тоді ми в стихію приносим
романтику буднів.

І дзвенять мости, магістралі...
На їх шрубах солодке Сьогодні.
Ери нової, революції стиль,
як нервово працюєш ти!

І хочеться бачить майбуття, —
там воно, там воно дніє...
До сонць червоної Комуни
не переступить цих днів...
І заводять пісні на плянтаціях,
ім вторять співи заводів, —
це нової культури повстанці
од революції на 10-й год.

Як же буйному втерпіти
серцю моєму і твоєму,
слухай: пісня пісень про лікнепи,
сьогодні найкраща є тема.

Решта: політика міжнародня,
днів цих нудна надбудова,
бо хотілося б з віку, з роду
та брати все з бою, та з бою.

Ми звикли йти в бурю, в грози
коли ж притихає, як нудно!
Тоді ми в стихію приносим
романтику буднів.

СЕЛЬБУДІВСЬКА

Пісні мої, пісельники —
не сумно з вами, весело:
Над кужелем я ніченьку
трудовою просиджу я:
товісіньку,
рівнісіньку
та довгу цівкою нитоньку
виводжу я.

Пісні мої, пісельники —
не сумно з вами, весело.
Товаришки, товариші
кутковії посягаються:
до праці всі,
до праці всі,
до книги, кужеля усі
зохотяться.

Пісні мої, пісельники —
не сумно з вами, весело.
Ідуть, ідуть подруженьки,
покинули куркуликів,
ой, кужелю,
куделице,
робити ж буде весело —
батрацький клуб.

Пісні мої, пісельники...

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1902 року в селі Павлиші на Херсонщині. Батько робітник залізничник. Учився у сільській 2-класовій школі, а потім у Кременчуцькому технікумі. Брав участь у політичному житті з 1917 року. Приймав участь у повстанні проти гетьмана та Петлюри. За деніківщини працював у запллі в Кременчуцькому районі. З кінця 1921 року працював у Харкові, в ЦК ЛКСМУ. Редагував «Молоде село» та «Червоний Юнак». У жовтні 1924 р. пішов до Чорноморської фльоти.

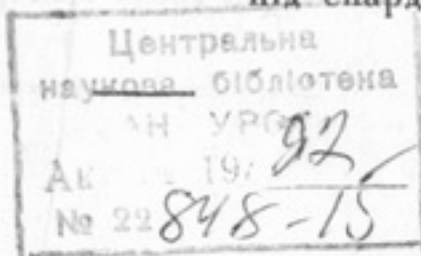
Видав окремі книжки: «Яшко» (1925 р.) «Юнкорія» (1925 р.), «Червоний пісенник» та «Комсомольське».

НА КРЕЙСЕРІ

Лопата за лопатою —
наповнено мішки —
п'ять пудів з додаточком
не дуже то й важкі.
Ми сиплем, сиплем, сиплемо
у ями чорнослив, —
у темпі цім напруженім
не чути зайвих слів...
Лиш музика на мостику
нарізує «матльот», —
сьогодні весь замузаний
залізний Чорно-фльот...
І разом з кочегарами
працює комісар, —
з старими адміралами —
безвуса є комса...
Дебелі шини мокрі в всіх
і чола піт зросив,
тече у трюми з рокотом
блискучий чорнослив...
Лопата за лопатою —
наповнено мішки, —
п'ять пудів з додаточком
не дуже то й важкі...
 За тихим плесом рейдовим
 за валом лине вал...
 Кипить весь день на крейсері
 Аврал.

НА БУХТІ ТРОСУ ПІД СПАРДЕКОМ

На бухті тросу під спардеком в серпневу ніч так любо відпочити...	Каховка і Кронштадт своє тавро тобі на чоло положили.
Мінливо-сині фосфорити горять на хвилях. Берега неясний клекіт у морі тоне.	Але той час минув. І знов кошлатить південний вітер твою чуприну, короб якорних канатів, буксири, кранці, талі й перлині...
Одбили шклянки. На кораблях ескадри сон... ...Боцман Голуб майструє сину білий бриг...	твоє добро... Господар крейсера! Опісля дня важкої праці люблю послухать твою розмову просту, — знову пережиті наші героїчні рейси, мріяти про те, що так від нас далеко...
О, кориш мій! Колись ти був комбригом... І бронепотяги твої такі, як ти, вели завзяті і смілі люди у бушлатах.	
Полтава, Київ, Знаменка, Одеса, Ростов,	В серпневу ніч на бухті тросу під спардеком.

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився в ІСРР 1906 р. Батьки — селяни-незаможники, зараз у сільсько-господарській комуні. Року 1924 скінчив трудшколу у Чернігові, а 1929 — Київське ІНО. Найбільше зобов'язаний школі. Член ЛКСМУ з 1924 р.

Писати почав давно, друкуватись з 1296 р. Перший вірш надруковано у київській газеті «Молодий Більшовик». Потім друкувався по всіх українських журналах та газетах.

Як поет, у своєму розвитку, мушу завдячити організації комсомольських письменників «Київ-Молодняк», хоч водночас перебував і членом організації ВУСПП'у.

1929 року вийшла перша книжка віршів «У похід» (видавництво «Маса»). 1930 року у виданні ДВУ — друга збірка поезій під назвою «Бадьорість», входять «Літературні пародії» та збірка нарисів про колективізацію (у виданні Книгоспілки).

Ще працюю на критичній роботі в галузі поезії.

Постійно живу в Харкові, працюю в редакції «Комсомольця України».

КРИТИКА ПРО ТВОРЧИСТЬ М. ШЕРЕМЕТА.

Збірка М. Шеремета («У похід» 1929 р.) багата тематично і має навіть окремі цикли («З Кавказу», «В таборах»). Багато предметної лірики, зокрема на комсомольські теми. Характерно, що бадьорі слова поєднано з меланхолійними, мінорним зниженням ритмом віршу, що надає збірці відтінку формальної одноманітності.

Тема «Село й Місто» відбилася в творчості М. Шеремета; він місто з селом поєднав щасливо, не уникнувши, проте, легкого подвоєння. Найкращі з емоційного й формального боку останні вірші М. Шеремета, що на них позначився легкий вплив конструктивізму (економія образу).

Б. Коваленко

(„Українська пролетарська література“ в-во „Прол. Правда“)

«...поезії молодого поета громадсько-активні. З трьох 'відділів, на які поділена книжка М. Шеремета — «У похід», «З Кавказу», «В таборах», — найцільніше враження щодо актуальності і вдалого оформлення справляє останній відділ, що в ньому найкращий вірш починається такими мужніми і дійсно темпераментними строфами:

Батальйон по шосе йшов стрілецьким кроком,
120-ть в хвилину. Недалеко ніч.
Товариш рукою перевірів курок:
зведено чи ні?».

Уже з цієї цитати можна побачити, що Шеремет дечим зобов'язаний сучасним руським конструктивістам».

Г. Гельфандбейн
(«Студент Революції»)

ПАМ'ЯТІ В. ЧУМАКА

Ми непохитні мов граніт

В. Чумак

О, дайте Чумакових ритмів,
заліза дзвін, бетону тон,
щоб оспівать часи новітні
і височінь нових колон.

І дайте плавкість, дайте зграйність
і ніжну ливь його пісень —
моїм пісням, щоби лунали,
дзвеніли у буденний день.

А клясова завзята помста?
У кого той прекрасний гнів,
щоб вийти і собі на розстріл,
і насміятись з ворогів?..

З ЦИКЛУ «КОЛГОСП»

I

Не все ще вивітрилось. Да,
іздавна в нас звичаї прості:
коли приїхав — то сідай
за стіл із нами — будеш гостем.
Ви скалите приємно рот,
готові слухати тираду,
одвіку традиційну, про —
«ми чим багаті — тим і раді».
І як у відповідь на це —
показують товар лицем.
Вже не повернуться, мабуть,
псевдогостинні давні дати.
Мені колгосп «Червона Путь»
всесильного надав мандата
на право входу всюди й скрізь;
в хліви, комори, клуні, стайні,
на огляд трактора, комбайна,
майстерні шорної, — дивись,
пиши, нотуй, хоч цілих три дні, —
у заклад — ваша об'єктивність.

II

У стайні старанний режим,
у стайні свій суворий статут,
і от наперекір скажи
попробуй проти його стати!
Тиходиш стриманно й ніяко,

де пахне найтерпким вином, —
старої марки аміяком.
Крізь сутінки залізних ґрат
ступаєте на чистий цемент.
У вас здивоване лице,
ваш мускул починає грати,
вам сляйвом миготить у очі —
од синьо-вороної сталі
колгоспівських славетних стаєнь.
Тут міти давнього цвітуть,
рисистий Схід, гаряча Азія...
Ось ви поставте за мету
установиги крон «фантазії»?
Чи зацікавтеся «Арго» —
онук «Севьйора», син «Ельбруса».
(Генеалогію його
я вам подати не беруся).
Я справлю вас, ви розпитайте,
щоб розказав про це бухгалтер.
І той поправивши пенсне,
бочком повернеться до шафи,
дістане зшиток і лочне
читати родословні графи.
І захопившись уцент
про першосортну чистокровність,
він з гордістю розкаже ще,
віддали скільки «тисяч кровних»
за маток чистої породи
з колишніх Хрєновських заводів.
І усміхнеться.
Гуркіт грому,
згадає він на іподромі...

III

Теплом віта затишний хлів,
стоять у ряд широкі стійла.
харчі звисають з берегів —
ознака ситости й довілля.

Тут тиша, спокій — цілі дні.
Долівку начисто хтось вимив,
і мешканкам не забруднить
своє дорогоцінне вим'я,
набрякле жирним молоком,
крізь райдужне сплетіння жилок,
щоб жінка стислим кулаком
аж 30 фунтів спорожнила.
В колгоспі, як на п'єдесталах,
стоять п'ятнадцять сементалок.
І знову (хоч нема ваги,
до мітології вертатись):
імення елінських богів
пороздано богам рогатим.
За пишні роги, стрункість стана —
ім'я одержала «Діана».
За очі, за рисунок нервів —
суворе назвисько «Мінерва».
Краса і гордість у дворі —
(Тут славу з користю сповито)
колгосп за тисячу торік
купив трьох років «Єзуїта»,
онука «Франца» із Швайцарії,
непереможця в своїй царині.
Ми об'єктивність, перш за все,
берем од ворога і друга,
колгоспові — диплом несе
найоб'єктивніший — Округа.

IV

Я знаю: вимага читач,
не так читач, а більше критик:
що треба б хйби одмічать,
і висвітлити їх уміти.
...А то про них немає й гадки —
мовляв, їде все рівно, гладко.
...Не візьмеш читача сюриризом:
дипломами, чи першим призом...

Я сам — за правильний закон,
і за обов'язок міліції:
щоб не порушував ніхто
холодний трепет нагівниці.
Я зрадив би собі і вам,
мій зацікавлений читач —
коли б в колгоспівських хлівах
я протилежно не побачив;
худих, скуйовджених корів,
визеньких, карликових коней,
що в них шляхетної крові
краплинки не було ніколи.
Всеусуспільнений селянський скот,
недавно ще прийнятих членів,
оцінений у кілька сот,
без прізвища і без імення.
Від них учора це — узяв й
назавжди відцуравсь хазяїн,
бо мисль у кожного одна:
— «Та то утильсировина!»

ВОКЗАЛ

Життя починається першим трамваем
першим сигналом дального плавання.
Рівно на сім — робітник поспішає,
точно виходить крамар з капіталом.

З поверхом кошиків, клунків тулиться
впертий вперто на задній тамбур.
Йому навздогін черобкопівські вулиці,
з міліціонером на кожній дамбі.

Моє життя перетворилось на
одноманітність професіонала.
І все частіше майстерности нам
самої стає замало.

І повторюється дивна річ,
незвичайна для нас історія,
коли хочеться зміни облич,
зміни часу й території.

Незрозуміла якась утома
мене захопила була, але
ніби рятунок прийшов невідомий,
коли почув у кишені білет,

проштемпельований на дві станції, —
зразу здалося на два бігуни,
і от з чемодана війнула романтика,
розкіш забутих, мандрівних днів.

Знов на хвилину щасливий вік,
наче в дитинстві — гра в лотерію:
може я виграю цілий світ,
може нічого не візьму з неї,

так чи інакше: — бувайте. — Пишіть.
Хтось на прощання з вагона ручкою.
Раптом перон заворушивсь
і назустріч здригнувся рвучко.

Хустку в кишенях шукає бабуся,
поруч — валізок, кошиків сум.
Жінка самотньо стоїть в капелюсі,
і манірно пускає сльозу.

Один одному наступаючи на ноги,
група людей стоїть і вовтузиться.
То на практику до Узбекистану
друга свого проважають вузовці.

Наче на сцені — могутній порив, —
усе зацікло в живій пантомимі.
Все швидше і швидше — будинки, двори,
города, сади — пропливають мимо.

Ми в'їхали скоро в порожній степ,
накритий донизу порожнім небом,
і поїзд, як хмара, на ньому росте
грозою, що в ній відчуваєш потребу.

Поїзд, як хмара, все далі мчить,
через мости, рівчаки і нетри.
Хто по стовпах устигає лічить
утеклі назад кілометри?

Хто зафіксує, сприйме на екран,
кадри мінливого краєвиду?
Наче чорнило стікає з пера,
ніч насуває на нас непомітно.

В темнім вікні горять лихтарі,
ніби у люстрі — нутро вагону.
Бездеремонні чийсь ноги вгорі,
знизу — веселий, інтимний гомін.

Чи не про це, про незручність доріг,
про щастя лежать на полиці, —
я найдорожчу мрію беріг:
з рухом поїзда злиться.

І мчати, летіти назустріч тьмі.
Життя все віддати — мало: —
за простолінійність путі,
за грохот і шум вокзала.

ІВАН ГОНЧАРЕНКО

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1908 року, в с. Яблуніві на Лубенщині, в родині селян-бідняків. Вчився в місцевій семиврічці, яку закінчив 1924 р. З 1923 р. член комсомолу. На цей час припадає початок літератур-

них спроб (вірші). Працюючи на активній роботі сільського Комсомолу, оспівую в своїх поезіях: роботу комсомолу, молоде революційне село. Друкуюсь з 1925 р. Зараз студент. Член «Молодняку», ЦБ «Молодняку» з 1927 р., і член Ради ВОАПП'у

Бібліографія:

1. «Друзі», поезії, 1930 р.
2. «Комунівський заспів», збірка пісень, ДВУ, 1930 р.
3. Поезії в комсомольських журналах та газетах.

КРИТИКА ПРО ТВОРЧІСТЬ ГОНЧАРЕНКА

«І. Гончаренко взагалі поет свіжий і цією свіжістю оригінальніший, цікавіший. Його поезії безпосередні, бадьорі. А найприємніше те, що ця бадьорість Гончаренкова переконлива, щира, відчуваєш, що його ліричні заклики та «пропозиції» проходять з «нутра», від почуття, що вони впливають з настрою, з селяківського, молодечо-здорового світогляду поета».

І. Райд

(Журнал «Молодіяк»)

Книжка Івана Гончаренка «Друзі» містить у собі його вірші, позначені датами 1926 — 27 р.р. Вихід у світ збірника затримало на рік готування його до друку. Треба зауважити, що 1929 р. «Друзі» залунали б актуальніше, ніж тепер. Та це не значить, що збірника 1930 р. не варто було видавати. Навпаки, видавництво зробило цілком слушно, що видало

вірші Гончаренка, не зважаючи на те, що вони в основному характеризують вчорашній день бойової української комсомольської поезії.

Минулий рік був свідком значних завойовань пролетарської революції, перед якою водночас з її зростом і активізацією зростають нові й нові завдання. Питання домінантного стилю пролетарських поетів та прозаїків що його настирливо висонує реконструктивний період, примушує нас коли не переоцінювати, то в кожному разі суворіше й уважніше ставитись до того, що було створене в пролетарській літературі за попередні роки. Щодо поетичної продукції Гончаренка, то «Молодий кві» ніяк не можна й не потрібно відмовлятись від неї, хоч поза бадьорістю й цілеспрямованістю в ній на наш час багато є застарілого і занадто примітивного.

У вірші «Літо знов одцвіте», що з нього починається збірник, Гончаренко пише:

Восени ти співай, як у май:
дощ, діброви співучі і сонце,
як гармонію, серця розмай,
як співають пісні комсомольці».

В цих рядках ми маємо громадсько-літературне кредо молодого поета.

Г. Гельдфандбейн
(Літературна Газета)

СВАЙБОВІ ЖАЛІ

Забили бубни край села,
заграла музика свайбова,
отам і юність оджила
моєї першої любови.

Чи буде молодість, чи ні?
А друга скрипка: жити, жити...
І так, дівчині навесні
батьки звеліли одружитись.

А я ж любив її — та як?!
А я ж любив її — та марно!..
Тепер для мене і гопак,
здається, плаче тужно, карно...

Стискає серце гострий біль.
Я б не хотів цього — не треба?
Гей, сонце, радісний рубін,
пошли могутности із неба.

Дай, сонце, сили, боротьби,
дай серцю дужого протесту,
щоб мужньо радістю забить,
і вільним словом пісню нести.

А там гуде, а там рида —
десь за городами-садами
моя дівчина молода
прощається із юнь-літами.

Ну, що ж прощай. Так цьому бути,
не міг цього я передбачить...
А там настирливо гудуть...
...Чи ти, чи музика це плаче?..

Піду тепер на луки сам
(колись удвох), і в серце коле;
тільки того тебе не взяв,
що я рахуюсь з комсомолі.

Це не вподобалось батькам.
Ну, хай. Ці дні мене згартують.
Живи, одруженним життям,
а я іще попарубкую.

А ти музико, вдар «одбой»,
скажи од мене там змістовно,
що комсомола на любов
я не змінюю безумовно.

ДРУЗИ

Ще не висухла криниця
у зеленому яру —
побіжу води напиться
і для друзів наберу.

— Пийте друзі, пийте друзі,
не гербуйте цим ковшом:
я колись у цьому лузі
був маленьким пастушком.
Із-за гори вітер дише,
свіжий вітер свіжих днів,
десь із степу молодь пише
нам прохання хуторів.

— Завітайте з міста, хлопці,
нам бадьорість принесіть,
чули й ми про комсомольців,
але ж більше нам скажіть...

— Завітайте в степ широкий,
в наші дикі хутори. —
Підем в поле на толоки
і співать і говорять...

— І сади в нас розцвітають,
і житами шлях до нас...

— Друзі, милі, я вас знаю,
я ж малим із вами пас...

ІЧНЯ.

Запитав семафора гудок,
щоб хвилину спочити на станції,
закричав і замовк
після праці.

Мати тут молодого колись
Василя Чумака виряджала.
Сльози неньки давно пролились,
бо за сином, як мати, ридала..

На пероні тепер молоді
чути сміх і розмову веселу.

— Воскресіть же тепер, породіть
Чумаків, і заводи, і села.

— Воскресіть...

За серпневим селом
сонце гасне.

Тут родився і з світлим чолом
і співати не став
передчасно..

Про розстріляний день,
коли серце горіти не стало,
хтось пита:

— Де ж ви, де?...

Ще десь кликали, звали,
молоді і гарячі уста?

Хтось гукає, хтось зве...
Тільки дим помелом,
де гадюкою потяг мчить знову,
і в садах заховалось село
Чумакове.

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1906 року в сім'ї робітника-маляра. З 10 років почав особисте трудове життя, самотужки здобуваючи засобів, і до існування, і до навчання.

Вчився в Гуманській с.-г. профшколі та технікумі. Нині закінчую ХІНО. Писати почав з 1926 р. Член літорганізації «Молодняк» з дня її заснування

Бібліографія.

«Вітрило піднято», збірка поезій, ДВУ.

Дитячі збірки:

«Юні мандрівники, або подорож на Дніпрельстан»,

«На цегельні»,

«Кінотижневик»,

«Жнва»,

«Наш город» та ін.

ДНІПРЕЛЬСТАН

Об скелі бився водами мутними,
нікому він коритися не звик—
шумів віки порогами своїми—
Дніпро—свівально-гордий бунтівник.

На береги казково-мальовничі
суворих хвиль котилися буруни...
Та от прийшли загони робітничі,
країни волі і труда сини.

О, еро Рад! О, поступе залізний!
Чи чуєш, Дніпре, забувай той час!
Ну, що тепер твій Ненаситець грізний,
супроти сили і воління мас.

Вони прийшли над гулами твоїми.
Могутнім громом залунав їх крик:
«шумів віки порогами своїми,
свавільний Дніпре, гордий-бунтівник»!

«Тепер будеш шуміти двигунами,
крильми турбін дзвеніти ніч і день,
тепер буде електрика над нами
співати праці—вогневих пісень.

Свавільна міць—у велетні заводи.
Мости повиснуть в зоряній імлі,
тепер будить твої підвладні води,
із краю в край—гойдати кораблі.

Забудеш ти, у шлюзах, у граніті,
ось ці слова: «Коритися не звик».
Інша слава загуде по світі—
новий Дніпро—могутній робітник.

ПЕРШОМУ СЕРПНЕВІ

Серпневий день поволі догорав.
Крізь марево його я відчуваю знову,
недавній шум минулих вечорів,
чиїсь пісні,
чиюсь дзвінку розмову:
— Всю силу, міць, думки—мобілізууй!..
— Вбруковуй шлях!..
— Крізь пітьму лихтарів!..
...На теплу землю тінь, таку шовкову,
кладуть гнучки берези, яворі..
Серпневий день поволі догорів..
Останній промінь—той стилет—
і вже з-за бору ночі плями..
А ми над шпальтами газет,
а ми над чорними рядками,
з яких, неначе б з темних дон,
встає потворний закордон,—
в крові, сльозах, у шумі шин,
в лабетах банків і машин,
у перламутрі, у шовках—
він сіє муть, він сіє жах.
Яка мета?!. Який там толк!
Безумство—той голодний вовк—
у небо виє димарями,
трясе морями,—
бо затісний вже суходіл,
для його діл.
Електро-крісла і в'язниці...

Людей?.. Сутінки блідолиці,
та шибениць криваві слуги,
а решта—трупи...
Трупи... трупи...
Коловій, золота, рабів...
і от підводить брови гнів,
у безвість падають світанки,
і землю рвуть залізні танки.
Ідуть колони і полки
— На бій, на бій!..
Куди, і з ким?
Сміється хтивий генерал:
— За батьківщину, капітал,
у смертне марево хвиля,
на брата брат, на батька син.
А в перебоях безлічі сердець,
єдиний крик—коли ж кінець?..
Довкола нас кайданами дзвенять,
довкола нас тремтить багнетів криця,
Коли ж кінець?
Нехай би й на коня,
востаннє глянуть у ворожі лиця...
Знести кордонів хижі межі,
і на якомусь узбережжі,
де тільки сови й чорні галки,
всю зброю з димом... на цурпалки...
У вихорі маніфестацій,
з прапорами любови, праці...
В краях без назв і без ознак
вітати всіх...
Вітати так...
щоб від дзвінкого,
радісного співу,
забуть на віки
присмак
крови й гніву.

ГАРМОНІЯ

Гармонія, гармонія!..
Виспівуй, витинай.

Цвіте, буя—любов моя—
ті трави в місяць май.

* * *

А, ну, тебе!.. ти он яка?
Д'ех, чортова душа—

гармонія, гармонійка,
піснями—не грішать.

* * *

Так—

хвилями, розливами
сум-
жур
роз-
гонь.

У грудях переливами
пісень вогонь.
Дзвінками, соковитими
летять і дві й літа...
Уміємо робити ми,
а ти—співай
та так!..

* * *

Так так, щоб не вмовчати,—
ану, пригрій-нагрій.

Вихристим, комсомольчата,
на італійський стрій.

* * *

Д'ех,
хвилями, розливами
сум-
жур
роз-
гонь.

У грудях переливами
пісень вогонь.
То розсином, то реготом—
дзвінчатим і радим,—
загонистим перегуком
на всі на три лади.

Гармонія, гармонія,
Д'ех, чортова душа!..
...А губи, як півонія—
...а лиця, як пашать.

Д'ех,
хвилями розливами
сум-
жур
роз-
гонь.

У грудях переливами
пісень вогонь.

—

ДМИТРО ЧЕПУРНИЙ

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1908 року, в м. Броварах на Київщині (кол. Чернігівщина). Батько — кустар-одинак мотузьяник; працював увесь час у наймах, як мотузьяник, а потім удома, де доводилось і мені працювати разом з ним. В 1917 р. я вступив до «міністерської школи». Вчився до 1922 р. Потім примушений був залишити школу (вже тоді трудшкола) і працював з батьком.

Вступив до Київського Педтехнікуму ім. Грінченка.

Провчився в Педтехнікумі всього 3 місяці і залишив через матеріальні умови. Живу знов у Броварах і пряду мотузки, а потім «пішака» їду до Києва (20 верстов) на збори «Молодняка». З 1928 р. працював по редакціях.

Член комсомолу з початку 1926 р.

Тепер студент Київського ІНО. Член ВУСПП'у й «Молодняку». Почав писати вірші змалку, друкуватись—з 1927 р.

Маю збірку поезій «Комсомольські будні» (В-во М. Б., 1929 р. та збірку «Земля», ДВУ, 1930 р.)

Цього року виходить поема для дітей «Кольчина біографія» у вид. «Культура».

КРИТІКА ПРО ТВОРЧІСТЬ Д. ЧЕПУРНОГО.

«... перша книжка («Комсомольські будні») Дмитра Чепурного взначає його як поета-лірика, що майже не знає особистих мотивів і насичує свої поезії, хоч і не завжди оригінально й глибоко, соціальним змістом. Часто-густо в нього особисті мотиви щільно сплітаються з соціальними. Суто особистої лірики тут нема. Це дозволяє говорити за Д. Чепурного, що з нього формується поет пролетарський і, певне, найближчими роками Д. Чепурний саме таким себе й виявить яскравіше і повніше.

Л. Смілянський
(„Літературна Газета“)

«Всю збірку «Комсомольські будні» проїнято соціально-героїчним патосом і молодечим запалом. Вся вона має виразне ідейне спрямування. Вже з перших віршів про село видно, що Д. Чепурний син села, що він прийшов до шумливого міста відчутти шум фабрик і подих заводів та оспівати «залізо в гаморі робот». Д. Чепурний зріс на селі, працював у комсомолі, знає і любить трудове життя села. Вірші з сільського циклу в Д. Чепурного найкращі—вони органічно впливають із світогляду поета».

Г. Пронь

(Журнал «Молодий Більшовик»).

ЗЕМЛЯ

Б. Коваленкові

I

Виходили в поле,
молилися богу,—
та жито вродило
мізерне і вбоге.

Виходили в поле
і плакали тужно,—
а жито посохле
крутилося вужем.

Находила осінь,
та нічого жати.

Дівчата забули
і пісні, і жарти.

Находила осінь
холодна, сувора,
кричав над оселями
вітер та ворон,
плакали діти
і плакала мати,
ходила голота
роботи шукати.

Плакали діти
і кидали жалі:
Чому ж бо земля
не дала урожаю?

II

За шмат землі і за межу
ішов отець на сина.
Щодня над нею чорна жур
із вітром голосила.
За шмат землі, за чорний шмат
ішли у бій народи
і цілував її салдат...
...Це так було від роду.
Шумів покручений полив,
шумів полив на полі,
а на землі щодня цвіли
зневіра, сум і болі.

III

Скида земля стару іржу
і буйно квітне маєм,
життя змело стару межу,
і тин дядьки рубають.
А землю чорну та німу
розорують машини.
Багато смуг,
 новітніх смуг
машини вже пошили.
Усе минуло,
 відбудось
(старе в задах лишили).
Земля чекала:
 (прийде хтось)—
І от прийшли машини.
Куди не йди, куди не глянь,
зійшлись усі дороги.
Сміється соняшно земля—
над нею перемоги!

МІСТО РОСТЕ У СТЕПУ

За місяць,
а ніби роками
робота зросла із-під рук,
везуть
уже цеглу
і камінь
для будинків
та бруку.
Везуть...
Зустрічають їх руки,—
багато ще сили
й горінь.
Знову робота...
і стукіт...
поволі вмирає вгорі.
Здіймається
вище
і вище
по тесаних палях
земний робітник.
І чути
як вітер свище,
і чути
ізнизу крик.
Прийшли
із поселків далеких,
прийшли

із центральних міст,
принесли
і пісню, і клекіт
з новітнім
вечуваним змістом.
Примусили землю тремтіти,
(земля тут не вмiла родить).
З комуни
приходили діти,
дивились
на «диво» діди...
Недавно
було тут поле,
на поле
прилинув труд.
Не бачили діди
ніколи
таких
велетенських споруд.
Забутий
одвічний спокій,
зарита
«чумацька путь».
...Сьогодні—
струнке та
високе—
Місто росте у степу!

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1902 року. Батько — робітник. Змалечку працював за чорнороба, а з 1924 р. і до останнього часу — за слюсаря, кочегара й помічника машиніста. Закончив курс Київського Залізничного Технікуму механічного та електричного фахів. Протягом восьми років робкор. Комуніст.

Член «Молодняка» й ВУСПП'у.

Почав друкуватися 1925 р. (тоді ж вступив до літорганізації «Жовтень»).

Здав до друку першу частину романа «Депо», збірку поезій «Паротяг», повість «У залізному павутинні», збірки оповідань «Чи багато важить життя» і «Жовтнева пригода». Опрацьовую другу частину романа «Депо» і п'єсу «Осборзап». Пишу роман із сучасного залізничного життя «Остання катастрофа».

ПРО ТВОРЧІСТЬ Ю. ЗОРІ

...З робітництва походить письменник Ю. Зоря, що, власне й досі працює за помічника машиніста на залізниці. Його стихія — залізниця в громадянській війні. Низка його оповідань і віршів, розкиданих по різних журналах, говорить за уперте бажання автора опрацьовувати рідну йому робітничу тематику. Його манера — оздоблювати виклад технічною термінологією в епітетах, порівненнях, метафорах — увічнити каталоги залізничного тягового реманенту.

Л. Смілянський

(„Літературна Газета“, 1928 р. № 20)

...Помітно зростають молодші київські прозаїки... та Ю. Зоря.

Ю. Зоря йшов до пролетарського реалізму від гострої сюжетної повісті. Загострений за всяку ціну, навіть на шкоду змістові, сюжет, анекдотична розв'язка, позбавляли перші твори Ю. Зорі широкого соціального значіння.

В останньому романі «Депо» Ю. Зоря розгортає широке соціально-полотно будівництва на залізниці, подає психологічно-вмотивований сюжет.

Після «Роману Міжгір'я» Ів. Ле — це перший твір великого жанру з життя робітників, де основними героями є робітники.

А. Ключа

(«Літературна Газета», № 22, 1929 р.)

РОБКОР — ПОЕТОВІ

С. Єсенінові і В. Маяковському

Крицевим пером робкора
не викресать рядків скорботних.
Що ж... може я помру скоро,
а за мною — сотні...

Та помру,
коли життя кошлате
кине грізне:
«Край!»
Коли впаде із рук лопата
й накаже старість:
«Спочивай!»

Коли
буття буремне
дарує радощі ясні,
коли
робота жде на мене, —
я не відступлю,
ні!

Бо я
не зайвий, —
поломенів,
бо
зріс у сяйві
вогнів.

Іноді
зашлаковані дні,
безбарвні та нудні,
наказують мені:
сніть!..

.

Іноді
я падаю
на сковзанці життєвій,
іноді
життя б'є мої карти,
але —
промінням майовим
мені сяє
партія!..

.

Крицевим пером робкора
не викресать рядків скорботних
бо, —
як я помру скоро,
то —
за мною
сотні!..

—

/

НІЧНЕ

Ніч.

Я лягаю...

Поруч лампи —
«Вітер з України»,
твори По.

...У двері — стук
викличний:

— Гей,

Зоря!

а!

а!

в депо!..

.
На ліжку книжку кинув —
хай йому грець!

Шукаю подорожню скриню,
на плечі — блюзу синю,
на блюзу — «спец».

.
Іду...
Імпровізований годинник стука,
назустріч — залізничний шум,
із паротягу — диму чорна хустка.
навколо — пустка.

Стума...

.
Ось і «Сахалін»¹.

¹ Місце, де стоять зужиті паротяги.

На крилах пари —
паротяг пролинув;
зазализніло [кілька «Щук»¹.
Тривожний свищик
зве!
Підхожу ближче —
мій О-в²
...Машу...
.
Мчить паротяг
у ніч.
У далені депо.
Годую піч.
На думці —
Тичина
По...

¹ Паротяги.

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився року 1910 в м. Коханівці на Херсонщині в сім'ї робітника-слюсаря. 1921 року батьки померли, і ми з братом лишилися безпритульні. Під маркою «вурків» ми облітали всю Одещину, Херсонщину, Крим, аж поки, нарешті, року 1923 не потрапили до дитячого будинку. Вірші руською мовою почав писати ще безпритульним. Вірші, не вірші, а пісні, що за темою для них правили різні події з нашого життя (покража з крамниці, тощо). Серйозно писати і друкуватись почав з 1926 р. Член організації комсомольських письменників «Молодняк» з 1927 р.

До цього часу був свідомим романтиком. За це свідчить моя невеличка продукція. Але розуміючи, що панівним стилем нашої доби повинен бути пролетарський реалізм, переходжу потроху до цілком реалістичних віршів.

Вийшло дві книжки моїх поезій:

1. «Трипільська трагедія». 2. Ескізи.

Здав до друку третю книжку поезій: «Перелом»

ГРОЗА

Заблудились в степу... а гроза
переливний громів передзвін.
Скаче в горах, червона коза —
блискавичний вогонь.
Їхав я і зі мною пацан,
та третій в кумпанії дід.
Вибивав колосочків сільван,
їм шуміли країни всупровід.
Кінь везе і не знаєм куди.
Той, що верхи, впустив поводок.
Як на щастя, ковзнувсь молодик
об небесний льодок.
Посковзнувсь і пробив собі бік —
полилась його кров на поля.
Стало видно нам зголений бік
і докупи прибитих телят.
Незнайомі, поснули двори
хтось від наших очей застилав,
і руденький ковзун угорі
рану чорним бинтом зав'язав.
Знов лишились одні ми в степу
знов блищали калюж дзеркала.
І здавалось, мов пес на цепу,
Тінь за нами брела.
Все спинилось таке в голові.
Це б лягти і заснути, як люд.
Наш товариш «Гнідко»
нас підвіз

аж під самий дитбуд.
Дід зіскочив і браму одкрив,
випрягати коня наказав.
Ось я впоравсь, себе передін
і заснув...
Мені сниться гроза...

ІЗ ЦИКЛУ «РОЗПРАВА»

Слухай, брате, тобі розкажу,
як усіх їх вели за межу,
зшикували в нестройні ряди...
І прослався над трупами дим,
і в гіркому, пустому диму
довелось лише жить одному.
Це було саме, знаєш, тоді,
коли сонце пливе по воді,
і його золоті промінці
застромляють у гори кінці.
Тихо, тихо гоїдалась трава,
шепотіли березки — вста-вай!
А по той бік села, на краю,
перемога родилась в бою.
Вже червоні звелись прапори.
затихали стогнання і хрип,
і прийшов розказати живий,
що брати... за селом...
на траві.

ПІСНЯ

(З «Трипільської трагедії»)

Десь там за яругами,
засніжене в'югами,
бідне єврейське
 містечко стоїть.
У хатині схилений,
снігом завіяний,
чекає на долю
 старесенький дід.
Чорна ніч, як демон той...
Над веретенами
похилилась мляво чиясь голова,
пряде мати прядиво,
для дитини рядиво,
пряде мати прядиво
 й тихо співа: —
«Де ти, моя Любонько,
де моя голубонько,
де тебе сили незнані несуть?» —
На коневі-вороні
Люба Аронова,
на коневі-вороні
 проскакала тут.
Де шляхи побиті
ківськими копитами?
Де Дніпрові б'ються
 і шумлять вали?
Блискаючи ранами

в боротьбі з гетьманами,
славні і горді
тіла їх лягли.
Хвилі часу котяться,
все вмира —
розноситься.
Народиться — вмер,
знов народиться день.
Та героїв пламенних
не забудь віками нам —
не забудь віками нам,
дорогих імен.
Чорна ніч, як демон той...
над веретенами
похилилась мляво чиясь голова,
пряде мати прядиво
для дитини рядиво, —
пряде мати прядиво
й тихо співа:
— Де ти, моя Любонько,
де, моя голубонько,
де тебе сили незнані несуть? —
На коневі-вороні
Люба Аронова,
на коневі-вороні
проскакала путь.

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився я 1909 року, в с. Квітках Корсунського р-ну на Шевченківщині. Батько робітник-шофер.

Змалку працюю, як сільсько-господарській робітник, а згодом учуся в Корсунській семирічній трудшколі. Через кепські матеріальні умови семилітки не закінчив. В 1926 році вступив до комсомолу та з того часу

працюю на активній громадсько-культурній роботі: сельбуд, сільком, сільгоспліс — тощо. В 1926 році вступаю робітником на фарбовий завод у Корсуні, де дістаю кваліфікацію підручного слюсаря. З початку 1929 р. працюю п/слюсарем на київській кінофабриці ВУФКУ, а через деякий час дирекція перевела до сценарної майстерні асистентом.

Друкуватись почав на початку 1929 року в журналі «Молодий Більшовик», в «Молодняку», «Літературній Газеті», «Комсомольці України», «Глобусі» тощо.

Зараз учуся на 1 курсі літвідділу Київського ІНО.

Член організації комсомольських письменників «Молодняк».

ЗАВОД «БІЛЬШОВИК»

Розп'явся завод «Більшовик»
у подихах
вітру далекого.
Про цього ж я марити звик...
купатись в залізному
клекоті.

П'є вечір
у шумах — чавун,
як зір п'є
широкі простори.
Хто ж радість
в собі цю відчув —
безкраю, як
штормове море?
Хто дні,
довгі ночі
в цей льот
з'єднав би під ритми
вагранки?
В ливарні,
як в тисячі вольт,
мартени регочуться
зранку,
ь ливарників
гул по цехах,
розмови в бригадах
рояться.

А скільки сьогодні
в устах
продукція «сім і сімнадцять»?
Роз'ятрені пащі,
й про них
говорять чавунні
озера,
і кожен оцей робітник --
сталеві республіки
нерви

Сирена розрізує спів...
В околицях міста
далеко
завод «Більшовик»,
і дим.
В душі моїй
радості клекі.

СТАЛІНЕ

Хто передасть
слова громохкі
про домни,
рудні
і Донбас?

І в мене серце
рветься, тьохка,
коли пригадую
я вас.

Мій зір
ковтає ці простори.
Блиснули вугіль
антрацит.

О, рудні, рудні!
В вашім морі
буяти хочу
і цвісти!
Літа мої
злоті, митарські
цвітуть під буйний зріст
вогнем.

Я знаю й це
життя
шахтарське, —
воно приваблює
мене...

СЛОВО ПРО ІНВАЛІДА

Вихорем знявсь
чотирнадцятий рік...
А скільки у згадках
минулих доріг!..
Їх вітер
і бурі
не вміли знести
і море під шторми
ці пісні свистить.

Ось зараз фанфарять
протести війни...
 «Чого ж, інваліде,
 сьогодні сумний?»
Ти ж гордо носив
позолочений хрест
і знав,
 що не сотня
таких, як ти вмер
за «віру,
 царя»,
за відчизний рев...
Ці пляни
 тобі
стерти тепер.
Тобі ж не лічити
 загублених літ.
...Шість років — царю!..

...Вдвоє більш інвалід --
і ногу віднято,
й руки нема,
за те, що рушницю
за «віру» тримав.
Ну, що ж, інваліде!
Я вірю і ні.
Не хрест,
а протез
твій дарунок —
війні.

Невпинно регочеться
вітер пустий.
Сьогодні не вперше
здрігнувся костиль.
Піднявся на трибуну
старий інвалід,
і голос гримів
і від люті зблід.
Несеться кварталом
промова без тез,
рубає повітря
ремінний протез,
із вуст виривають
претести війни.
Хіба ж не мільйони
загинули з ним?

.
Рече ненаситцем
горбою гуде.
Шумить карнавалом
по цій землі день.
.
Ось зараз фанфарять
протести війни,
чого ж, інваліде,
сьогодні сумний?!

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 2 листопада 1908 року, в с. Новій-Греблі на Роменщині. Батьки до революції селяни-бідняки; мали 1½ десятини землі, тепер в колективі. До комсомолу вступив року 1924 і по цей день перебуваю в його лавах. В 1926 році закінчив Роменську профшколу, а в 1927 р. вступив до Харківського ІНО на відділ літератури й мови. Того таки року почав співробітничувати в журналі «Молодняк» з його першого числа і до останнього.

Зараз підводжу перші підсумки своєї літературної роботи, видаючи в ДВУ книжку поезій — «Парують землі».

ПРО ТВОРЧІСТЬ І. БОЙКА

«Тематика І. Бойка — «лірична» змичка села з містом, з перевагою сільських образів, ритмів і настроїв»...

«В останніх його віршах вже брinnять натяки на місто, насамперед, звичайно «брinnять» чи «крешуть» бруки та зустрічаються уже «панель, авто, дороги»... — речі, що їх у місті жадний пролетарський студент обминути не може»...

«Як позитивне явище у творчості Бойка, треба вважати побільшену роботу поета над словом. Краща рима, ясніша думка, більше думок взагалі, чіткіша ритміка, — це все дуже відрадні явища».

І. Райд

(„Журнал Молодик“)

КОЛО ПАМ'ЯТНИКА АРТЕМА

Зрелище неорганізованих мас
для мене невыносимо

Артем

Стоїть робочий проводир,
ввігнавши зір в степи Донбасу.
В бетоні бунт, в бетоні вир
і гнів задимленої кляси:

здається, кров кипить, кипить,
здається, все і сила й розум;
хотять у м'язи перелить
в свої юрби кипучі грози.

І слово-іскру в динаміті
жбурнуть з ненавистю в безмежжя,
щоб кров'ю перепалив світ
в нещадних корчило пожежах.

Стій, стій, увінчений вождю,
пружинь себе й прочан суворих;
проткнули жалами нужду
і даль забачили прозору.

ПАРУЮТЬ ЗЕМЛІ

А радість вище й вище
з грудей моїх росте,
що вчасним пожарищем
парує тихо степ.

І туга мов не туга,
що я стою не там,—
де витоптано смуги
ударом копита,

де вітер пару котить
в глибині масних долин,
як море в темні гроти
розбуркані вали.

Мій сміху, ніжний, любий,
і в місті — все одно,
як обрій м'яко студить
в моє мале вікно.

Як гордий я із себе,
що в сиві ранки знов
парують землі в небо,
голублячи зерно.

Ці дні під сонцем вічні
у хлюпі теплих дум,
і радість чоловіку
безмежну молоду.

МОЛОДІСТЬ

І в зим пекучім холоді,
і в пишнім зрості весн, —
розлита вічну молодість,
мов голубінь небес.
Ніде ніщо не старіє
ні в людях, ні в землі,
ні в хмарах, ні за хмарами,
ні в тім, що має тліть.
Все літ незмінні обліги,
а з ними й нас усіх —
в проклятті, співі й стогоні
круг одної вісі.
То звільна, то прискорено —
шаленим шумом гріз
землею йдуть повторення
в чарівній сонця грі.
Ну, як же не вітати нам
нового дня прихід,
коли він ласка матері —
її прекрасний плід, —
коли з ним повернутися
припало скільки раз
новим Шопенам, Рубенсам
відбить горіння кляс.
О, світе, загадковий мій!
Це рух твоїх волінь —
творіння в роках сховані
виштовхує на кін,

щоб знову гриміла в колі тім,
у захлинах рулад —
повік невгасна молодість
любови, гніву й вад.

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився в грудні 1910 року, в містечку Новий Буг на Миколаївщині, в родині сільського ремісника, що після революції дістав землю, кинув ремесло і став господарювати. Отже походження селянського.

До комсомолу вступив 1927 р. 1925 року поїхав до Одеси вчитися в кооперативній профшколі. Тут і почав писати вірші. 1927 р. читав їх на вечір-

ках Одеської філії ВУСПП, де й одержав «бойове хрещення» від таких товаришів, як В. Гадзінський, Миколук, Педа та інші.

Друкуватись почав 1928 р. в Одесі в журналі «Блиски» та по тих збірниках, що видавала Одеська ВУСПП. 1928 р. закінчив школу, маючи від «хорошей жизни» лихе недокрів'я та ще з десяток хвороб, і вирішив їхати додому вмирати. Цей «гарний намір» мало не виконав, але молодий організм взяв своє: після довгих місяців недуги я одужав. Восени 1928 р. поїхав учитись в Миколаївській ІНО. Провчився рік.

На початку 1929 року почав друкуватися в «Комс. України», «Молодняку». Тоді саме і вступив до літературної організації «Молодняк».

З осені 1929 р. — в Харкові, вчусь на літературному відділі ХІНО. Зараз здаю ДВУ збірку віршів за назвою «Енергія».

ПРО С. КРИЖАНІВСЬКОГО

Набагато цікавіший у своїх шуканнях С. Крижанівський. У своїй творчості автор надзвичайно теплими тонами малює пейзажі міста, заводів. Але «дитяча» хвороба — романтичний «кір» відбивається в творчості молодого поета.

А. Ключа
(«Комсомолец України»)

МОЛОДНЯКОВІ

В ясному колі риштувань,
в пилу робіт стоять:
застиглі сили кіловат —
Есхар і Дніпрельсган.

Та визначено наперед
потужність, що тепер в потенції,
і ось уже надходить день цей,
коли досягнем меж і мет.

Так всі ми теж — в літах зростання,
над берегом ясних заток,
щоби зрости й сказати востаннє:
готові ми!

Включайте ток!

ДРУЗЯМ

Г. Славному

Коли спалахують вогні
на Журавлівському замісті,
ми знов збираємось при місці
по тільки скінченому дні.
Ще не затих лункий відгомін
конспектів, лекцій і розмов —
та вже невидимим крилом
замаяла над нами втома...
Тепер у бік відкласти томи,
і ... хай пробачить «Капітал», —
летять

в кімнаті ен-ний номер
пісень нестримані навали...
Моя нетоплена кімната.
Моя бурхлива братва,
такої пісні заспівати,
щоб закружилась голова!
Щоб закружилися навколо
світляні плями корпусів,
і вмить згадалося усім:
кому — Донбас...

а іншим — поле...
За вікнами шумлять вітри
на «занепадницькі» мотиви...
Хай осінь загляда в двори,
нехай струмки збігають в ривви,
а ви летіть пісні, летіть!

Вдаряйте гулом в двері, в стінки, —
це ж нам відчути хоч на мить
короткий подих відпочинку,
щоби буденщини земля
не заростала бур'янами,
щоби нудьги безумна тля
не встала привидом над нами.
Щоб не згубить юнацький пил, —
завзяття юности вогнисте,
і на майбутнього вокзал
прийти з невитраченим змістом.
Щоб ми в нечуваній напрузі
воління творче пронесли.
Вітайте ж дні студентські, друзі,
вітайте дні, що в них жили!

ЦЕНТРАЛЬ

Над брилами міських дахів,
де в димовій завісі даль,
рясних риштовань поверхи
підняла електро-централь.
Над нею плине дим і день,
і праці безупинний біг,
дзвенить джерелами надхнень
індустріяльних весен сміх.
Там, угорі робітники
цвітуть багрянцем пітних лиць,
і з кожним помахом руки
гартується будівлі міць.
Централь вгруза у ґрунт століть,
централь стримить на грань епох —
змісти пітьму і тлінь землі
й минулого брудний мотлох.
Це їй спалить околиць сон,
ночей темряву й темінь душ.
Це їй епосі в унісон,
даво снівають пісень потужних.
і з дня на день централь зроста
врочистим поривом з глибин, —
де нею гомонять літа
дунким відгомоном доби.

Над нею плине дим і день,
і праці безупинний біг
дзвенить джерелами надхнень
індустріяльних весен сміх.

ПІВДЕННЕ МІСТО

У моря
 глухий відгомін,
і гавані дзвін і гуд —
таке воно місто
 знайоме
встає горами споруд.
І нова
 — блакитна криша...
То я не про небо,
 а от:
чорними
 цехами
 дише
край міста
 похмурий завод.

Лишились нам
 рештки емоцій
старих,
 спопелілих часів...
Прийдіть
 і огляньте завод цей,
і цехи гарячі
 оці.
Над Богом
 — димові навали,

суворі споруди
доку.
Ви, певно, тоді
не бували,
як з доку спускали
«Баку»?
Південного міста обличчя:
квартали,
вокзали,
порти.
Та гордість його —
робітничя:
це він —
велегенський «Марті»!
і хто в нім не вбачить
високість
і міць
громохкої доби,
і тверді майбутнього кроки,
що дзвінко лунають
з глибин.
Ще маємо
— рештки емоцій
старих,
спопелілих часів..
Прийдіть
і огляньте завод цей,
і цехи гарячі
оці.

АВТОБІОГРАФІЯ

Родився в сім'ї робітника-маляра Ятушівської цукроварні на Поділлі, в 1907 р.

Перебуваючи у родині, працював на заводських ланах, а разом з тим відвідував місцеву семирічну трудшкoлу, яку її закінчив у 1925 р.

Батьки неписьменні. Імперіалістична війна, видно, добре далася взнаки старому неписьменному батькові, бо коли він повернувся знову на завод, то вирішив, щоб не стало, а продовжувати мою освіту.

Коштів не було, і я змушений був залишити учбу і вступити до місцевого багатія-шкіровиробника Воловодюка. Я рвався до книжок. Читав «запоем», без плянів і певної системи.

Працюючи в кооперації і в РК ЛКСМУ, я продовжував учитися.

Писати почав доноси до газети «Молодий Більшовик». Перший з них було видруковано у 1927 р. Пізніше захопився поезією.

У профшколі я організував літературний гурток «Промінь», що був під протекторатом літорганізації «Плуг».

Зараз член літературної організації пролетарських письменників «Молодняк».

Друкувати поезії (в «Літературній Газеті», «Молодняку», «Глобусі» «Молодому Більшовику») почав тільки в 1929 р.

Зараз студент київського ІНО, літературного відділу. Тимчасово працюючи на Донбасі, приймав участь у роботі літературної організації пролетарських письменників Донбасу «Забой».

ЗАВОД У ПРОВІНЦІЇ

Цвяшком у небі золото,
вітер — червоний пілот;
до черемшини приколото
суперфосфатний завод.
Тут за залізними рамами
говір контрастових рим,
сонця у буднях громами...
Сонце на шайбі горить.
Спивиш? Не спивиш подиху.
Праця не знає болю,
тут починається похід
на Україну вербову.
Тут над пшеничними плесами,
на Семисільській горі
вп'ялися чорними лезами
п'ять димарів.
Серце одне в індустрії,
нерви такі прудкі, —
тільки при нашому устрої
тут загули гудки.
Вчора великою валкою
діти кидались з гори...
Чуєш? Крикливою галкою
кряче в лишнях фосфорит.
Пошта швидка в індустрії
звістку з Москви несла
і вчора: під киркою луснула
майже третина села.
Зняли. Уп'явся корпусом

чорний комуни гість.
Врізалось дизеля колесо
в тушу ржавілих плугів.
Серце одне в індустрії,
нерви такі прудкі, —
тільки при нашому устрої
тут загули гудки.

КООПБУД 33—42

Рима риму здогонить на спіх
і зникає в камінному морі,
тут на розі —

робота кипить,

тут робота

в піснях і мажорі...

Над рештованням сотні цеглин

хмари гіпсу

і тонни заліза...

— Гей, товариші, вниз не дивись,

бо і

додому

вже більше не злізеш!

Ловить простір висока стіна—

(це житлокоп 33—42).

Каменяр,

бережись,

нагинайся!..

— не з бетону ж твоя голова.

Сонце золоте сипле на брук,

(посхилялись сліпі лихтарі),

вимітає уламки і бруд

синій ранок із чорних дворів.

Хтось над парком розвішав туман

і рожеві легенди згубив...

Місто,

тебе не знав

і тому я тебе не любив,

і тому, коли пінява муть

випасалась на сірих дахах,
я співав про степи
і весну,
по узліссях з піснями блукав.
Та сьогодні...
О, скільки хотінь —
збудувати не села —
міста!..
В нас вимоги занадто прості,
в кожній хаті — новий «побутстан».
Над кварталами
поверх
на поверх,
навіть хмари спинились на мить,
і рухнула панелями повінь
по артеріях міст кам'яних...
Місяць викупавсь в хвилях Дніпра,
обітерся хустинкою хмар...
— Місто,
за юний запал
я сьогодні тебе покохав!
Пил осівся,
і знесла вода...
і над містом склепіння і мур.
— Кому міць наших днів показати?
— Кому — кроки комун?..

У новому будинку живуть
ті, хто вчора в льохах бідував,
і розсічує кучері хмар
коопбуд 33—42.

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1909 року. Батьки селяни-незаможники. Змалечку захоплювався малюванням. Дарма, що минуло три роки, як кинув своє село, Лицки, але й зараз ще встає воно в уяві з його

бурхливим життям. Місто справило на мене великий вплив.

Друкуюся з 1928 року і відтоді не кидав писати, удосконалюючи себе, як літератора. Знаю добре, що одним хотінням не оволодієш поезію (треба знаннів), а тому зараз і вчуся на робфаці Київського сіл.-господарського інституту. Член комсомолу. Належу до літературного об'єднання комсомольських пролетарських письменників «Молодняк».

ВИБИРАЛА ПЛОСКІНЬ

Вибирала плоскінь
між матіркою,
здівувала роки —
тепер матір'ю.

Звідувала весну,
як не снилося, —
у сельбуді весело —
там зустрілися.

Він такий —
із карими, —
покохала ж я.
У комуву — парою,
а там жити ж як!

Пов'язалась хусткою
ще й червоною,
у селі там пустка, —
ми з комуною.

А минулі злидні
лише згадками,
попрацюєм спільно
та без сварки ми.

Вибирала плоскінь,
пісня нивами,
а коноплі лоском
жовтосрібнії.

СОНЦЕ ЗЛОТОВУ МІЦЬ...

Сонце злотову міць,
але на
 порепану
 землю.
Живта топлєну мідь
вітер
 у даль
 каруселить.
Збіглися гони руді,
гони
 руді
 обмережані.
Вийде комуна сюди:
з жатками —
 з силами
 свіжими.
Синім загаром ліс,
в полі
 проміння
 розбризкано,
вишні на сірому тлі
сонцем
 вилискують.

ТОВАРИЩАМ

Присвячую молоді позаспілковій

На вулиці так весело щовночі,
там всі товариші
 й товаришки зійшлись,
та я до гулів зараз не охочий,
дарма, що спів мене чарує й веселить.
Ви вибачте, що я змінивсь багато,
що я завжди в сельбуд приходжу молодіть —
цуратися вас, хлопці та дівчата,
немав ніколи навіть
 на меті.

Це ж ми не раз на збори комсомолу,
на вечір єдності приходили усі.
Сміялись дні нам —
 працею на полі...

А скільки раз ходили з співами в ліси!
Та ви, проте, не кивули тих гулів,
далеких буднів —
 радості й горінь, —
а я з життям бажаю йти, як другі,
життя ж для нас, —
 для колективної борні!

Хоч весело на гулях парубоцьких,
хоч вечір той,
 і ті ж засмалені вітри, —
але життя вербує комсомольців,
єднає працею передовий актив.

ВІКТОР ГУДИМ

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився в с. Пирогих Глобінського району на Кременчуччині. Батько до революції мав 1½ д. землі і 10 душ сім'ї. Семи років вступив до народн. школи. 1925 р. закінчив трудшколу. Учився рік в устимівській сільсько-господарській профшколі.

На формування світогляду вплинула сестра, що вступила до комсомолу 1921 року — тож з 1924 р. і я став комсомольцем. Працював піонерробітником, головою юнсекції, в редколегії газети, тощо.

Тепер студент Київського ІНО, літ-відділу. Писати почав рано, друкуватися — з 1928 р.

Друкувався в журналі «Молодий Більшовик», в «Літературній газеті» в «Глобусі», «Комсомольці України», частково — в журналі «Життя й Революція» та «Студент Революції».

ВІКТОР ГУДИМ.

Творчість цього поета характерна фабульністю та конкретністю селянської тематики. Це вірші, що переважно друкувались в журналі «Молодий Більшовик», «Недорідь», «Млини»... «Трактористка» таї ін. В них яскраво показано типи комсомольців (комсомолка-трактористка), а також і наше село, де:

...вітри
атакують селянські хати,
вимітають з дороги пил.
Так щодня волохаті
до сонця встають стовпи,
піщугою припали ниви,
піщугою покрив самум...
З молитвами учора ходили, —
та в очі — так само сум...

Що далі, то Гудим переходить до нових тем і формальних шукань. Про це свідчать нові його вірші: «Київ з центральних вулиць» («Глобус»), «Семафори» й «Маневри» («Літ. Газ.»).

Ці вірші, формально, правда, досконаліші, але з погляду трактовки матеріалу слабші, бо автор доходить до абстрактності та схематичних узагальнень.

Є ще вірші в цього автора — і зовсім неяскові, з невизначним змістом й думкою, — це здебільшого балади, яких треба Гудимові в своїй творчості позбутися, бо цей жанр для нашої доби зовсім не характерний.

Д. Челурний

(«Літературна газета», 1930 р.)

НЕДОРІД

Гей, вітри, —
атакують селянські хати,
вимітають з дороги пил.
Так щодня — волохаті
до сонця встають стовпи,

піщугою припали ниви,
піщугою покрив самум...
З молитвами учора ходили, —
та в очі —
так само сум:

і проса й пшеницю палигь,
ядерніє од спеки льон,
а жита — наче з'їди стали,
наче надзелень хто сполов.

Гей, вітри, —
атакують селянські хати,
кошлатять соломі стріх...
І немає де сіна взяти,
тільки курай поріс...

І плетуться повурі думи,
як шпоріш при дорозі битій.
Тільки день — і фіранку рулу
розстелять вітри в житі...

В радгоспі так само літо —
обвіває жита норд-вест...
На нивах нехрищених повінь,
аж гветься чорнозем — овес...

Тлумачать: пари, сівозміни...

...Та тільки вітри атакують ниви,
гудуть на трищільних клинах.

МАНЕВРИ

Чоти чекали наказу.
— На ремінь рушвиці, — в путь!..
Раптом, неначе ваготу, — прорвало павзу:
— Прапор несуть!
В раз скам'явіли
колони.
Руку заломивши до скроні, —
стояв
комчоти.
Прапор, як захід на бурю — червоний:
над батальйоном
мовчазним
звис; чотири
з почесної варті
на аванпості
стали.
Коли ж на павелі сипнулася дріб оркестри —
тільки шмигали у розтіч квартали,
та поспішали
пліч-о-пліч з нами
сестри.
Повз шереди —
комбат на гнідому коні:
залізні підкови
хапають
камінь.
В провулки лякливі —
пісні голосні...

Пісні голосні і —
гармати з нами.

Наказ:

ворогам перетяти дорогу,
в кільце охопити зо всіх кінців!

...І детонують комбатові в ногу
шереги бойців.

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1905 року, в с. Хаєнках на Прилуччині. Батько був робітник вагонно-ремонтної майстерні. Перед імперіалістичною війною повернувся в село і працює тепер, як селянин-колективіст. Я теж працював у сіл.-господарстві. Закінчивши педтехнікум, учителював. Працював на активній роботі комсомольській та партійній. Тепер учусь у Київському ІНО.

Почав писати в семиріччі, друкуюся — з 1926 року (у літературних сторінках «Правди Прилуччини» та «Нового села»). Вступив до «Молодняка» 1929 р. Вступ до «Молодняка» для мене багато важить: тільки тут я добре усталив свій світогляд.

У ТАБОРАХ

Спада багрець, мов сходить кров'ю ранок,
і сипле сонце полиск шабельковий, —
лоскоче бинди сивого туману,
січе на скалки, золотить підкови.

Сурмач розлив над табором «зорю»
і спортмайдан наснажив нам біцепси.

На перестук копит змінили десь алюр,
націливсь командир банькатим цейсом...

— Четверта, встать! — Рівняємо шереди,
зійшли на брук — чіткіше крок чоти.

Враз марш «Будьонного» збив кулеметний регіт, —
скотивсь під ноги й збоку покотив.

Коли ж на взліссі зойкнули дуби, —
(Удар гармат луна: го-го!)

Прижмурились командир, сухий синець д'губі:
— Вогонь!..

І вже усмерк вернулися з маневрів,
захлин гармоніки зустрів чоту,
навчання з тактики, і душ для нервів,
і десь в свідомості:

— Чатуй!

МАНДРІВКА ДО МІСТА ВІЖНЯ

М. Чумакові

І змовнику мовчки потиснув я руку:
ми їдем сьогодні до славного Віжня,
що завжди дримає — немає докуки —
і тихо хрумтить огірочками свіжими
та зиркає в спеку туди, де завод —
«вироби пива і зельтерських вод».

Там: ребрами світять худющі будинки:
в садах похиріли дерева від карбів,
на вивісках — бляклі в корості ботинки:
від холоду й спеки полуцилась фарба,
а сонце у багнищах бризками сяїв —
від шолудів купіль бере порося.

По всіх установах — і флюс, і ядуха,
кур'єр виконкому — знавець на відозвах --
щодня інформує куму-цокотуху.
О, темпу життя надмаштабовий розмах! —
Бруковану вулицю імени Щорса
спориш і травиця покрили як ворса.

І вчитель-історик, мій приятель Шкробов,
відомий там більш за небіжника Гоголя,
хоч він ні поет, ні прозаїк — нероба,
надмірний споживач «нордосту» і моголя,
в минулому — лев лорелійних красунь,
що збув Винниченкові силу й красу.

І він говорив мені так розчаровано:
— Закисне у Віжні всевизнаний геній,

тут панни читають Бальзаківські романи
і точать сухоти їх ніжні легені.
В поеми ж сучасних співців, необачний,
загорне вергун зачмірілий табашник.

У молоді тут ідеали — мізерні:
і донни і панни тут марять екраном,
щовечора чемно ідуть до вечерні,
і сльози поллються у них океаном,
коли їх любов, як торговий патент,
помне, потолочить прекрасний студент...

— І ми після цього поставимо точку?
Мій змовнику любий, зневіру покинь, —
на станцію, друже, берімо квіточки,
ні слова про відступ, запалюй містки!
Хай пирскають сміхом (це Санчо й Кіхот) —
ми визволим Віжень від нуду й сухот!

— Навіщо? Щоб панни забрались у кутик,
гітари дзвеніли б, зідхали і танули,
щоб місію нашу ославить, забути,
щоб панни обох нас уявно титанили:
«Д'он в'озері часто, ах часто, купався
І в сеті красавки красавець попався...»

Заслухатись можна. І спалено міст —
позаду і збоку у нас — Рубікон...
(О, прокляте марево марлевих міст!)
А там — під вінець, до обору, «в закон».
І шльопанці ногу і мізок не жмуть.
Ось так ми розвіємо віженьську тьму...

— Та рано мій змовнику, нам до труни:
там спільників може ми знайдемо навіть,
це поїзд навмисне дурниці дуднить,
що нас золотуха собору задавить.
Я вірю, вважайте, сьогодні — не завтра!..
Вони «підкують» романтичного автора.
Нас поїзд по плесах пшениці, несе,

вже станція скоро (де тепло і тісно),
а серце тривога — захльбує, ссе,
вчувається навіть мінориста пісня,
їй в супровід хвильне бароко гітари.
і «щокіт» кумась над крикливим базаром.

І ми доїжджаєм. Доїхали. «Віжень».
І справді: над містом дзвінка і бадьора,
нова, не гітарна, аж сутінки ріже
луною і спектром незваних кольорів, —
пісня:

«Кроком зі стрільбища — сотня червонців,
шлях золотом стеле, прощаючись, сонце».

П Р О З А

АВТОБІОГРАФІЯ

Походження робітничого, з міста Конотопу. Народився 1904 року. Перші двадцять років прожив на робітничому виселкові в оточенні робітників-залізничників. Після нижчої школи кваліфікувався, закінчивши технікум, як технік-механік. Але змінив фах на літератора і, дійшовши вищої освіти в ІНО, почав рівнобіжно працювати в науковій галузі, як аспірант Інституту імені Шевченка.

Останні роки найближче оточення—комсомольське і письменницьке. На громадській роботі виконував різне навантаження з доручення ЦК і Київського ОК ЛКСМУ.

Член «Молодняка» й ВУСПП'у.

Вперше почав пробувати в літературі у 1925 році. Вийшли книжки: «Нові оселі»—збірка оповідань; «Машиністи»—повість; «Борис Гринченко»—критичний нарис; «Робітництво в українській літературі ХІХ століття»—критичний нарис; «Пленум»—оповідання; «Нові оселі»—друге доповнене видання.

Віддано до друку—повість «Мехзавод».

УРИВКИ З КРИТИКИ

«Робітничча тематика в художній радянській літературі—це остільки ж проблема, оскільки її серйозне, невідкладне завдання літератури цілого Радянського Союзу, в тому числі її літератури української, що, здається, є якраз не передовою в мізерних досягненнях з цієї галузі. Саме тому коротенька повість Л. Смілянського, яка б вона не була з боку своїх художніх і інших вартостей, вже заслуговує на пильну увагу читача, саме за свою якраз «залізничну» тематику.

Л. Смілянського ми знаємо, як молодого і вдумливого прозаїка, з його перших творів, і так само знаємо, що в числі інших прозаїків «Молод-

ника» він посідає не останнє, хоч і не перше місце, і кількістю і художньою якістю своїх творів. Повість «Машиністи» не є останній продукт творчості цього автора, її написано ще 1927 року, як датує сам автор, і як це можна бачити з тих чисел «Гарту», де вона друкувалась.

Автор за останній час, з № 1 «Молодняка», почав друкувати вже нову повість, що теж обіцяє бути цікавою і своєю актуальністю і свіжою комсомольською тематикою,—це повість «Мехзавод».

Але і в повісті «Машиністи» він усе ж постає перед нами в новому, як то кажуть, образі, себто робить певний поступ по шляху письменницької кваліфікації.

Основний зміст—це революційна діяльність повстанського загону й одного революційного більшовицького гуртка в час гайдамаччини, на одній не центральній, але вузловій, залізничній станції.

Автор усе ж, як то кажуть, вловив дух доби. Він відчувається, бо художньо сприйняв основну характерну ознаку часу і відтворив її у повісті. Певна психологічна настроєність людей. Добір гарних і влучних характеристик і людей, і оточення. Але знову ж все схематично, скупо, без, так би мовити, белетристичних пересичувань, що певною мірою розчиняли б ці сентенції і давали б більше поживи для художнього відчуття, аніж для розуму, що з допомогою його читач хоче зрозуміти, оцінити й відчути теплоту твору».

К. Давид

(„Молодняк“, 1930 р. № 2)

«... Повість Л. Смілянського характеризує суперечність між спробами конкретно-побутового реалістичного письма й намаганням за всяку ціну врятувати сюжетну напруженість, авантурність усієї будови повісті. Ця суперечність проходить через цілий твір... Моменти авантурні важать для автора більш, ніж відображення побуту, ніж мотивації в будь-якому плані поведінки».

Ф. Ікубовський

(„Життя й Революція“, 1931 р., № 2)

«Дотепер т. зв. революційна героїка мала в українській літературі славе саме романтичне відображення й досить до того ж одноманітне. Стилістичні засоби «Крови землі» Ю. Яновського були прикметні взагалі для цієї тематики й поступово перетворювалися на деклямаційно прикрашений штамп. Окрім того особисті елементи в оповіданнях такого типу остільки брали гору, що соціальні питання легко було зовсім відкинути чи забарвити в протилежну ідеологію й зовсім не порушити дим «художньої суцільності» твору. Через це саме тематика громадянської війни втрачала на сьогодні свою актуальність. «Машиністи» становлять цікаву й у цілому досить вдалу спробу реалістично відбити події недавньої минувшини. Картину боротьби залізничників з гетьманцями й інтервентами Л. Смілянський подає в цілком реалістичному плані, старанно уникаючи романтичних прикрас. Страйк і повстання робітничого по-

селку, типи героїв, пейзаж—трактує автор в яскраво побутовому, і тому актуальному й цікавому на сьогодні розтині. Позначається це й на формальних засобах письменникових; він уникає ліричних відбігів, безпосередніх характеристик, буйних і зовні барвистих романтичних порівнянь, епітетів, метафор тощо.

Будемо підбивати підсумки...

Щодо повісти «Машиністи».

а) Її негативні ознаки: вряди-годи неохайна мова і невдале оперування з локальними образами, зловживання діалогами, певні штампи в змалюванні Коломійченка.

б) Її позитивні риси: спроба подати громадянську війну в реалістичному розтині, матеріалістична зумовленість вчинків героїв, епічність, гостра сюжетация твору без порушення побутових рамок, вміле змалювання колективу за допомогою індуктивного методу.

С. Адельмейн

(„Літературна Газета“, 1930 р., № 10,
„Проти критичної однобічності“)

МЕХЗАВОД

(Уривок із повісти)

Лунко дзвеніли варстатні пилки деревообробного цеху. Їх переривчастий дзвін змішувався з гуркотом стругальних варстатів, сповнював корпус і, вириваючись з цеху, падав десь аж за дальніми корпусами мехзаводу. Хвилинами, немов змовившись, пилки й варстати разом починали роботу, і тоді нев'явимо-заглушливий, пронизливий гуркіт приголошував вигуки робітників, а над довколiшніми цехами й будинками тихої частини міста вібрували й виляскували несвоїм голосом пилки, ніби і вся їхня робота полягала тільки в гуркоті й дзвоні. В цеху ніхто не розмовляв. Раз, тому, що всякий голос приглушували варстати, а друге—за роботою кожен мислив тільки за роботу: варстат не мусить давати простою, матеріал не мусить лежати необроблений. Тепер уже й варстатники працювали бригадами й кожен вимагав від товариша найбільше зусиль, найбільше продукції.

Майстер цеху схилився над папірцями замовлень у маленькій конторці. Його вуха звикли до цехового гуркоту, і коли стороння людина розгублювалась перед гуком пилок і варстатів і кривилась від неприємности, то старий майстер саме в дружньому гуркоті варстатів і пилок знаходив повне задоволення. В нього на столі зростала тоді швидше купка виконаних замовлень, і він радів. Його вправне чуття вловляло в цій суміші напружених звуків, звук кожного окремого варстата. Так, не виходячи з конторки, він знав, які в нього варстати в цю хвилину працюють, а які чомусь стоять. І коли довго якийсь варстат не подавав голосу, майстер виглядав крізь віконечко конторки в цех і шукав очима робітника, який покинув варстата. Комсомольська бригада, що стояла на свердловальних та дов-

бальних варстатах, особливо задовольняла майстра. Він знав, що там кожен контролює товаришеву роботу, кожен від гудка до гудка не відходить від варстату — і майстер спокійний: ця бригада своє завдання зробить. І чує майстер — раптом стихають два варстати комсомольської бригади. Минає кілька хвилин — їх голосу не чути. Майстер дивиться крізь віконечко конторки й бачить у тумані летючого дерев'яного пороху, як бородатий вартовий Яків Якович щось кричить на вуха двом комсомольцям і всі троє простують до виходу. Майстер здивований: свердловальники Федорченко й Матвіїв без причини не кинуть варстатів. Ось вони виходять за двері цеху і зникають. Зацікавлений і незадоволений майстер кидає конторку, щоб вернути хлопців. Але враз над мехзаходом зривається гудок на обід і майстер махнувши рукою, іде знову до конторки готувати наряди варстатам на після обід.

— Якове Яковичу, одірвали нас від роботи, поспішайте сказати,—промовив Федорченко до діда.

— Ну й одірвав, ну й ще десять разів одірву, коли треба буде... Тоже — наркоми!.. Не займи їх!.. А коли спішне діло...

Вони відійшли до сушильні, посідали на складених дошках і запалили цигарки.

— Ну, як у вас робота? Більше гуляєте чи більше робите?

— Якове Яковичу, ви ж послухайте—ну, як можна знімати людей з роботи, щоб порожніми балачками розважати...

— Бачу, бачу, що старательний... Не гарчись... Так кажете, що діло йде гаразд. А чому ж ваш цех минулого місяця завдання не виконав.

— Бо не встигли поставити нам два нові варстати, як раніш плянували. А тепер за яких два дні кінчають установку.

— Кінчають. А кого на них поставлять?

— У нас є двоє старих стругальників.

— А їхні варстати як, — стоятимуть?

— Когось знайдемо, — нехотя відказав Федорченко й поглянув чомусь на Матвієва, що пильно дивився на кінчик своєї цигарки.

— Що я вам, хлопці, скажу,—іншим тоном підійшов до них старий. — Заснували ото ви з студентами отой гурток... ентузіясти! Гаряче взялися до діла. Розговору скільки було. Хлопці

все хороші. Один одного ви добре обробляли, але що ж із того вийшло...

Хлопці мовчали, уважно прислухаючись, і не дивились на старого. Вони відчували натяки правдивості в його словах, але та правда була їм неприємна й навіть трохи нервувала молодь.

Старий подивився на хлоп'ячі обличчя, легенько, непомітно всміхнувся і говорив далі:

— Справді, що ж вийшло з тої витівки: ви собі сходитесь у Писанки, розмовляєте, всякі героїки читаєте й інше, а осередок вашого голову, Степана Писанку, спокійненько собі з комсомолу наладжує, Білолоба із студентів вигнали, а в комсомол приймають баришенство на манір сестри нашого завідувача матеріального складу... Ну, чого ж ви носи поодвертали? Не наравиться. Нічого ви ще ні для кого не зробили, а вашого брата вже чистить починають. Порозганяють вас, як пацюків — і не зоглянетесь. А чому? Тому, що всі ви далі Писанчиної кімнати носа не показуєте. Сам він за всіх вас робить кругом, а тепер його одрізали від спілки — й ні туди, ні сюда хлопцеві.

Матвій і Федорченко, сидячи обабіч старого, вже дожурили цигарки й тепер зацікавлено дивились на нього: їм здалося, що він таки щось знає та не каже. Нарешті, Матвій не здержався:

— Коли ви, діду, щось надумали, так кажіть, бо нам ще й на обід треба.

— А ви не кваптеся... Встигнете... Так, от, кажу, скубуть вас хлопці, а ви й не знаєте... Потому, що з заводу вас там тільки двоє, а то все студенти... І хоч вони теж усі бувші робочі, а все ж таки — студенти. Той, хочу я вам, сказати, що ваш отой хатній ентузіазм просто ні до чого. Треба вам, хлопці, зайнятися цим по осередках, щоб вас люди бачили.

— Пробували, — відказав Федорченко, — нічого не вийшло.

— Не вийшло. А ви ще спробуйте — вийде... Небезпремінно вийде. От скажімо, партійний осередок інституту зняв Білолоба з науки й послав на завод — завідуює тепер матеріальним складом. От і ви так зробіть! — пошліть Писанку на завод. От, приміром, у вас два стругальні варстати тепер свободні, потому, що заграничні поставили — от поставте Писанку на старий стругальний.

Це була добра ідея. Лиш тепер доміркувалися хлопці, чого

прагнув старий. Він же, сказавши своє, переможно набив люльку, втоптавши пучкою тютюну.

— Нічого з цього не вийде,—знову похмуро відказав Федорченко,—аджеж Писанці доведеться тоді кидати школу.

— І покине... і піде на завод,—впевнено сказав старий,—я вже й заявку до завкому вніс — обіцяли підтримати, тому що хлопець фактичеськи наш, тільки що одірвався трохи через науку.

Хлопці ще думали, а старий пройшовся коло дощок, навантажених на вагонетки, приглянувся й захитав назадоволено головою.

— Незабаром дощ хлюпне, а вони з сушарні матеріял надворі держать... Хазяї..

Погім усі троє пішли до відкритих на обід воріт і загубилися в цокручених завулках околиці міста.

* * *

Два тижні, одміряні гудками мехзаводу, промайнули експресом, і раптом час немов би спививсь або збавив набагато швидкості, перемагаючи узвіз.

Несподівано Писанка й Білолоб зустрілись. Вони випадково разом прийшли до завкому обміняти профквитки.

Вже з тиждень Писанка робив на строгольному варстаті, у деревообробній. Його становище враз змінилося. В деревообробній він працював на нічній зміні; вдень слухав і проробляв лекції в інституті. Працювати за двірника в своїй орендарки odmовився остаточно. Перелякана несподіванкою орендарка цілі два дні не могла придумати, що сказати на це Писанці. Нарешті зважилась. Принесла йому платню за останній місяць і, стоячи коло столу, за яким читав, не вважаючи на неї, Писанка,—промовила несміливо:

— Степане Івановичу, значить ви вже не можете в мене за управдома?

— Я ж вам вже заявив, що не хочу за одне приміщення бути вашим наймитом.

— Значить, уже ви не будете підмітати двір, запалювати ліхтаря, промивати каналізацію?

— Ні.

— А я думала, що ви благородний чоловік, дворянин і таким залишитесь назавжди... Що ж, доведеться шукати іншого...

— Можете не шукати, — відказав раптом Писанка, — незабаром будуть об'єднувати житлкоопи, то, певне, й ваші дома заберуть...

За хвилину Марія Іванівна лежала в себе на тапчані й немилосердно стогнала. Коло неї вертілась Марія Фрідріхівна й намагалась заспокоїти свою господарку:

— Я ж вам казала: «Маріє Іванівно — підозрітельний дворянин ваш Писанка», — не повірили, а тепер стогнете... Лежіть спокійно: у вас або серцевий припадок або апендицит — одно з двох...

... Техсекретар занкому голосно вигукнув:

— Товаришу Білолоб, візьміть свого квитка.

Писанка оглянувся. Лише тепер він побачив за собою Білолоба. Він лишався такий же високий і кругловидий, який він був. Тільки незвичайна блідність та ще чомусь запалі очі робили його задумливим, млявим і якимсь нещасним.

Писанка перший простягнув руку.

— Я й не бачу, що ти стоїш ззаду... Здоров.

І тут же відчув Писанка, що Білолоб не з такою силою, як раніш, стиснув йому руку; трохи потис, потім хотів відняти руку, далі знов потис і поволі опустил свою грубу, здоровенну колись, робітничу жменю.

Вони забрали в секретаря свої нові профквитки й пішли поволі двором мехзаводу, розмовляючи.

— Ти ще не встиг захопитись своїм складом... Це ж надто відповідальна робота. Тут легко й в біду вскочити.

— Так, твоя правда, це відповідальна робота, особливо, коли не відчуваєш себе за фахівця цієї справи. Але покищо — все гаразд. Мені здається, що я не справлюся з роботою: замовці не знають добре наших запасів, а я ще не навчився підбирати їм, хоч приблизно, такий матеріал, якого вони хочуть.

— Але ж у тебе є помічник... колишній зав складу Воронівський.

Писанка за старим звичаєм почав насвистувати якийсь сумний мотив. Це означало, що він у хорошому гуморі. За чверть години він мав заступити на роботу, і тому вони йшли

в напрямку до деревообробної. Коли Білолоб скінчив і мовчав, щось думаючи, Писанка жваво перервав мовчанку.

— А от я вже встиг захопитися роботою. Ми — ентузіясти... Наші застарілі варстати на заводі без ентузіазму не дають достатньої продукції. Ти всміхаєшся: мовляв, безвусі ентузіясти...

— Ні, я не тому... Скажи, аджеж ти працюєш ще в інституті — як ти можеш таке вантаження потягнути.

— Як? — Писанка знову засвистів, потім замовк і, подумавши, одказав: — У мене, друже, доба поділяється на дві частини: ніч і день — ніч я працюю на заводі, день на лекціях...

— Але ж тебе можуть перевести в цеху на денну роботу?

— Тоді я вдень буду на заводі, а вночі — пророблятиму лекції.

— А ти не боїшся розчахнути себе цим?

На це Писанка весело зареготав:

— А ти хіба цілу ніч спиш?

— Ні.

— А коли ні, то значить, що і ти дещо робиш і не боїшся себе розчахнути... Чи, може, боїшся?..

«Може натякає», — подумав собі Білолоб, і заспокоєні було думки зворушилися в ньому, завихрили завірюхою — гострі, набридлі й слизькі, як мащене залізо.

— В мене, — несподівано змінив розмову Білолоб — не гаразд з житловим питанням. У студентському інтернаті я не маю права лишатись, а окремого не маю, і важко знайти. Воно з інтернату ще не женуть, не відважуються, але я не хочу лишатись... незручно якось...

— І ти до цього часу не прийшов до мене... Говори конкретно, коли перейдеш до мене? Тільки не відмовляйтесь.

— Чому ж, я б не відмовився, але це погіршить твої умови.

— Ні чорта не погіршить. Удвох будемо воювати з обивательщиною за стінами.

Хлопці розійшлися перед деревообробною, де Писанка мав заступити на нічну.

Похмурий і задуманий розійшовся Білолоб з товаришем. Його гризло сумління: аджеж це він, Білолоб, виключив Писанку з комсомолу, а тепер той не тільки не сердиться, а навіть хоче допомогти йому в житловій справі. Хороший, чесний

і витриманий товариш із Писанки. І все для нього ясно. Він, Писанка, ні в чому не сумнівається. А от йому — завідувачеві складу, відповідальній людині й комуністові, ще вчора, ніхто інший, як апологет найреакційнішого міщанства Борис Воронівський доводив, що темпи розвитку просто небезпечні для радянського господарства. Вчора він сказав Білолобові: «Коли сучасність уявляти, як перехідний міст до соціалізму, а господарські пляни, як кур'єрський поїзд (так намальовано було на плакаті в завкомі), то швидкість поїзда є небезпечна для цілості мосту. Треба лиш трохи приглянутись, і можна побачити, що міст не такий стійкий, щоб устояти при такій швидкості поїзда...». Тоді Білолоб йому одверто сказав: «Ви, Воронівський просто зловредний обиватель, яких усюди — сила-силенна». Так, він це йому сказав, як комуніст. Але потім згадав і факти, що наводив Воронівський і знову втратив певність своїх слів. Аджеж факти з близького, відомого йому життя — мехзаводу. Чому й справді повернули замовці мехзаводові в ударному порядку чогири великі преси? Тому, що виконували те завдання, поспішаючи. Преси працювали тиждень, а потім усе пішло к чорту... А чому збільшився брак у ливарні? Тому, що продукцію штучно піднесли на вісімнадцять відсотків; а стіни нової контори вигляли вже на три поверхи, а потім лише дізналися, що на складі є старі рейки, що їх можна було використати замість бантин на стелі...

А коли б не поспішали, можна було б використати рейки замість бантин на стелі...

Білолоб гірко засміявся й завернув до складу, щоб ідучи додому, оглянути пломби на дверях. Один склад був незачинений, і Білолоб згадав, що в ньому малярі фарбують стіни, обшиті новою шалівкою. Під самим складом він почув голосну розмову двох малярів. Очевидно, вони закінчили роботу і лагодились кудись іти.

— Руки, брат, замазав фарбою, що й цигарки не скрутиш... — почув Білолоб голос одного. А йому відповідав ситий, басовий голос другого маляра:

— Ти їх карасинчиком злий — чисті будуть...

Чуги було звук твердо поставленого бідона — робітник змивав гасом руки.

— Витерти б чимнебудь... об штани не можна: карасином смердітимуть...

— А ти пошукай чого... Он, дивись парусина якась лежить— витри й край...

— Дійсвітельно рушничок недурной.

Білолоб швидко ввійшов до складу. Він застав одного з робітників, як той витирав руки підготовленими для нового заводського клубу гардинами, що їх прекрасно розмалював заводський художник.

— Товаришу, — гукнув Білолоб, — ви що тут робите?..

Робітники весело привіталися.

— Оце закінчили... Пару днів постоїть — висохне... Сарай, як картина...

— Слухайте, — удався Білолоб до того, що витирав руки, — ідіть по сюди.

Вони вдвох підійшли до гардини. Дві з них були цілком зіпсуті: маляр витирав спочатку однією, а потім другою «насухо»... Гас і фарба промастили матерію і заляпали гарний малюнок.

— Ви ж знали, що ви псуєте дорогі речі?..

— Псую?! — здивувався робітник. — Та це ж єрунда — по-прати й усе...

— Ви, товаришу, дурниць не меліть, — нервувався Білолоб, — ви зіпсували речі цілком, бо як їх чистити, то разом з олією злізе й фарба малюнку... Гардини коштують зо сто карбованців, і ці гроші вирахують з вашої платні.

У відповідь робітник гидко вилаявся. Потім замахав руками перед Білолобом, розкричався й вибіг з сараю.

В інтернаті Білолоб остаточно вирішив перейти жити до Писанки. Він поглянув на порожні ліжка товаришів по кімнаті, що їх тимчасові хазяї десь сиділи по лябораторіях, і сумно подумав: «чи доведеться ще бути студентом?». До закінчення ВИЩ'у йому лишилося два роки. І хоч минуло всього кілька тижнів, як зняв його партосередок з ВИЩ'у й послав його на завод, але на хвилину здалося хлопцеві, що то він десь аж у дитинстві сидів на лекціях, робив по лябораторіях і відкривав збори трьохсот вишівських комсомольців — такі далекі, романтичні й прекрасні здалися йому студентські його часи.

АНДРІЙ КЛОЧЧЯ

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився в 1905 р., у місті Суражі, в родині народного вчителя. В 1919 році опинився в Києві, де примушений був перейти на власний заробіток.

Вступив до укртрудармії. В кінці 1920 р. вступив на Вишгородську буровугільну копальню робітником.

Пройшов курси гірних десятників. В 1922 р. за ліквідацією копальні бурого вугілля, працював на фосфоритах на Поділлі, а далі у Вапнярках. Був секретарем рудкому.

Почав писати в 1924 р., а друкуватися — з 1925 р.

Маю книжку оповідань «Шахтарське» (ВУСПП, 1928). Працюю також і в галузі критики. Член «Молодняка» та ВУСПП'у.

КРИТИКА ПРО ТВОРЧІСТЬ А. КЛОЧЧЯ

«Андрій Клоччя, вийшовши з українських шахтарів, у першу чергу вдався до шахтарської тематики. В його оповіданнях — життя робітників за доби громадянської війни і пізніших часів. У кожній своїй фразі А. Клоччя намагається відбити ворожнечу робітників з одного боку й частини технічної інтелігенції — з другого.

Л. Смілянський
(„Літературна Газета“)

«Робітнича тематика характерна й для другого молодого пролетарського прозаїка — Андрія Клоччя.

Частину своїх оповідань, що являють собою суцільний цикл і темою і з погляду формальних засобів, А. Клоччя видав окремою збіркою під назвою «Шахтарське».

Автор змальовує в своїй збірці не шахтарські центри, як от Донбас, а робітничу провінцію, розкидані невеличкі копальні Поділля, де менше кадрового пролетаріату і більше простору, з одного боку, для консерва-

тивних настроїв та побутових звичок відсталого, «сирового» робітництва а з другого — для адміністраторських зловживань і халатности, що межує з шкідництвом.

А. Ключя писав свої оповідання задовго до шахтинського процесу. десь у 1926 році, але в більшості з них, у трьох (всього шахтарських оповідань чотири), автор розробляє якраз випадки й виводить типів, що дуже нагадують відомих «героїв» економічної контрреволюції.

Автор немов би «з натури» малює, і це надає його творам цікавості, заразом свідчить про велику обізнаність з фактичним матеріалом, з практикою шахтарського виробництва.

Основне для шахтарських оповідань А. Ключя — фактична сторона справи, а не її психологічне обрвдення, тому й стиль у нього суворо діловий, прозаїчний без всякого орнаменталізму.

Б. Коваленко
(„Літературна Газета“)

НАСКОК

I

Сонце поволі сідало за виднокруг. Ще хвилину тому сліпучий червоний окраєць визирав з-за зубчатої стіни лісу, що зеленими кучерями шумів на горі. На заході лишилися блідорожеві цятки на хмарах. Згодом немов у знеможі жовтіли й блідли. Ліс, що збігав згори на шлях памолоддю й чагарником, ставав чітко зеленим. Крізь верхів'я дерев ще проривалися останні відблиски літнього дня. Шлях, що гірляндюю обвивав дві гори, здається притих. Вапнева курява, стомлена за день, спочивала в коліях. Де-ве-де біліли лисинами шматки вапнової гори, а навкруги чагарник. І раптом у чагарнику виросла постать дівчини. Вона сторожко оглядала шлях, і коли очі в чомусь впевнилися, дівчина, розсуваючи кущі, вийшла. Слідом за нею вислизнула друга постать. Френч офіцера добровольчої армії ледві охоплював широкі груди. Комір був розстібнутий і з нього виглядала мусьянжева шия, що мабуть давно не бачила мила. Навхрест френча дві кулеметні стрічки, що з них цяцьками блискали набої. На рукаві злинялий трикодьоровий трикутник, череп. Подерті чоботи доповнювали одяг. В руці іграшкою рушниця. Дівчина глянула на його й легка посмішка пробігла на її тоненьких устах. Він сторожко теж, як і дівчина, вдивлявся на шлях, що вже помалу зливався з синявою вечора.

— Я пішла, здається на шляху тихо, — повернулась до нього обличчям дівчина й зробила крок вперед. Він схопив її за руку й майже на вухо прошепотів:

— Ти ж не забудь, від цього залежатиме все: транспорт треба зірвати. Дивись, не попади їм у руки, бо тоді...

Він пустив її руку.

— Коли що на дорозі трапиться, свисви. Я чекатиму тут.

Він шез у чагарнику і злився з ним. Дівчина легко збігла на шлях, перестрибнула канаву і, здіймаючи куряву, «з розвальцем» пішла. Вона почувала на своїй спині пильний зір його очей — це дратувало її.

— Що це за турботи, маленька чи що, — сердито думала вона й поправила бравнінга, що як навмисне замуляв бока, — здається сама можу за себе постояти.

За поворотом дороги, що заховав настирливий і гострий зір з чагарнику, дівчина зідхнула вільніше. Свіжий вітрець кошлатив пасма каштанового волосся, наче золотом обрамляючи її лице.

II

В будинку тихо. Старий Денис Кравченко дивиться крізь відчинене вікно на робітничий виселок, побудований у вигляді чотирикутника. Края його одним боком чіплялись до насипів, отвалів шахт, а другим — притулились до станції. Стрункі кипариси посередині чотирикутника вартували будинок у стилі старої Візантії, й останні промені південного сонця ще пестили над фронтоном ввіску, де рельєфно на жовтому тлі чорнів орел і чорніли літери:

«Управление Государственными Бешуйскими угольными ко-
пями».

Денис заходив по хаті. Під стіною слав приймак, татарин Алі.

— Де ж це Ніна? — турбувався старий. — Мені вже на зміну пора, а її чорти вхопили.

Неспокій одбивався на старому, в зморшках, обличчі. Вийшов на двір і став на хвіртці, приклав руку до чола, вдивлявся в кінець вулиці, де дроти майже заплутали її, і блищав багнет вартового.

— Оце так у сусіднє село піш. а. Десять разів обернутися можна. Диви, як смеркне, то патруль ще й в виселок не пустить, — сердито сплюнув і замислився.

Ніхто не знав, як допхався сюди, на південь, під гаряче сонце, шахтар Денис. Тільки п'ятеро старих, як і він, шахтарів пам'ятали добре, що одного дня прийшов він з маленькою дівчинкою. Ніхто не знав, що на шахті «Іван», в далекому Дон-

басі, стався вибух і загинула дружина. Не знали люди й того, що Денис був на чолі страйку і полідаєва шабля попестила йому спину, де й на сьогодні цягка лишилася. Не знали й того, що Денис знайшов у забутому селі на руїнах після карної експедиції п'ятого року, напівмертвого Алі. Хіба людям є діло до цього?

Понад життя полюбив Денис шахти. Він намагавсь працею відгонити надокучливі спогади минулого. І вже п'ятнадцять років, щозміни, спускався в шахту. Любить він її. Кожний закамарок добре відомий йому. І ще любить Денис, коли вдаром клина відривається шматок вугілля. Наче своєю рідною кров'ю блищать його ізломи. Ех, і хороше!

Він скорше відчув, ніж побачив, що вже смеркло і час іти на працю. В хаті солодко храпів Алі. Це гордощі Денисові. Він зробив з нього зразкового «крепільщика». Не раз йому штайгер казав: — «Ваш Алі — це робітник. Йому можна буде новий «ствол», що ми почнемо робити, доручити «закреплювати». І сильніше під сивими скронями пульсувала кров.

— А все таки чортової дівки нема, — взуваючи «чуйки», подумав Денис, — і де б вона поділась?

Щоб розвіяти надокучливий неспокій, збудив Алі. Цей протираючи очі, промовив:

— Ви, тату, на роботу?

— Еге, бо вже зараз і гудок густиме. А Нінки ще досі немає.

— Прийде, — якось байдуже протяг Алі. Старий розсердився і, гуркнувши дверима вийшов з хати.

На шахтах киціло метушливе життя. Працювали на три зміни.

В штрекові Денис, як завжди починав робити злегенька, а потім гвав швидше й швидше. Його напарник, теж старий шахтар, вже звик до нього, і робота хутко посувалася.

— Відпочити. — Денис кинув кайло. Його товариш теж стромив лопату в грудки вугілля і старанно відхаркувався.

— Е, ти... крий мене боже з такою роботою — завжди починав він свою балачку, але Денис перебив:

— Ти, того, не нарікай, хіба забув, як по десять робили, а зараз вісім. Воно й за Врангеля жити можна. Платить не «обід-

но». Роби, скільки влізе, — перезуваючи «чуйку», лагідно бубонів Денис.

Той, посміхаючись, подивився на старого друга.

— Воно, конешно, так, аке як поміркувати, то й інакше. Мабуть, випарили вже тебе. Проте зелені по горах. Неспокійно якось. А офіцери татарів скубуть, знущаються...

— Хто скубе? З кого знущаються? — почувся хрипкий від вугільного пилу з темряви штреку голос штайгера, і з сусідньої «збойки» винирнула постать. — Чув, чув, що ти нарікаєш. Шомполів, чи вірвовки захотілось покуштувати.

І зник також непомітно, як і прийшов. Напарник сердито глянув йому вслід, і вилаявся.

— Хоч би щезли, чи що. Да, я тобі скажу, Денисе, побий мене бог, в Росії кажуть, робоча влада... Так, а в нас виходить...

— Робоча... Знаємо, яка робоча... Комуністи засіли, а робочих і духу не чути, — похмуро одказав Денис і взявся до роботи. Настирливо бив кайлом, вдарами відганяв думки, а вони не вгамовуючись, мов вагончик, рейками котилися своїм шляхом.

Невже в Росії гарно, і примірно такий, як я, може бути управителем? Але ж газети пишуть, що комуністи знущаються з робочих. Все таки хотілося б побачити знову, як має червоний прапор. Проте Денис жахався цієї думки, бо тоді слідом приходив жах розстрілів, нагайок, шомполів. І тоді вже він остаточно не побачить любої йому шахти. Шахти не буде для нього, — йому безробіття і злидні. Напарник ненароком зиркнув на Дениса, що зараз випустив із рук кайло і стояв, прихилившись до «каши», в задумі.

— Що, може на старість в комуністи пошився? Воно, знаючи, не шкодило б.

— Ат, вигидаєш. Я дивлюся, які нам «стойки» сюди треба, — виправдовувався Денис. Обоє голосно засміялися і знову взялися до праці.

III

Вже було пізно, коли Ніна підходила до робітничого виселку. Легенькі «чуйки» притишували кроки і тому вона майже нечутно вирісла темною силуетою під носом у вартового. Вартовий

з несподіванки злякано клацнув забойником, і Ніна скорше відчула, ніж побачила, наведену не себе рушвицю і зупинилась.

— Розносило тебе, — вилаявся вартовий, підходячи ближче: черкнув сірник і на хвилину освітив постать дівчини.

— Ходімо до лихтаря. Роздивлюсь, що ти за птиця. — Біля лихтаря він пильно оглядав стан дівчини, а тоді запитав різко і нахабно:

— Де була?

Ніна кивула на його насмішкуватий зір.

— Ото вже, і до товарки в сусіднє село піти не можна.

Кроки другого патруля, що обходив вулицю, притишені пиллом шляху, почувлися спереду. Ніна, благаючи, глянула на молоде безвусе обличчя.

— Хіба не знаєш Кравченкову дочку? Заходь в неділю.

Вартовий хотів був обмацати її, але вона сиритно вислизнула з його рук, і зникла в темряві. Вартовий постояв хвилину й помалу наблизився до товариша.

Дома на Ніну чекав Алі. І його чорне волосся копицею стирчало на голові, і такі ж чорні, жагучі очі слідкували за кожним її рухом. Маленькі, рідкі вуса вкривали верхню губу. Ніна розстібнула кофту, дістала бравнінга і папери. Алі жадібно впився очима в білі листочки. Рвучко схопився з місця й підбіг до неї.

— Алі, потрібно зараз зібрати всіх наших.

Алі вже бігав очима по клаптиках паперу, тоді забурмотів щось по-татарському. Це з ним траплялося дуже рідко, або коли велике горе, або радість. Натяг на голову старого кашкета і зник за дверима.

— Тільки обережніш, — гукнула вслід йому Ніна.

IV

Надранок Денис повертався з роботи. Підходячи до будинку, йому здалося, що хтось заховався за ріг від його кроків.

— До Пінки хтось вчащає, — подумав він, — що то молодість.

І стиха, щоб часом не сполохати доньки, взявся за клямку дверей, але спинився вражений. Крізь двері почув притишений голос Алі.

— Тепер, товариші, постановою. Допомогти зеленим захо-

пити копальні й висадити їх. Підпільний осередок комсомолу мусить бути наготові... — І в цей потік рвучкого голосу, що з кожним звуком ранив старече тіло, дзвінко влився голос Ніни, його дочки.

— Здається все вирішили. Я забула вам сказати, що приїхав товариш з Росії, привіз гроші й кулемета...

Старий вловив коротке, притишене «ура» і уявив молоді обличчя, рясно вкриті радістю. Ніна продовжувала:

— Папери й наказа треба зараз же спалити...

За вікном хтось голосно кахикнув, і Денис більше не міг стояти в сінях, сіпнув двері й зайшов до хати. Вікна були завішані різним ганчір'ям. На столі замість лампи блимав каганчик. Чотири постаті з несподіванки шарпнулись до нього. Здається, що в їх очах він побачив острах, і чомусь раптово виринули обличчя старих товаришів, коли вони так само збиралися в страйковому комітеті. Це була лише одна мить. А тоді Алі, ніби виправдуючись, віяково почав:

— Ми, тату, зібрались об вечірці погомоніти, та й засиділись...

Дениса це образило. Чого криються від нього, адже він усе знає. Саме в цей час загув гудок. Після півгодинної перерви, коли провітрювали шахти, він знову густо й могутньо кликав своїм металевим горлом на зміну. Два робітники, Алі й Ніна миттю зірвались зі своїх місць, кожен забалакав, заторохтів. Намагались галасом стерти неприємність.

— Хутчій, а то на роботу запізнимось — торохтіла Ніна.

Всі якось уникали зустрічі з очима старого. Денис зостався один. Він зірвав запови з вікон, і вдячні соняшні зайчики заскакали по хаті. Загасив каганець і ліг у ліжку. Образа всмоктувала в себе Денисові почуття. Його надія, рідні діти, бояться його зради. Ось які комуністи. Ніна — комуністка. Ставало чогось лячно, тіло біла пропасниця й гнала сон геть. І враз Денис скам'янів: пригадався притишений голос Алі: «висадити копальні». Легко цьому хлопцеві, юнакові, який ще не встиг добре й нажитися на світі, кидати такі, ніби легкі, веселі слова.

Холодний піт вкрив чоло. А настирлива думка проказувала далі... Управитель їх заарештує. Шомполи. Невже ти старий забув, що Ніну, те єдине, що світлою плямою залишилось у тебе,

віддадуть на поталу садатам? А Алі? твої гордощі, «крепільщик», закріпить собою землю. Вони ж твої діти й робітники! І ти їх видаси тому самому поліцаю, що його знак і досі горить на твоїй спині! Коли так... Вони були праві, що ховались від тебе... А шахти, любі штреки...

Старий скочив на ноги. Схилювався на стіл і гірко заплакав. Знову заблищали очі, як тоді, коли вибухом на шахті «Іван» струсонулись шахтарські груди і упертістю глянули з-під сивих, навислих брів.

Він їх не видасть, але й не дозволить висадити шахти!

У

Інженер Варламенко сидів за столом для писання. Перед ним лежали відчити штайгерів, статистичні відомості місячної здобичі вугілля. Його виголене обличчя різкими обрисами видавало енергійність і впертість.

Ввійшов кур'єр.

— Прошу пана. До вас полковник доручень при штабі головнокомандувача військом півдня Росії.

Інженер встав і підійшов до дверей. Кур'єр умить розчинив двері. На порозі в елегантному гвардійському одязі, з блискучими ексельбантами, стояв полковник.

— Господин Варламенко, дозвольте передати вам листа від генерала Врангеля.

Варламенко спокійно взяв листа, критично оглянув посилий ніс полковника і рукою запросив його сідати. Не кваплячись, роздер конверт і жадна риска на обличчі не виявила задоволення, ні тривоги. Воно було холодне і тільки в сірих з відблиском криці очах пробіг хвилиний радісний вираз.

— О, пане полковнику! Ви привезли мені радість. І я гадаю ви не одмовитесь провести з нами вечірку. Можете проглянути листа, — і він ввічливо простягнув руку. Полковник мишиними очима пробіг по друкованих рядках:

Управителю інженеру Варламенко.

Висловлюю своє задоволення з Вашої праці. Бешуйська копальня з честю виконує важке і відповідальне завдання постачати транспорт вугіллям. Ще приємніше стає, коли

робітники доручених Вам копалень так щиро відносяться до спільної нашої праці й серед них немає комуністичної нечисти. Слава Батьківщини для нас над усе. Хай допоможе Вам Бог у Вашій корисній і відповідальній праці!

Генерал *Врангель*
м. Севастопіль.

— Дозвольте мені зичити Вам багато років праці на користь Батьківщини,— підхопився із стільця полковник.

Інженер холодно оглянув його й зауважив.

— Вельми вдячний, але вам з дороги треба відпочити.

Подзвонив. Коли за полковником зачинилися двері, інженер упав у крісло й солодко примружив очі.

— Перспективи які, — думалось йому. — Син пристава буде управителем департаменту гірничої промисловости російської імперії!

І знову холодна, презирлива посмішка. Рука водить по папері, а очі вишукують потрібні цифри.

VI

Увечорі будинок в стилі старої Візантії горів різнокольоровими вогнями й здався здавався за маяк, що віщував підводні скелі необережному морякові. На фронтоні горів вензель „Единая, неделимая Россия“. З чакарянуку виходили один по одному люди і вдивлялись у світлу пляму.

— От вам і компас, — стиха проказала людина у френчі. І люди нечутно посунули на світло. Позаду тягли кулемета, обмотаного в ганчір'я. Троє йшло попереду. Людина в офіцерському френчі, він же товариш Сидор, олдавав останні накази.

— Все вирішено. Ти, Петре, з лівого боку збиваєш їх до станції. Дмитро захоплює робітничий виселок, а я з центру — просто на шахти. Зв'язатися з місцевими більшовиками.

Маленький загін у сто багнетів посувався вперед, де вже яскраво почали виблискувати кружечки лихтарів.

— Стій! Хто?

Але у відповідь сипнуло оливо куль. Зачастив кулемет. Забряжчали вікна у будинках. Вереск, постріли захопили в полон ритмічні звуки копалень. У паніці до вокзалу від несподіванки бігла охорона. Проте будинок у стилі Візантії не гасив ілюмі-

нації. Незабаром з нього наче з фортеці впали сполохані постріли: будинок чинив опір. Алі й Ніна бігла до шахти. Тов. Сидор вибив білу охорону й зайняв шахту. Він з спокоєм, що застиг на обличчі, віддавав наказ: — Петро хай затримує білих на вокзалі, а Дмитрова частина обходить будинок управління. Кулемета дати Петрові.

На подвір'ї шахти світляними крапками метушились робітники. Ховались від куль і тікали додому. Ніна метушилася.

— Де ж це наші? Динаміт, що вони приготували, ле? Алі що ти вовтузишся?

Тов. Сидор стояв на порозі розчинених дверей і вдивлявся в крапки ліхтарів на вулицях, де спалахували вогники рушниць. Зелені купками стояли надворі.

... Денис, як і завжди з любов'ю, відбивав блискучі шматки вугілля. Вони вже кінчили «породу» й тепер вугіль м'яко коловся під ударами сиритної руки старого забійника. І раптом вухо вхопило ознаки якоїсь нервової метушні по штреках. Невже вода прорвала, або завал десь, — війнула думка. Враз молоде обличчя, так добре знайоме з того вечора, гукнуло до їх штреку:

— Всі «на гора»! Рвемо!

Денис згадав усе. Він миттю, вкупі з напарником, що нічого не розумів і тільки блимав очима, дивлючись на перекивлене від злості Денисове обличчя, побіг до головної штольні. Рука міцно стискувала кайло. Ні, він не віддасть цим пацанам, «сосункам», свою дитину — шахту. Він не віддасть їм п'ятнадцять років кривавої праці. В головній штольні майже нікого не було. Всі були «на гора». Денис ще оддалік помітив купулями і почув, наче чужі, неависні голоси Алі й Ніни.

— Хутчій, Алі! — гукала Ніна. — Товариші, дивіться не перебийте ж шнура!

Хижим звіром кинувся на цю купку Денис і вже хотів ударити кайлом того, що так нагло звав «на гора». Вмить він побачив у руді Ніни бравнінга, почув удар і, кліпаючи віями, упав на рейки. Алі випростався і застиг. Дивився на Ніну, на батька скляними очима. Ніна десь загубила свою метушливість і спокійно, навіть чітко:

— Хутчій «на гора»! І його беріть, — рух рукою вбік батька. — Його тільки оголомшила.

Алі закліпав віями і нічого не розуміючи, забігав по всіх поглядом. Решта теж здвигувала плечима й дивилась на Дениса.

— Дурні! Падлюки! Все визнаєте. Не гайте ж часу! — Знову нервово, похапливо загаласала Ніна. Всіх це повернуло до дійсності, і біленька нитка бікфорцового шнура гадюкою впи-лася в серце копальні.

— Тов. Сидоре, за чверть години і копальня злетить у повітря. Транспорт заб'ється в корчах і наказ буде виконано...—докла-дає стомлено Алі.

Ніна приводила до тями батька.

— Підняти!

В машинному відділі ритмічно бовкали машини. Тов. Сидор оглянув задоволеним поглядом усіх, тоді звернувся до двох, що стояли біля нього:

— Накажіть Петрові й Дмигрові відступати на старий шлях.

Два зелених побігли виконувати наказа. Помалу затихали парові казани. Монометри падали униз. Потроху завмирили ма-шини. Згасали на вулицях лихтарі. Блідла ілюмінація. Одна по одній гасли літери вензеля «Единой Неделимой России». По-стріли затихали. Тоді тов. Сидор дав наказа—«пали»!...

... Денис розкрив очі й підвівся. Він чомусь лежав біля своєї хати. Протер очі й здивувався: вся округа Бешуйських копалень була чорна, як пастка. Вперше Денис побачив замість світла чорноту. Наче десь у безвість зникла шахта. Враз стови вогню, й почувся вибух. Гомін, стукіт, хряск. Скло в його будин-кові напнулось і висипалось піском із шибок. З вокзалу чулися постріли. До болю яскраво уявив Денис, як хитались і па-дали копри, як ломились, наче сірники, естакади й вивертали свої черева казани. І пригадалось, що Ніна, його кривна, вда-рила, щоб не заважав.

— Згинула шахта, — шепотіли старечі вуста. Зігнутий, роз-битий поплентався до хати.

Із станції телеграмою бриніли дроти в стáвку: «Червоно-зе-лені зруйнували копальні. Що діяти. Інженер Варламенко».

І навіть зараз холодний спокій і витриманість не зрадили його. Він поважно диктував посинілому полковникові доручень зміст телеграми. Тільки одне слово зірвалось з його тонких уст:

— Шкода, що зісцували вечірку.

АВТОБІОГРАФІЯ

Член «Молодняка» і ВУСНУ. Вчився в початковій школі і Педтехникумі ім. Б. Гривченка (тоді Київська Педагогічна школа). Знань школа дала мало, але вона вперше примусила мене ознайомитись з літературою, полюбити її і зрештою почати писати прозою (стадію віршів чомусь не перейшов).

Перший твір надрукував 1925 року в альманасі Київ-Гарт. З великими перервами друкуюсь і досі.

В 1928 р. вийшла повість «Скрипка».

Зараз кінчаю опрацьовувати повість з життя старої школи, поклавши в основу цікавий момент — роки імперіялістичної війни і нарешті злам усіх форм життя — революція. Думаю, що це не буде «Бурса» Пом'яловського. Уривки з цієї повісти друкувались в періодичній пресі. Крім цього опрацьовую матеріали (вражіння з подорожі в район суцільної колективізації), що видаю окремою книжкою в ДВУ. В плані роботи маю закінчити оповідання з життя Червоної Армії і збираю матеріали для нової повісти про життя молоді.

КРИТИКА ПРО ТВОРЧІСТЬ П. РАДЧЕНКА

...П. Радченко здебільшого обирає цілком здорові й актуальні теми, вміє їх більш-менш правильно скерувати до розв'язання, але іноді стає жертвою свого захоплення «формальними елементами» творчості.

Зовсім іншим виступає автор у повісті «Скрипка». Тут він рішуче ставить наголос на самій проблемі, такій характерній для багатьох молодих письменників, і не тільки ставить, а її розв'язує цю проблему «статевих взаємин в комсомольському середовищі» глибше і вмотивованіше, ніж багато інших письменників.

Отже, «Скрипка» П. Радченка своєю темою й особливо її трактуванням, вигідно відзначається серед інших творів цього автора і навіть серед багатьох творів інших молодих письменників. Приємно також відзначити,

що в цій повісті автор переходить від імпресіоністичної маніри до реалістичного стилю. Цей період у першій спробі П. Радченка глибоко освітлити, серйозніше трактувати актуальну проблему сучасності — являє у всякому разі прикметне.

Правда, це не пройшло зовсім безболізно для автора: перехід позначився на частковому зniżенні художнього рівня окремих частин твору, автор виявив подекуди меншу стилістичну вправність, ніж то було досі.

Шкодають повісті і деякі рештки колишньої маніри — оті настроєві образки музики, скрипки; символи ці не зовсім ясні й не дуже пасують до загального реалістичного тону повісті.

Ю. Савченко

(„В шуканнях актуального“, „Критика“, № 4, 1929 р.)

...„Комсомольська література повинна мати чітке комуністичне світосприймання і світовідчуження, бо лише це дасть змогу об'єктивно змалювати картину нашого будівництва. П. Радченко якраз на основі реалістичного світосприймання подав непогану спробу розв'язати складну проблему будівництва нового побуту й показати живих людей, що цей побут творять».

А. Ключа

(„Літературна Газета“, 1928 р.)

ПЕРША ЛЕКЦІЯ

(Уривок з повісти про життя старої школи)

Шавровий, як і більшість педагогів вищої початкової школи, мав вищу освіту і в молодості мріяв бути не нижче інженера-архітекта.

— Хоч поганеньким, а все ж таки інженером мушу бути — не раз казав він своїм товаришам, обережно приторкуючись пучками того місця, де в порядних людей ростуть вуса.

Цей нахил у нього позначився давно, ще в дитинстві: треба було маленькому Толькові, пустуючи, перевернути собачу конуру і придушити цуценят, а няні вдарити руками об поли і в присутності батьків сказати: «неодмінно Толькові бути архітектором», — як з цього й почалося.

Після цих пророчих слів Толькове призначення набуло чинности і все даліше життя його покотилося в бік набування архітектурного фаху.

Правда, маленький Толька і до того й після залюбки викорінював цуценят, голубів і всіляку господарську живність — проте призначення на лікаря, або, принаймні, на ветеринара йому не думали пророкувати, а от інженером неодмінно мусів бути.

Цього хотіли батько, мати, а няня, милуючись довготелесою востаттю свого непосидючого панича, оповідала про якогось «барина», що так само почав з собачої конури, а закінчив «загрянницею».

— А закінчив загрянницею...—і собі тягнув Толька, якому дуже подобалось повторювати при всіх ці слова, особливо при товаришах.

Так Толькові, а тепер Шавровому усміхалась доля бути інженером-архітектором.

І вже пізніше, в останньому класі гімназії, коли йому загалом занудило від науки і більше личило одружитися — він на все махнув рукою і цілком поклався на сумління й розум своїх батьків.

— Вони хотіли і нехай... Буду інженером, чи босяком — хіба не однаково. А зрештою щось мусить бути... Щось буде...

Думки про архітекта не покидали його і в найгірші хвилини життя. Розчарований в своїх найкращих пориваннях, він хоч і тягнув ще ярмо студента, але вже безсилий був так наївно вірити словам своєї няні, що колись вони плекали його мрії, надавали сили.

— Стара наволоч, — скаржився він за чаркою горілки в колі таких самих бездар-студентів, — вірив, учився, а тепер коли добився краю, на тобі — дуля. Дулю нам піднесло життя, велику дулю, складену з пучок наших дурних нянь, наївних папаш, мамаш... Хе-хе!.. Вірно кажу?

Невдовзі після цього Шавровий якось закінчив інститут і невідомо чому пішов учителювати, обравши предметом навчання російську історію.

Після такого випадку батько одрікся від сина, написавши йому довжелезного листа, де перелічив усі збитки від неслухняності, і просив потурбуватися виплатити всі гроші витрачені на його навчання. Шавровий в свою чергу написав йому листа, але набагато коротшого:

«Мрія про архітектуру не покидала мене ніколи, не покине й тепер, хоч я вже і викладач історії. І нехай я матиму бакалійну крамницю, буду відпускати покупцям оселедці, цибулю, перець, махорку і подібні речі буденного вжитку, — і тоді не розстануся з своїм «убоїщем», з капосною мрією про архітектуру, що її мені силоміць прищепили, наче якусь невилікувану хворобу. На вашу радість, папашо, я не можу викинути зі свого вжитку «прокляте» слово архітектура, бо воно зіпсувало мені половину мого життя, отруїло мою молодість. Можете радіти, я на все життя лишаюся архітектором»...

На цей лист батько не відповів; а Шавровий, доживши до сивого волосся, так і лишився викладачем історії, тільки з якимсь особливим архітектурним ухилом.

Бували такі дні, коли цей ухил, ця мрійлива хвороба моло-

дості, як називав її Шавровий, всотувала в себе кожний дрібок його роботи, побуту, виринала перед ним привабливою й осяйною мрією, що вела його до стежки виплеканого в думках чарівного життя.

Тому Шавровий почував себе хорим, купував останні новини з архітектури, ходив з кутка в куток, нетерпляче міряючи кроками підлогу своєї холостяцької кімнати.

Навіть години лекцій не зупиняли гярячкового настрою, не могли вгамувати хоробливого свербіння думки. Поруч з буденним життям, коли ранок, південь, вечір і ніч завжди бували до нудоти одноманітні, — він боляче і потужно поривався у височінь, до того неосяжного простору, де мав творити якісь чудернацькі цінності.

Ця непосильна боротьба химер з дійсністю знесилювала його докраю, натягала на обличчя машкару сатавинського вигляду і лихо, коли він з таким настроєм з'являвся на лекції.

Учні завмирали, холола кров, і, здавалось, — приростали до сидіння тіла. Ніяка сила не могла зворухнути їх з місця.

Але історію Шавровий викладав не так, як викладали її всі звичайні педогоги. То була не історія, а якісь відомості для аматорів архітектури.

Наприклад: Росію він порівнював з Хеопсовою пірамідою. Вона (Росія) обов'язково існуватиме стільки ж тисячоліть.. І така велична, наче Сфінкс вночі, на тлі ультра-фіолетового неба Сахари...

Першого князя славетної Русі—Рюрика, обрисовуючи його постать, ставив поруч Ейфельової вежі: «Коли Рюрик уперше ступив на руську землю, його так вразила її велич, що він кілька хвилин стояв на одному місці, наче струнка Ейфельова вежа»... — і чомусь додавав: «з височини якої ви можете бачити красу і гордощі Франції — Париж, цю всесвітню «колибель» мистецтва і архітектури».

Різні війни називав завжди витворами славетного митця, що зумів прикрасити мури якоїсь велетенської будови високо-художніми барельєфами такої то бійки.

Так і починалась у нього лекція: «На барельєфі Куликовської бійки слід запам'ятати такі постаті»...

Або:

«За царювання Олександра Благословенного, на мурах могутньої будови — Росії, руські люди вже різьбили нові невмирущі постаті: Кутузова, Багратіона, Денісова — т. ін., що іменами їх ми пишаємося і досі»...

Такі барельєфні лекції з історії нічого нового не давали учням, хіба більше шкодили. Це добре розумів і Шавровий, але змінити їх, або читати простіше не міг. Не міг же він раптово переродитися, скинути з себе, як скидає гадюка стару, напшиговану мріями про архітектуру, шкуру. Шавровий і сам іводі дивувався з своїх лекцій. Жадний підручник з історії не знав і не знатиме того, що часом він вимагав від учнів, але, звичайно це ніколи не суперечило його поглядам і міркуванням про історію.

«Людина — це особистий мир, відокремлений від усіх зовнішніх впливів, окрім народження і смерти, але останнє — воля божа. І коли, наприклад, я — викладач історії, я мушу мати про неї тільки свою думку, хоч нехай її заперечуватиме все-світ... Підручників для мене також не може існувати, я сам собі підручник»...

Такі філософські міркування і таке ж ставлення до своїх обов'язків, з самого початку вступу Шаврового до школи, призвели до серйозних конфліктів між ним і учнями, що відразу його зненавиділи.

Учні одверто виказували до нього свою зненависть, але завжди стереглися цієї, напрочуд тихої, ласкавої людини.

Вони стереглися не бійки, не тих здорових кулаків, що ними Шавровий виробляв причудливі сальто, ілюструючи ними кожную лекцію історії; вони боялись його слів, ідіотичної посмішки, від якої він іноді захлинався і хапав себе за горло, щоб якось стримати булькання нездержимого сміху; боялись його щоденного звуцання.

Звістка, що Шаврового призначили на «класного наставника», стривожила всіх, найбільше старих учнів.

Першій лекції чекали наче якоїсь карі. Коли зайшов Шавровий, як сів, як шарував хусткою пенсне — цього не помітили. Дрібниці стерлися почуттям невільного остраху перед постаттю непомітної, з дрібними рухами, у сірім піджаці людини. Побачили тільки щось сіре, рухливе, єхидне в кожному русі, а коли

почав говорити, відчули, що кожне слово робить їм боляче, воно приторкується їх тіла лезом гострого ножа.

Перше слово «класного наставника» було про бездоганну поведінку, про шанування тих людей, яких уряд призначив на святе діло виховання народу, а свою промову закінчив такими словами:

— Ви ще сопляки і молокососи, ви ще тільки починаєте жити, а вже хочете піддурити його, обкрутити навколо пальця... От ви і зараз вже посміхаєтесь (це коли всі учні стримали дихання й закам'яніли на місці), кривите ваші препаскудні пики, мовляв, співай, ластівко, співай, Шавровий... Але знайте мерзотники...

На цім слові Шавровий зіскочив з катедри, наблизився до передніх лав і так шатено замахав кулаками, що деякі учні з острахом зсунулись під лави, а деякі сміливіші мусіли щоразу нахилитись, захищаючи свої голови від помахів божевільного вчителя...

— Але, знайте! — вигукував він, люто блимаючи пукатими баньками: — я не подарую вам найменшої провини, я вас навчу, як насміхатися над чесними людьми... Я вас не битиму, ні... Я ворог усяких тілесних кар, навіть не ставитиму вас у куток навколішки... Всі ці заходи захисту від вас негідні одного наймення порядної людини, але стережіться!.. Зі світу зжену, словами катуватиму!.. До кінця мого життя катуватиму вас, каторжне кодо.

За єдине слово Шавровий катуватиме...

Шавровий зрештою спинився, важко сопучи й витираючи хусткою спітніле чоло, і впав на стілець, ні на кого не дивлячись.

Він так сидів доги, поки по одному вилазили з-під лав перелякані учні і поки надщерблений дзвоник сумно прокалатав під дверима кінець першої лекції.

ВИБУХ

Ще зранку дідок Михайло загуляв. Була це поганенька, худорлява людина, з рідкою сивою борідкою, з поригим віспою лицем. Ходив він завжди похнюпившись, дивився в землю безбарвними очима, і чомусь завжди в нього ворушилися сірі уста.

На цих копальнях дідок працював не більше року.

Приїхав він обдертий, в поганих рижих черевиках, з порожньою торбинкою за плечима, але з бажанням якомога більше заробити грошей і знову повернутись на село... Іван Кралько лежав на своїому ліжкові, дивився на дідка, морщився й думав: «щоб тебе, старого, чорти забрали».

Але сердився він не на Михайла. Просто день був дуже пекучий, соняшне проміння, як ніколи, наповнювало і без цього душу касарню. До зміни залишалось ще дві-три години, але вже думалося тільки одне—скоріше б загули гудки, скоріші б пірнути в низи—туди, де не так припікає сонце, де немає цього настирливого колючого проміння.

Крім Михайла Кралька та ще куховарки, в касарні нікого не було. Дідок чіплявся до куховарки, ляпав її по спині, залицявся, кахикав, а Іванові робилося ще досадніше.

— Кралечко моя,—казав дідок, тупцюючи біля куховарки старим, кудим півнем,—«кончив діло, гуляй сміло!». Додому їду, кралечко моя... Додому. Грошенята є... Ковячку куплю. Хо!..— І від думки, що в нього буде ковячка, — нехай погана, нехай стара, як і він сам, але ж його власна ковячка,—дідок аж пригик на хвилину.

Очі ясно розширились, на сірому обличчі виступили червоні плями, ніздрі заворушилися, — нібито він уже вдихав у себе гострі пахощі конюшні.

Конячка в конюшні. Справжня конячка. Сіра або кара... І вже уявив собі Михайло, як запряже він свого «Сірого», як візьме до рук віжки й гукне:

— Но!

Ще й присвисне.

Потюпає трусцем конячка по запиленій дорозі. Навколо поле, трава зелена, а над головою таке прозоре, блакитне небо.

Сьогодні Михайло мав відробити останню зміну і завтра вже він вільний. Копальню Михайло не любив. Його лякали її похмурі, величезні будівлі, гуркотіння машин, високі гори глею.

Спека вже почала спадати.

Кралько підвівся з свого ліжка і вийшов на вулицю. Тихо лежала рудня. Мов завмерло життя. Навіть кострубаті, завжди голодні, рудничні пси десь дригалися, щезли і примовкли. І не знав Іван, чому тоскно йому зараз... Замислився він.

І тоді його холодні, сірі очі крізь туман минувшини вгледіли, мов уперше, щось далеке-далеке, безповоротне...

...За позолочені хмари сідає велике червонясте сонце. Вже білим парує земля, пахким та солодким. Потім темніє і на чорне небо з-за обрію випливає повне, задоволене обличчя місяця і топить у своїх проміннях садки, церкви і маленькі, білі, трохи веселі й трохи журні хатки.

Це було.

Ні, не було!.. А може?

Шкода Іванові минулого! Шкода, і ні. Але від думки про те, що ось дідок знову повернеться на село, Іванові робиться ніяково і тоскно.

Аж ось гудок. Здрігнулося повітря, від мідяного голосу, здрігнулося щось у вухах, і раптом заворушилися сонні вулиці рудні. З житла висипали люди. В повітрі залунали вигуки, сміх, лайка.

Пішов Кралько, а слідом за ним і дідок Михайло. Він трохи підібрався, йшов майже рівним кроком, не співав і намагався всіма силами вдавати з себе твердого.

Сигнал.

Дз-зень!

З-д-зінь! І кліть летить униз. Кліть летить так, що аж дух захоплює, здається, що жбурнули тебе, що є сили вгору.

Але до цього шахтарі звикли. Говорили вони про получку, про роботу, сміялись. Коли кліть зупинилася, вдарившись об дно, всі вийшли і пішли по своїх штольнях. Потяг і дідок. Він розмахував руками, співав весело і вигуки його лунали по штрекові. За ним ішов Кралько з настирливою думкою:

«Чому й цей поліз у копальню? Чому я не затримав його там, на горі, п'янюгу?..»

Дорога пішла догори. Триста сажнів углиб під землею було вже парко. Піт стікав у очі, виступав на вустах, солоний і терпкий. Дзвеніло у вухах. Кралько звернув праворуч до своєї штольні.

Невесело було йому. Набрідла щоденна праця, обридли ці чорні, блискучі пласти, вугільний пил, методичне грюкотіння камерону¹. І це отак щодня. Так буде завтра, позавтра, так буде через рік.

Втекти хіба звідси? Втекти туди, де вочама човником по чорвому небу плаває місяць, де зірки купаються в сонних лощинах річки, де немає цих хрипких гудків.

Туди, де є справжнє сонце, а не електричні лихтарі. Та по цій думці Кралько усміхнувся.

Куди це втекти?

Куди? До кого? Хати немає, землі теж, немає й родини...

Все залишилося там, позаду.

Немає вже туди мені шляхів. Залишається праця одна, вісім годин у мряці, без сонця, без свіжого повітря.

Це Іванові ой, як набридло! Це обридло йому, бо повторювалося кожного дня. І вже починав Кралько ненавидити життя. Колись читав він книжки. Колись цікавила його громадська праця. Бігав Іван до клубу, слухав лекції, сидів на виставах. Тепер нічого того не лишилося.

Усе це набридло, налягло важким каменем на груди, залізною лапою стиснуло серце.

І цю залізну лапу люди називали «копальнею № 8».

...Штольня.

Голі люди, лежачи на боці, всажують у чорні вугляні груди

¹ Смок.

важкі кайла і на пітній шкірі їм грають плями від блиску лихтарів. До цих людей пристав і Кралько.

Тюпав собі дідок, тюпав, дрався нагору, аж якось несподівано посковзнувся і полетів униз.

Лямпочка вирвалася із рук, вдарилася об твердий ґрунт і раптом погасла.

Шрек охопила мряка, така мряка, що аж задзвеніла вона дрібним, голчатим сріблом.

П'яний дідок засміявся.

— Го-го-го!..—гукнув він у темряву.

Але темрява відповіла лише йому гучною луною, що перекотившись по штреках, зувинилася десь далеко-далеко. І раптом дідкові Михайлові зробилося страшно. Згадалися жахливі легенді про Шубіна¹. І коли це прийшло в голову, тоді здалося дідкові, ніби за спиною в нього стоїть щось велике і страшне. Від ляку затремтіли коліна.

Аж ось це невідоме, страшне перейшло наперед і зазирнуло в саме лице Михайлові своїми червоними очима і підморгнуло лівим кривавим оком.

Діда Михайла скарьожило.

— Коли б світло, коли б тільки світло було,—подумав він.

Мацнув себе по кишені й пригадав, що в нього ж є сірники.²

Запалити. Зробивши кілька кроків, він ударився головою об склепіння і від сильного болю аж присів. Перед очима закрутились вогниками мухи, вони настирливо дзюрчали десь у мізку ворущачи лапками.

— Як же так,—подумав дідок, але знову з мряки глянуло холодне лице Шубіна і підморгнуло одним оком. І язика висолопило. Язик був синій, блискучий. Михайла аж холодом вдарило по шкірі.

— Я ж п'яний...—думав він, Я — п'яний... Мені це верзеться. Ну да.

Та це тільки думав він, а хтось інший казав:

— Пали сірники...

Рука Михайлова опинилась у кишені.

¹ Копальня має свої легенди. „Шубін“—це чортяка, від якого—всі страхиття. Цим легендам і досі вірять відсталі робітники.

² Тепер робітників, навіть на копальнях, не обшукують.

І тоді щось неясне, щось забуте, пронеслось у дідовій голові.

Плякат нібиго висить і малюнок такий:

— Вогонь, вогонь, вогонь...

У повітря летять скрепи, шматки каміння.

Лопата, кірка й уверх тормашки—шахтар.

З переляканим лицем, з перекривленим ротом.

Унизу були літери, і грамотні люди казали, що нарисовано:
«В шахті не пали».

Але в п'яній голові цей плякат швидко розплився, бо знову побачив дідок Шубіна — страшну жахливу мару.

Зціпивши зуби, Михайло запалив сірника. І як тільки синенька пляма його впала на обличчя шахтаря, — раптом гухнуло щось, дика сила схопила Михайла, вдарила його об стінку, скарьожила, ще раз підхопила і з дужою силою кинула його об другу стінку. І коли тіло його доторкнулось до землі, то це була вже не ціла людина, а розшматоване людське м'ясо. В одному місці лежала рука, в другому нога, голова з оком на кривавій ниточці.

Такий був кінець Михайла.

Пішов гуляти по штреках газ. Заревло щось на східньому березі, здригнули стіни, рухнули підпорки. Задихаючись під руїнами, ворушилися коногони, і біля коней лежало людське м'ясо.

Газ зупинили «охоронні полки», і вже заревло на західньому, вже й там задрижала земля, але й там газ зупинився.

Камерон перестав працювати. Від струсу лопнули поршні. Лямпочки погасли. У мряці камеронник крутив телефона і тремтячим голосом кричав що є сили:

— Випадок!.. Вибух! Людей! Рятуйте!..

Лиця камеронника не видно. У мряці лише зблискують його зуби та очі...

— Допомогу!..

... Далеко на півночі щось охає, грюкотить і ламається...

В найдальшій штольні, де працював Іван Кралько, теж здригнулась земля. Але обвалу не трапилось. Шахтарі покидали кайла.

— Здається вибух, — промовив Кралько.

Старий десятник Фомчук підвів голову і прислухався:

— Так і є... вибух...

Усі замислились.

О, тут усі добре знали, що то значить вибух!

— «А як що вибух, то, мабуть, десь є обвал», — звертаючись до самого себе, сказав Фомчук і вже голосно запропонував:

— Ану, хлопці, ходімо подивимось, що воно і як.

Кралько відклав кайло.

— Ходім...

Поповзли вузенькими проходами. Мряка дихали спекою, мовчанням і смертю. По дорозі трапилися камінюки, шматки скрепів, скалки. Це була дуже погана ознака.

— Десь ми завалені, — мовив Фомчук.

Кралько мовчав. Проповзши ще кілька сажнів, шахтарі зупинились. Далі ходу не було, не пускав обвал. Десятник безнадійно мотнув рукою.

— Що ж, далі не підеш...

Він довго оглядав перепону, потім зідхнув і промовив до всіх:

— Дужий обвал... Що ж, спочинемо, та й назад поліземо...

І коли шахтарі сіли, притулившись спинами до теплих, вугляних стінок, десятник заплющив очі. Тоді йому наяву спала пильна, чорна рудня, сірий балаган, маленька, синьоока дівчинка коло балагану, його донька й осторонь кішка, кольором трохи світліша за вугляну стінку. І від усього цього стиснулося серце старому шахтареві. Захотілося крикнути, впасти на ґрунт, гризти його доти, доки не залишиться ні одного зуба. Але цього він не зробив. Він лише криво всіхнувся і промовив:

— Ось як! Ну, ходім...

«Коли ж прибуде допомога, — думав Іван, — коли врятують нас звідси».

І нібито відповіддю на його думки були слова десятника:

— Ти не бійся, врятують нас, хлопче. Знову будемо там... «на гора»... жити будемо. А життя хоч і погане, але ж і добра штука. Погане воно життя тільки тим, що все одно треба колись вмирати. А хороше, хороше тим, що живеш і бачиш усе. Так то...

Він завжди по слові додавав «так то», прицмокуючи при цьому язиком.

У штольні десятника та Івана шахтарі оточили з запитаннями:

— Ну, що?

— Як?

— Кажіть...

— Обвал?..

— Обвал...

І після цієї відповіді стала тиша.

— Ех, ти ж матері його біс! — вилаявся хтось... І знову моторошне чорне мовчання.

... Коли Іван розплющив очі, у штольні було темно. Лямпочки погасли. Духота забивала дихання. Стискала тіло, голову, і від цього у вухах безперестанку дзвеніло. Остеронь лежав десятник і кахикав, хапаючись за худорляві груди. Іван зрозумів, що кам'яна загорода не пускає свіжого повітря.

«Прошло вже чимало часу», — думав Кралько.

Степан-забійник сидів, обхопивши коліна руками і стогнав:

— Води б, — казав він, — як мені води хочеться.

Мряка дзвеніла.

Іван думав, що ось, коли не прийде допомога, тут, у штольні, задихнуться люди, і коли вже розриють цю могилу, то знайдуть лише сині, скарьожені трупи. Серед цих трупів буде і він, Іван Кралько, і тіло його буде таке ж синє і страшне.

Відвезуть його до трупарні, покладуть на стіл, пошматують ножами. Далі згадав Кралько, що в нього великі м'язи, що йому лише двадцять два роки, він має красиве обличчя і жити йому треба, треба.

Невже ж він повинен умерти тут, у мряці, в духоті? Ще пригадав шахтар Іван той час, коли йшов він на роботу, проклинаючи своє життя... Це було саме тоді, коли над головою синіло прозоре небо, і навіть над руднями розплавалися весняні пахощі.

Який же дурень був він! І вже Кралько лаяв себе за те, що він відірвався від усього, що він не вмів, як слід, провести життя, таке коротке й таке гарне.

Він не міг вихопити радощів, бо бачив лише ніч і не хотів помічати дня.

І сухими вустами хлопець прошепотів невідомо кому:

«Дурний, дурний...»

Бігли години. Спека у штольні збільшувалась. Степан плакав, хитаючи головою, і крізь сльози казав:

— Вмерти тут. Га? Та що ж це таке, га? Нічим дихати.

Десятник хрипів. Очі викачувало на лоба, на груди налягав камінь і давив, давив малосилого Фомчука. А Кралько мовчав. Йому було важко, але він не показував свого болю. Він давав життя. Яке ж право має допіру він скиглити? Не вмів жити, то треба хоч вмерти, як слід.

І коли саме Кралько думав про життя своє, на лікті підвівся десятник і прохрип:

— Хлопці... в... вмираю.

Далі Фомчукові здалося, що він летить у чорну пащу безодні, і що власне летить не він, а якийсь важкий камінь, який мислить і відчуває так само, як колись думав і відчував десятник Євген Фомчук. І, падаючи, десятник якось неясно пригадав ще щось. Здається — сірого балагана, синьооку дівчинку і кішку, кольором трохи світлішу за стінку. І коли б не захолов Фомчук, він іще б почув дикий, страшний крик.

То кричав Степан, б'ючись об вугляний ґрунт.

Кралька обхопив жах. Ще одна хвилина, і він сам завив би, вдарився б головою об стінку, кусав би сусідів, гриз би себе самого, але закрутилась голова, все полетіло догори ногами, і Кралько вже нічого не бачив і не чув.

Прокинувся він у лікарні. По білих стінах гуляли соняшні зайчата, крізь скло видно було шматок чистого неба, по якому пливла біла, молочна хмара. І зразу непомірна радість обхопила Івана.

Життя!

Знову життя!

Ще багацько років буде бачити Іван це небо, це сонце, дерева!

Ще багацько нового, невзаного, побачить він за свій вік!.. Він буде жити кожною частиною свого тіла.

Нехай знову він буде працювати вісім годин у копальні, але інші шістнадцять він вільний.

І коли до кімнати зайшла сестра-жалібниця, Іван подивився на неї веселими очима і сказав:

— Я живий...

І трохи згодом додав:

— І швидко вийду з лікарні...

І попрохав:

— Книжку б мені принесли. Почитав би я... Давно вже не читав нічого.

Сестра усміхнулась і вийшла з палати.

ПРИГОДИ НА «ЧОРТЯЧІЙ КРУТНІ»

(уривок з роману «ДЕПО»)

Погода була похмура, весняно-невгомона — суховітриця. Вітер невпинно віяв холодом із півночі, баламутив річку білим цвітом шумовиння, гнав водяні горби геть навкруги — до півостровів, на чорторії, щораз загострюючи темп і ритм. Ген-ген за струнким кружалом шумляві хвилі воювали із залізничною віткою, довгою земляною гадюкою. Створіння техніки підносились пиховито-непорушно, ніби глузуючи з безсилим атак річки. А вона, грізно стогнучи, відштовхувалась од незламної перешкоди, вирувала і знову ставала до бою — збурена своїм власним безсиллям.

Машиніст не належав до боягузів. Щоправда, він якось сторожко трохи прикрив регулятора — не треба гнатись. Він же вперше отут навесні. Як навмисне, прикрі спогади затривожили мозок: десять років тому Дніпро розмив оцей висип, перевернув вантажний поїзд, затопив рух станції і тишу передмістя. Тим то на обличчі уважного працівника зосереджений неспокій.

Замислені очі довго мандрували водяним безмір'ям...

Він іще раз, може вдесьте, обревізував вагони. Боязко. Не за себе... Поїзд невеличкий і паротяг не спереду, а штовхає ззаду, але вага... Сотня тонн. Скоро вода прорве висип, то... Ат!

Чомусь зринуло в голові давнє оповідання: хлопчик-голяндець, затуливши рукою діру в греблі, врятував країну від навали морських хвиль. Очі блискавично усміхнулись. Гм!.. Пересердя Дніпрового не зупинити. І знову лячні погляди — на річку, що весь час набухала.

Дніпро найдужче лютував посередині так званої «Чортячої

крутві» (тут зісли з рейок дві «Овечки»¹: радіус кривої щось із двісті метрів, небезпечний заверт). Вона, як завжди навесні, перешкоджала річці метнути свою спінену відвагу на вокзал і широку околицю, затопити і вагони, і паротяга і бригаду. Цього разу «Чортяча крутня» не дуже й опиралася. Хвили, відшукавши вузеньку дільницю висипу не залатану камінням, випліскувались тут на кант, розріджували пухкий пісок, подекуди перемагали.

Паротяг їхав швидко.

Машиніст пильнував путі. Де-не-де лежали невеличкі дощові калюжі — вода хвилястими гребенями втікала од паротягових бандажів. Він іще трохи прикрив регулятора. Закинув погляд уперед. «Що це? Каміння? Біля самісінької «Чортячої крутві». Невже це місце беззахисне? І, здається, там уже річка бубнявіє, вирує. Невже гульба хвиль зруйнує висип?»

Паротяг їхав тихше, начебто жалібніш, як звичайно, ривів колесами.

Машиніст глянув униз. Злежні злегка позанурювались. Він іще трохи прикрив регулятора. Може повернутись?.. Ні, у вагонах терміновий вантаж. А наказ — не баритись. Отже він мусів їхати вперед.

Непереможний вітер, розчахнувши двері будки, висвистував холоднечею.

Машиніст насунув на вуха велику теплу кепі, що бачила й не таку негоду. Нараз закортіло розрядити гнітюче побоювання; воно було скрізь — і на серці.

— От вітрисько губатий! Бррр!..

Помічник машиніста мовчки зачинив двері. Придивлявся до мілкої затоки, яка оточували вітку з протилежного боку. Небавом його байдужість проконтролювала щось непевне.

— Ех, Павло, ми одягли кашкетики і вскочили у студень.

— Щоб ми в Дніпро не вскочили.

Спину юнакові всипало морозом остраху, — тут можна здибаться із величезною небезпекою.

Машиніст глянув на затоплене передмістя — своєрідна Венеція — на місяць, а потому — на маленьку селянського типу хатину, що самотіла серед водяної стихії. Ось із сіней вийшла

¹ Паротяг серії О-в.

жінка і, спритно плигнувши в довгастий човен, жваво замахала веслами.

Поїзд затишивсь. Передній вагон от-от на «Чортячій крутні». Бадажі, немов нарікаючи на свою долю, жалібно глянували мідь рейок. Ніби застерігали.

Річка з невичерпаною енергією атакувала висип. Мить— і проточина. Вода викорчувала каміння й важкі злежні. Кидала здобич у затоку. Лялась водоспадно.

І сюди їхав поїзд.

Небезпека захопила машиніста нагло. Якийсь гострий хрип, наче пара вилетіла із самотнього замкнення, з грудей. Він миттю закрив регулятора. Перемістив перевідного важеля на п'ятий зуб. Гальмував паротяг.

— Крани!

Павло виконав наказа похапцем. Що за напасть? Невже катастрофа?.. Переляк паралізував йому волю й руки.

Машиніст повагом крутив важеля до себе.

Павло тим часом перейшов на правий бік. Схилився на двері, мов загіпнотизований: проточина.

— Закрий там,—пролунало якось безсило.

Павлові здалось, що навіть його відважний начальник злякався. Кепська справа. Він хутко пішов, але до східців. Одчинив двері. Перед очима—кипучі хвилі...

Машиніст передбачив його намір. По-юнацькому швидко підскочив до хлопця і—за руку.

— Що? Тікаєш!? Сифонь! Пали! Ми відповідаємо за паровіз.

— Мені життя дорожче.

А проте зачинив крани: рішучий наказ, а ще більше гострий біль у передрам'ї приборкали його.

Поїзд зупинився.

Машиніст перемістив важеля назад. На думці ж інструкція № 4. Ні, вона не передбачала такого випадку. Від одгальмував. Обережно відкрив регулятора. Але що за чудасія? Колеса вперто буксували. Чому? Він висунувся з вікна—і зчавунів.

Залізний кінь безпорадно буксував колесами, як авто в непролазній калюжі; рейка схилилася голівкою набік; злежні в крихкий пісок позанурювались; поїзд поталував підмиту водою вітку.

Машиніст рвучко закрив регулятора. Нараз передав свою тривогу свисткові. Той заверещав дико, сповіщаючи все живе про руїну.

Павла оповили злість і сполох. Турботні думи—над «Чортячою крутнею». Йому здавалось, що смертельна холоднеча води ось-ось поглине його. Ото безглуздя! Він героїчно загнуздав тремтячу квалість і геть чисто вичерпав свою чинність.

Машиніст уперто ворожив коло важеля й гальм.

Павло раптом затрусився — хилиться будка!? Невже цьому правда? Він визирнув з вікна. Ні, паротяг стоїть на... чому? Де ж рейка? Не видно. Отже катастрофа... Геть звідси! Зараз!

Він вишлігнув з вікна. Вітром летів, витрачаючи рештки енергії. «Чортяча крутня» ген-ген позаду. А спереду—калюжа; чималий шматок вітки понявся водою. Дурниця — можна перескочити. Він плигнув — відвалилася брила піску від висипу — і впав в калюжу. На превелику силу виліз на суше і що є духу помчав уперед. Його підганяли холод і жах.

... Машиніст почав шукати очима Павла — пізно. Це ще більше розлютувало його, аніж руїнницький натиск води. За хвилину думки зосередились на очікуваній (чи суворій?) карі, а потім на катастрофі. Що робити?..

Річка чимраз більше шаленіла, гнала своє нещодавно скуте зимою буяння «Чортячої крутні», закипаючи на висипові білими віквинами. Гнула рейки, як дріт. Нарешті атакувала поїзд. І досить енергійно. Передній гальмовий вагон схилився праворуч. Мент—і він уже лежав у водяному виріві, оповитий хмарами шумовиння. Баранці переможно понесли свій незграбний важкий вантаж униз.

Машиніста скувала нерішучість, чи не вперше за життя. А руйнування заглиблювалось... Вода схилила платформу; вкупі з нею впали чийсь верескливі вигуки. Це підганяло до конче потрібного вчинку. Він хутко зіз додолу і відчепив паротяг од вагона. Тепер вода не знесе разом з поїздом залізного коня.

Невдовзі його увага прилютувалась до стуку вгорі — по даху стрибав кондуктор. Він плигнув із ганку і помчав стрімголов.

Машиніст також віддалявся од катастрофи тихою ходою, немов із депа додому. Погляди — на втікачеві. Як поспішає!.. Зупинився. І там уже руїна!

Він побіг підтюпцем — хоч би врятуватись!

Кондуктор вайлувато балянсував у проточині; води — до туба. Руками по-чудернацькому різав повітря, як людина, що йде рейкою. За кілька хвилин вихопився з обіймів хвиль.

Машиніст чомусь перекинув скриньку з однієї руки в другу. Обережно ступив у воду. Проточина вузька — метр, але води було аж до коліна. Вода холодна, наче залізо взимку. Він постукався наперед помаленьку. Намацав ногами щось тверде — злежень? Несподівано ліва нога сповзла у місиво піску. Він похитнувся, скринька шубовснула у воду, і впав. Завзято змагався з тиском стихії — невже не вихопиться?..

Крижаний холод хапав його аж за серце. Судомив ліву ногу; великий палець став сторч; м'язи гомілок закам'явіли. А надто дошкуляли корчі й тягар одежі.

Майже всі, хто тонує, у раптовій галюцинації бачать перед себе клаптики свого життя. Машиніста також опанували образи, що не мали анічогісінько спільного з його теперішнім станом. В уяві — синове личко... Павло... паротяг... темрява...

Тієї ж хвилини ріка зміла його з вітки в провалля. «Капуть», замаячила думка. Проте він вихопився на поверхню. «Пливи!» — палало в мозку. Але задубілі руки не виконували наказу. Ноги судомило. Одежа важка, як залізний панцер, тягнула вниз. Невже смерть?.. Наповнюючи водою шлунок, він щось гукнув. Чи почув хто? Потім його зчавила вода... темінь...

Невче з глибини тендера, пролунав приглушений голос, якісь невиразні звуки.

— Держіться за весло!

Машиністові, мов сила нова прибула. Він заморгав обважнілими повіками. Повернув голову до рятівничих слів. Цупко схопився за корму. За допомогою невідомої руки важко упав на лаву.

Підхоплений вітром човен рвучко гоїдався.

Машиніст обома руками тримався за корму. Подивився на гребця. Дивно і трохи ніяково: його врятувала жінка. Де він бачив ці золоті остружки волосся? Ага, біля селянської хатини! Холоднеча знеохотила його доладу оглянути свою сусідку. Він довго масажував ноги. Ввесь час тремтів, ніби тіло йому оповив крижаний покрив.

Трохи згодом глянув на висип — він уже не відокремлював затоки від річки. Хвилі руйнували його, ділили на довгасті острови. Паротяг угруз на чверть метра. Проточина втягнула в себе уже чотири вагони. А Дніпро, здавалось, підсилював свої настирливі загрози.

Човен тікав од висипу. Вітер хилив його ліворуч, а вправне керівництво наближало до мети поїздки — повільно, мовчки.

— Боюсь, що ви застудитесь, — тихо продзвенів голос, — грудний, глибокий, немов обвітрений.

Похмурість машиністова розтанула. Він, власне, чекав на питання: його ж супутницю цікавлять причини катастрофи. Він задалегідь виготовив був якусь то відповідь. Але це щире співчуття захопило його раптово.

— Нічого... От ногу скорчило, хоч плач. А то я виплив би...

Він усміхнувся, конвульсійно сіпаючи устами: колело в лівому боці. Невже справді застудився?..

—

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився року 1906, у слободі Борисовці, на Курщині. Густе населення й невелика кількість землі примушують слобожан займатися відхожим промислом. Йдуть на роботу до міст, їдуть на Донбас. Батько мій маляр. По весні він залишав домівку і на ціле літо виїжджав до міста. Разом з батьком працював і я, виконуючи малярні ро-

боти, фарбував дахи, двері, шпательовав підлоги, варив клей, тощо.

Влітку працював, узимку—вчився в слобідській реальній школі, що за радянської влади перетворилася на дев'ятирічку. Средню освіту здобув у себе в Слободі.

Рік, по закінченню школи, працював за санітара в місцевій лікарні, а потім виїхав до Києва вчитися.

Цього року закінчив лісоінженерний факультет Київського лісотехнічного інституту.

Маю друковану книжку «Балада» (повість, видання ДВУ, 1930 р., 220 сторін.).

Пишу нову повість з життя робітників на лісорозробках.

БАЛАНДА

(Уривок з повісти)

— Чого тобі? Чого ти зайшов?

У Фільки хмільний вигляд. В сірих очах, що не могли довго на чомунебудь зосереджуватись, світилась тепер і злість і єхидство.

Злегка похитуючись, підійшов до Яхонтова — такий горбатий маленький і нещасний.

— До вас, Аркадію Павловичу; должок причитається, прийшов забрати. Чув я, моє місце Харченко заступив. Що ж, хай працює, а я тепер іншої роботи шукатиму. Безруких вам на млині не треба, правда? — і засміявся хто зна чого, а очі заблищали вогкістю.

Скаржився:

— Дома діти вже тиждень хліба не бачили, картоплею годуються, а батько без руки... Руку циркулярка відтяла.

— Йди геть! Ти п'яний! Прийдеш іншим разом, а то в мене зараз немає часу з тобою розмовляти. І без тебе клопоту чимало є.

— А як же мені тепер, безрукому?

— Віддамо, що причитається. Прийдеш через кілька день, бо зараз немає грошей... Іди собі!

— Не піду, поки не віддасте!.. — сказав рішуче й з притиском, — не піду!

Тоді Яхонтов підійшов до Фільки, мовчки взяв його за комір і силоміць потягнув до дверей.

Оттуди!..

Товкнув з шаблів. Одступився, упав. Вдарився головою. Не поспішаючи встав, подививсь наверх, в Яхонтове обличчя, і, не

сказавши нічого, вийшов на подвір'я. Наймит Семен розколював дерев'яні плахи, заготовлюючи сухі дрова на великодні свята.

Філька підійшов до нього.

— Здоров, Семене!

Семен мовчки положив колія, стис суху Фільчину руку.

— В хазяїна був?

— Був.

— Ну що ж?

— Вигнав і боргу не повернув. Дай запалити!

Сіли на дривітні.

Семен звертів дві цигарки. Одну дав Фільці.

— Жила ото — хазяїн наш. Він і мені ось за декілька місяців винен. Потріпалась одежа, а справити нема за що, — не дає грошей... Та як так, почекаю ще, а там... — не докінчив, подививсь на порожній Фільчин рукав, запитав:

— Ну, а як ти?

— Не знаю, роботи нема, а дома таке, що заходити не охота.

— Да-а... Погано без руки. Цигарку от звертати і то незручно. А як ти не зумів тоді схватись? А тепер на твоєму місці оте стерво — Харченко, така вже сука.

— Слухай, Семене... Я оце до тебе по ділу. Колись ти хвалявся, що маєш піроксилінові шашки, чи й зараз вони в тебе?

— Є, а нащо тобі?

— Дай, браток, уваж. Покупця знайшов я одного. Продам, хліба дітям куплю. Виручи з біди. Все одно тобі не потрібні, а я карбованець якийсь вторгую.

— Що ж, я можу дати. Забери, а то ховаюсь тільки з ними. Приходь увечорі, — дам.

— Даси, Семене, справді? От спасибі, от душа! — міцно стискував Семенову, загрубілу від мозолів руку, по-дитячому радів і скрикував:

— От і в моїх дітей хліб буде! І дам я Марійці не картоплю, а шматок хліба. Так ти ж даси, Семене, не обдуриш?

— Сказав же, дам.

— Я прийду, обов'язково прийду. А де тебе чекати?

— Коло хвірточки, над річкою, щоб часом ніхто не побачив.

— Ну, то я буду в тебе ввечором. — Подивився пильно на вікна Яхонтового будинку й посміхнувся незрозумілою для Се-

мена посмішкою. Маленький, ображений хазяїном, пішов до хвіртки: Семен взяв у руки колія і з усього розмаху всадив його в дерев'яну плаху.

Філька прийде, як тільки стемніє. О, він за все віддячить Яхонтову і за руку, і за образу. Ще в лікарні, коли одиляли оті розчавлені циркуляркою шматки кісток з його руки, ночами не спав Філька. Не давали спати осокові, що їх пірамідальні крони розчісували вітри з поля; не давали спати думи, що отруювали Фільчину душу, наливали її вщерт невгамовною злістю до хазяїна.

На світанку засипав, але сон його був тривожний, неспокійний.

Розбуджував вранці лікпом. Перев'язували Фільчину руку, і завжди кричав він по-дитячому:

— Ой-ой-ой, болять, ой!.. — і одвертав очі, щоб не бачити свого дурпалка.

— Що болять? Ой, симулянт!.. Рана вже зажила, і тебе скоро випишемо, — бинтуючи руку, говорив лікар. — Ну от, бач, не болять. Ні?

Філька затихав.

Спускалась ніч, і знову тривожні думи не давали спокою.

— Як же тепер без руки? Куди дінусь? Адаж він, хазяїн, товкнув його на циркулярку?..

Обривалась на цьому думка. Гаряча голова вибирала помсту але яку? Щоб найдошкульніша була для Яхонтова! І там, на лікарському ліжкові, однієї ночі згадав Філька про Семенові піроксилінові пашки.

Невже тепер це здійсниться?

Не вірилось такому легкому успіхові. Він, Філька, в один мент зруйнує млин, внесе неповоротні збитки господарству Яхонтова. А хто знатиме, що це зробив колишній мірошник?

Від цих думок ставало приємно й легко, і хотілося, щоб скоріше згас одей день.

— А що, як Семен викаже? Він же сам ховався з ними, а за те, що переховував, — за це строго... Не буде ж на свою голову біду викликати.

Філька буде ждати вечора, а щоб скоріше пройшов час,

заснути можна дома, і він ширше ступав по нерівних горбках і виболах дороги.

Семен доколював останні кругляки, втирав слітвіле обличчя широкою долонею, а з голови не виходила думка:

— На що Фільці шашки? — Не вірилось, щоб покупця знайшов. І шкодував тепер, що пообіцяв. А в Семена вже влача така: раз скаже, як одруба.

— Треба буде дати.

Семен заніс у хату дров, вийшов на подвір'я і, оглядаючись, чи ніхто не бачить, поліз під комору, одгріб руками землю, вийняв дерев'яну шкатулку.

Заіржавлені лежали там патрони і завернуті в парусину піроксилінові шашки.

Замотав їх Семен у чувал, шкатулку з патронами заховав знову й, обдивившись подвір'я, виліз з-під комори.

Швидко пролетів день.

Філька йшов понад річкою до садиби Яхонтова. Тут нікого нема. Чийсь запізнілі гусята з гелґанням повертаються до двору. Зупинився коло хвірточки, зазирнув на подвір'я.

Порожньо. Сів на теплу землю, кидає в річку каменючки. Вони булькають, гонять від себе обідцями водяні хвилясті кола. Недалеко від паркану почувся тупіт чобіт.

Філька схопивсь на ноги і в щілину прицілився оком. До хвірточки йшов Семен з чуваляним клунком.

— Є? — запитав Філька, коли той вийшов за хвіртку.

— Є то є, та не знаю, чи давати тобі; боюсь, щоб ти чого не зробив.

— А як і зроблю, так кому шкода? Аджеж не викажеш? Чудний ти, Семене, кажу, — продам. Все одно тобі не потрібні, а мені послугу велику зробиш, коли віддаси.

— Та то вже коли обіцяв, так дам... Я й сам боюсь їх, обрацаться не вмію. Дав мені один пареньок — то я й ховав.

Він почав розмотувати чувал, дав Фільці завернутий і зашитий в парусину шматок.

Філька обмацав його руками, попробував капсуль, і дякуючи Семенові, підбігцем подавсь понад рікою.

Семен дивився йому вслід, шкодував і боявся.

— От тобі й дай, а він, гляди, тією штукаю ділов наробить. Мружив очі слідкуючи за темнуватою, рухливою плямою, що підбігала до вербової порослі. Не видно стало Фільки.

Семен ще стояв якийсь час біля паркану, потім, згадавши щось, побіг слідом за Фількою. Але його не видно. Семен завертає в провулок, де живе механік Рубан. Захеканий ввійшов у хату. Роман був один, читав газету, але, коли побачив схвильоване обличчя Яхонтового наймита, підвівся з ослону.

— Філька був у мене... Забрав піроксилінові шашки... Гукторив, що продати хоче, а я так гадаю, коли б не полетів цієї ночі в повітря паровий млин.

— Філька? Шашки взяв? — рука потягнулась за кашкетом.

— З горожанської ще в мене залишились. Та коли б то знаття! Гукторив, що купця знайшов, продасть, хліба дітям купить, а я й повірив.

— Де він?

— Не знаю. Коли дав йому, то він так зрадів, побіг понад рікою на луки.

— Ходім. Ти ж ні слова нікому про це, чуєш? Може, ще врятуємо млин. Га? Ну й дурний же!.. Надумав млин!.. Машини там, а він...

Пішли.

З річки тягнуло теплою вогкістю, пахощами жабурина, пахучого лопушвику.

Дві постаті бігли берегом. Під ногами ламалося і тріскало сухе каміння, баговиння, гілочки, що залишила повідна вода на берегах.

Вдивлялись, шукали очима маленьку горбату постать. А навколо ні душі.

Прибігли. Подвір'я порожнє. В темних шибках вікон одсвічується небо. Обійшли раз кругом млина, зазирали у всі закутки. Ніде нема.

Тихо й порожньо.

Попробували замок біля машинного.

— Може й, дійсно, комусь продати хоче? Невже таки Філька піде на таке злочинство?

— Ото ж і мені, здається. Не зробить він цього. Хіба не зна, що млин цей буде наш, громадський?

Ще раз обійшли подвір'я і вирішили йти додому. На кладці Семен спустив руку у воду, пробував — чи тепла.

— Гляди, скоро й купатись будемо.

Дорогою Фільки не зустріли.

Роман не міг чомусь заснути. З голови не виходила думка про піроксилінові шашки, що забрав Філька.

— А що, як він цієї ночі?.. Аджеж дома його не застали, а дружина говорила, що як пішов звечора, то ще не повертався.

Вийшли з хати. Не сказали молодиці, нащо потрібен був їм Філька, а тепер от знову якесь передчуття тривожить старого механіка.

Вирішив пройти до млина.

Встав тихенько, щоб не розбудити дочку, вийшов на подвір'я. Потім до річки.

Як і звечора сонво й тихо. Пахнуть медяниками вербові бруньки, пахне молода крапива чимсь терпким і дужим.

Роман не поспішав.

А коло парової Філька підкладав шашки біля машинного, бо він знає — зруйнує машини — більше зробить збитків.

— Хай прокинеться від гулу вся слобода! Філька встигне сховатись! А хто знатиме, що це він зробив, хто?

Однією рукою незручно прив'язувати шнур. І Філька всититься над цим довше, ніж треба. Але ось усе зроблено.

Потягнувся від піроксилінових шашок до паркану запальний шнур.

Філька витяг з кишені сірники, обдивився ще раз подвір'я і, впевнившись, що крім його на паровій немає нікого, черкнув під полою піджака, запалив шнур, а сам швидко побіг до перелазу.

Не бачив механіка, плигнув з паркану вниз, хотів бігти та почув, що чиясь дебела й сильна рука схопила його за комір.

— Стій!

Філька впізнав Рубана й лячно присів до землі. Його очі блищали тваринним жахом.

— Тікай!.. Зараз... Ось зараз... Вибухне!..

Тремтіло його висотане працею та хворобою тіло.

— Я підпалив шнур. Уб'є коли не сховаємось... Обох уб'є!..

Механік одіпхнув від себе Фільку й поліз через паркан.

— Куди ти, божевільний?.. Пропав!.. Зараз зірве, завернися, Романе, завернись, пропадеш... — і побіг Філька до річки швидко, як бігають усі, хто спасає своє життя мускулами ніг.

Оглядався на подвір'я, а всередині забивало дух. Якийсь холодок передчуття вщастя туманив Фільчину голову.

— Що я наробив? Що я на-ро-би-в?..

Філька упав на березі, закриваючи руками вуха, зажмурюючи очі, щоб не бачить...

Аджеж не встигне він, ось зараз, зараз вибухне... Божевільним поглядом зиркав на парову, дрижав і бився в нервовому припадкові.

А вибуху нема.

Паровий млин німий, як і раніш.

Філька підводиться з землі, іде кілька кроків до млина, потім знову лячно відсажується назад і біжить до річки.

А вибуху все нема. І тоді Філька відважується піти до Рубана. Іде він крок за кроком мляво, зупиняється, поривається назад, але стримує свій животинний страх, іде далі.

Роман встиг. Ще б кілька секунд і гулким вибухом зруйнувало б паровий млин, розірвало б на шматки механіка. Залишилось чверть шнура. Роман рукою затиснув червоний вогник, і тепер щеміла долоня, і схопилась на їй водянка від обпаду.

Підійшов Філька.

— Романе, потушив?

Філька не дрижав, і було чутно, як цокотіли його зуби з переляку.

Роман зупинився.

— І ти зважився знищити? Дурень ти, дурень набитий! Машини б зруйнував, а чиї машини? Яхонтова? Ех, ти тютя! Мразь паршива! Йди звідси, йди, щоб я тебе не бачив.

— Романе, дак я ж за руку... Обідно... — Філька впав перед Романом навколішки, по-собачому рукою ловив Романові ноги, не пускав іти і просив:

— Не говори нікому, Романе, не скажеш?.. Ні? Я не знаю, як це сталося... не знаю... — і заплакав Філька, а може приставився, що плаче. Не видно по темноті, але Романові стало шкода, дорікав:

— Не приходи я вночі...

І знову брала злість. Одіпхнув геть, пішов, а слідом біг Філька, клянчив:

— Романо, сі'мя в мене, діти... Не говори нікому... Мене ж посадять у Бупр за це, чуєш? Не скажеш? Ні?..

— Ні, — буркнув Роман і швидко пішов до кладки. Позаду залишився Філька. Стояв він на тому ж місці — чорний, горбатий, маленький.

Роман не оглядався.

Сховав шашки в коморі, а на другий день вранці розідрав парусину й викинув декілька дерев'яних кубиків.

То були учбові шашки.

Семена хтось обдурив.

АВТОБІОГРАФІЯ

Єврей. Родився в 1909 р. (документаційно не доведу, і де родився, теж не знаю).

Батько крамарював і вмер 1914 р. Мати вмерла 1920 р. З

цього часу я став «мандрувати» на буферах і т. д. (Про це я писав у своїх оповіданнях «Горобець», «Комунка з п'яти», «Дитячий будинок»).

В кінці 1921 року, я потрапив до дитбудинку, а потім жив у будинку підлітків.

Почав писати з 1926 р. Перше оповідання надруковано у єврейській комс. газеті «Юне Гвардіє».

Друкуюсь по всіх єврейських періодичних газетах та журналах.

Вийшли мої книжки: «Дитячий будинок № 40» (єврейськ. мов.), «Оповідання», ДВУ (євр. та укр. мов.), «З вулиці», ДВУ.

Член ЛКСМУ з 1925 р. Член «Молодняка» та ВУСПП'у.

УРИВОК З КНИГИ

А

... Якби Айседора Дункан знала про Бейлку Дівор.

Так, коли Бейлка Дівор прокидалася вранці від сну, вона обгорталась ковдрою і танцювала на ліжку... Ковдра від танцю роздималась і всі дівчата нагороджували Бейлку оплесками. Еге, лунали оплески, і навіть викликали танцюристку на біс.

— Біс, Бейлко!

Бейлка Дівор, як іде — танцює вона.

Бейлка Дівор, як бігає — танцює вона.

Як Бейлка Дівор стоїть навіть на місці, — вона теж танцює. Така вже вона, ця Бейлка Дівор, що не може на місці спокійно встояти, щоб не перехилити свій тонкий тулуб праворуч і ліворуч, щоб кожної хвилинки не вихилити свої довгі руки і худорляві ноги. Вона страшенно любила танці. Все її життя вона оддавала б за танці, і якби Айседора Дункан знала...

Але, на жаль, не може вже Айседора Дункан знати за Бейлку Дівор, і не знати навіть, чи коли б її не закрутило у колесо авто, чи була б знала вона про Бейлку Дівор? До того, Бейлка просто всім уже набридла своїм надмірним перехиланням, надмірними балетними кониками на кожному кроці, там де треба і там де не треба... Далі... Можна ще багато нарахувати, чим Бейлка, приміром не може рівнятися до Айседори Дункан, але що з цього хіба вийде? Бейлка, проте, іде до студії, Бейлка вчиться танцювати.

Або, візьміть Геру для прикладу.

Гера дуже любив музику. Коли вперше привезли у дитбудинок піаніно, Гера грав ногами...

Просто так: великим і найменшим пальцем правої ноги:

Чижик, пыжик,
где ты был?
На Фонтанке
водку пил...

А згодом, коли тьотя Броня, вчителька музики, наказала йому не тримати руки, як сокиру, він запитав: навіщо? Вона йому на це відповіла:

— Тому, що тобі тепер треба не дрова рубати, а на піаніні грати, а ти рубаєш дрова, а не граєш на піаніні, зрозумів?

А ще далі Гера вже не рубав дрова. Його не можна було вже від піаніна відірвати...

... Глибока ніч... Дитбудинок спить.

Гера прокинувся. Очевидно, згадав щось і голий побіг у залю, туди, де стоїть піаніно та розсівся побіля нього. Блакитна літня ніч грайливо, мов мале немовля, загляда у вікно. Гера сидів, поринувши думками, про щось мріяв, а все ще не міг впіймати тонку мелодію, що полонила його. В коридорах було порожньо і темно, і ввесь дитбудинок легко дихав крізь сон.

Раптом Гера рвучо розкрив піаніно і його пальці почали швиденько перебігати по клявішах, мов мишеня перебігає швиденько по комірці...

— Розбійнику, — вискочив у залю учитель Іорсель. — Що ти робиш, Геро? Ти ж отак всіх розбудиш.

Його відповідь була коротка...

— Я мрію.

— Але ж не можна так, аджеж — глупа ніч, а ти заважаєш своєю грою відпочинкові всіх дітей.

— О, вчителю Іорселе, слухайте, — нетерпляче підвівся Гера з стільця, а очі йому мов жевжини гасали по всіх боках. — Я, здається, щойно сам мелодію створив...

... І тонка пластична мелодія залунала пізньої ночі на ввесь будинок, відбиваючись у всіх куточках. Тонка, пластична мелодія чудової літньої ночі затавцювала в сірій залі дитбудинку...

Потому всі діти дали вже Гері прізвисько — Бетговен.

Гера за це прізвисько всіх бив по вуху, що це дражнять його цим прізвиськом не за його композиції, а тому, що він дещо глухенький... (Бетговен — чули вони — теж глухий).

Б

Все місто знає Бейлчину маму, — Бейлчина мама жебрачка. Найбільшими морозами Бейлка ходила з матір'ю з хати до хати і старцювала.

— Дайте милостиню.

— Дайте копійку.

А коли хтось відмовляв, Бейлчина мати обкидала його болотом:

— Хвороба тобі в спину, паскудство. Копійку пожалів...

І вона, бувало, задирає спідницю й гістерично вигукувала:— на, дивись! Таких двадцять пухлин (у неї була пухлина в паху), щоб ти мав на руках і ногах, і на паскудному роті твоєму, що жаліє бідній жінці копійку...

Тоді Бейлка посмикувала мати за полу:

— Ходім уже. Коли тобі не хочуть дати, то чого ж ти причепилася.

Все ж місто знає, хто така Бейлчина мати. Все місто ненавидить її за незвичайну, нелюдську грубість, за її гидке присікання до кожного перехожого, і сама Бейлка, відколи її взяли до дитбудинку, теж зненавиділа свою матір. Вона старається омивати місце, де стоїть мати. Їй гидко тепер, коли побачить інколи свою матір, як та стоїть біля кіно і кричить на всю вулицю слинявим ротом.

Від одного тільки Бейлка все не може відучитися — вона завжди бере гроші та їжу у матері. Коли вона зустрічається з матір'ю, то лише для того, щоб мати змогу виклянчити в неї пару карбованців. Мати її приходять для цього навіть часто до будинку і просять учителя Іорселя.

— Прошу вас, дорогий господін, передайте моїй Бейлці ці кілька карбованців та шматочки тортю...

А коли він їй обіцяє, вона падає йому до ніг: — ваші діти щоб вирости найкращими на світі...

Учитель Іорсель вже навіть розмовляв кілька разів з Бейлкою:

— Як тобі не соромно? Так ти соромишся своєї матері, не можеш дивитись на неї? Але скоро доходить до грошей, ти вже не та Бейлка.. Якщо тобі треба грошей кілька копійок, — я знаю, гребінець, стрічка — мало на що потрібні дівчині гроші, — то скажи мені лишень. «Вчителю Іорселе, мені потрібні кілька

копійок на те і на те». — Я тобі хіба відмовлю, як ти гадаєш?— З превеликою охотою дам. То для чого ж тобі так принижуватись? Не забувай, що твоя мати часто приходить до дитбудинку і приносить сюди всю свою грубість.

Бейлка єдина в дитбудинку, що має гроші; завжди має вона кращі черевики, краду за всіх спідницю, а головне, приходячи до студії, вона завжди робить реверанси, згинає свої довгі руки і крутить своїм тонким тулубом так, що всі дівчата (крім Берти) вже за це саме зненавиділи її.

Тільки два хлопці в дитбудинку люблять її: Гера і Берель.

Про Геру, що носить тепер ім'я славетного композитора, а перебуваючи на лоні природи безпритульним, носив ім'я «Грозний», — є багато чого розповісти та писати. Насамперед, походить він з відомої шляхетної сім'ї, його батько був купець. Правда, крім жовтого, заворошеного патента на стіні у нього нічого не відко було, все ж він був купець. Ну, у 14 році, як ви знаєте, вибухнула війна, і тоді його батькову крамницю зруйновано було, а потому вже й життя теж...

Ну, а тоді, ви ж знаєте, євреї примушені були тікати, бігти (ось із цього, мабуть, береться слово «біженці»), — то й тікали. А далі велика революція, потому, громадська війна, потому голод, потому...

Потому можна було вже часто зустрічати Геру на базарі, чи на вокзалі разом з його товаришем, одноногим Мишкою. Ну, а тепер, у дитячому будинку № 40 — Людвіг-Ган-Вера-Бетговен...

Берель знає Бейлку вже здавна. Перед тим, як він оселився в дитбудинку він вже валявся в їхньому (Бейлчиному) будинку, бо не мав іншого місця, де мешкати.

Берель навіть через Бейлку мав кілька разів гарного прочуханця від учителя Іорсея. Нещодавно влаштували над ним товариський суд у зв'язку з його поганим поведженням. Він дуже добре пам'ятає цей суд.

... У залі панує гарячкова тиша. Берель підсудний сидів на останній лаві і вп'явся очима в підлогу.

— Спокійно, — голосно сказав до всіх дітей Іцик, голова суду, — зараз ми починаємо суд над Берелем, що минулої ночі лазив до Бейлки в почивальню...

(Всі дівчата про себе:

— Хі-хі!..

Всі хлопці про себе:

— Ха-ха!..)

Учитель Іорсель схопився за голову і заплющив очі. Через кілька секунд він підійшов до столу і зауважив:

— Діти, Іцик вас неправильно інформував. Ми тут не судитимемо Береля, ми тільки разом обговоримо питання, чи може хлопець, що виховується у дитбудинку, так погано поводитись, як Берель...

Берель пам'ятає також Герову винувальну промову:

— ... Братва! Ми знаємо, здається, всі, що за людина Берель... (Кожен непомітно для свого сусіди, повернув голову до підсудного). Досить нагадати, що Берель навіть у самого вчителя Іорселя витяг карбованця з кишені... Вчитель Іорсель, це правильно? (Очі тьоті Рахілі враз запалилися і почали яритись).

— А тепер оцей випадок з Бейлкою, — всі хлопці підвели брови і дівчата спустили (Бейлка засоромлено вискочила з залі).

І присуд, що його ухвалив дитячий колектив, досить приголомшив Береля:

— ... «Якщо ще раз таке повториться з ним, — його виключать за двадцять чотири години з дитбудинку, і тоді хай собі йде хоч світ-заочі».

І все ж... Все ж Бейлка не можна сказати, що ненавидить Береля.

Бейлка вважає, що Гера, приміром, ще шкідливіший у дитбудинку, ніж Берель. Коли Берель робить усе одверто, Гера потайна душа з голови до ніг... Гера робить ще гірше за Береля, а його за це не судять... Герові жарти, Герові підморгування, Герові залицяння у двадцять разів шкідливіші, ніж Берелів останній вчинок. І не раз, як Гера лавив до неї руками, їй хочеться голосно гукнути про око всіх.

— Дивіться лишень, чого він лізе до мене, цей глухий Бетговен!

Але сам Гера не може Берелеві простити цей останній вчинок. Гера вважає, що такий розбещений хлопець, як Берель, взагалі не може залишитись у дитбудинку, бо інакше він впливає на весь колектив... Бейлка навіть зробила Бетговенові зауваження:

— Фе, Геро, ти вже надто чіпляєшся до нього.

Зате композитор викинув коника танцюристові — з матросками.

На початку квітня, коли сонце почало дражнити своїм теплим промінням, тьотя Рахіль подала вчителеві Іорселеві такий проєкт:

— Іорсель, незабаром перше травня, а діти отжеж, не мають, у чому вийти на демонстрацію. (Все пошматовано, все подерто). А тому треба б хоча старшеньким дівчатам пошити матроски з синіми комірцями і синіми манжетами, а решта дітей ходитиме покищо так до літа...

Учитель Іорсель прийняв її проєкт (він завідувач, а вона його дружина), але Гера цього не пропустив:

— Як то? Чому це тільки старшим дівчатам, чому не всім дівчатам? (Бейлка вважалась серед старших). А чому не хлопцям теж? Що, хіба в них душа з клоччя?

І так докотилось до бунту з усіма його властивостями: з протестами, з вимогами:

— Старшим дівчатам матроски не шити зовсім.

Тьотя Рахіль любить більше дівчат, ніж хлопців...

— Ми протестуємо!

І вчителеві Іорселю подали короткі вимоги всіх хлопців, (Берель у цьому бунті був страйкбрехером):

— Якщо і нас не одягнуть у матроски, — ніхто з старших хлопців не виходить на травневу демонстрацію.

... Заспокоїти бунт було неможливо, і вирішено було нікому не шити матросок.

Але Гера після бунту дістав третє прізвисько — (від тьоті Рахілі) — «Ганчірна душа».

Отже ми знаємо його три прізвиська: «Грозний», «Бетговен» та «Ганчірна душа». Але нічого не варті ці всі три його прізвиська: його спіткало інше нещастя. Бейлка після бунту з усіма подіями оголосила йому одвертий бойкот:

— Я не хочу з тобою більш розмовляти і край!..

И'ЄСИ

ОЛЕКСАНДЕР КОРНІЙЧУК

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1905 р. в родині робітника. Батько працював за слюсаря в залізничному депо на станції Христинівка. Вчився в залізничній школі, потім працював робітником на залізниці. У 1923 р. вступив до робітничого факультету Київського ІНО. Закінчив робфақ та літературно-лінгвістичний цикл ІНО 1929 р.

В комсомолі з 1923 р. Почав друкуватись у 1925 р. Друкував оповідання в газетах та журналах. З 1928 року перейшов на драматургію. Зараз працюю над комедією.

П'єси О. Корнійчука врастають в радянську театральну культуру, як досягнення пролетарської драматургії. Ще в п'єсі «На грані» ми могли спостерігати надзвичайну чутливість автора до соціалістичних процесів.

Добрий знавець людської психології (зокрема різноманітних кіл інтелігенції), О. Корнійчук відчув поворот у робітничій масі до культурної революції, відбив рух кращої частини інтелігенції до пролетарської культури і такою сатирою висміяв богему, різних халтурників, що подають робітничові різний культурний мотлох замість мистецтва.

У п'єсі «Кам'яний острів» боротьбу двох культур (старої буржуазної та нової пролетарської)—зачеплено глибоко.

Проблема культурної спадщини розроблюється в розрізі інтересів нової класи (пролетаріат), при чому проблема національна не одривається від соціальної, а щільно ув'язується з нею.

У.

(„Комсомолец України”)

«КАМІННИЙ ОСТРІВ»

ДІЯ ДРУГА

Вишневий. Здається, все гаразд. Скандал зробимо не аби-якого розміру (*Входить Семен Стратонович*). Ну що? Як здоров'я Костя Костьовича? В якому стані його серце?

Семен. Погано. Зовсім погано. Дихати нема чим.

Вишневий. Але ж у нас нарада. Ми скликали людей. Буде професор Онський. Кость Костьович мусить з ним говорити. Нарату зірвати не можна.

Семен. Кость Костьович знає. Він казав, що при всякому стані вийде.

Вишневий. Добре. До нього нікого не треба пускати. Головне не пускайте до нього Надію.

Семен. Чому? Я тебе не розумію... Вона ж дочка...

Вишневий. Так, дочка... Але вона у близьких, навіть приятельських стосунках з інженером, за проектом якого руйнується острів... Вам це відомо?

Семен. Вишневий, я прошу вас покищо обережніше... Будь-які висновки робити ще зарано.

Вишневий. А я думав, що вже час робити висновки (*На нього пильно подивився Семен*). Ну, добре, може я помилився. Побачимо сьогодні на нараді... До речі, ти ходив до професора?

Семен. Так. Але жалкую, що пішов.

Вишневий. Що трапилось? Він теж хорий?

Семен. Хорий, — тільки на голову.

Вишневий. Не розумію. Ти чогось схвилюваний.

Семен. Як же не хвилюватися? Я йому все розповів... про загрозу пам'ятникові, про нараду...

Вишневий. А він?

Семен. А він замість обурення став філософствувати про

нову еру, про пролетаріат, будівництво. Ну, просто, як з передовиці провінціальної газети.

Вишневий. Так... Швидко перефарбувався...

Семен. Мабуть, зовсім збожеволів на старість.

Вишневий. Хто б міг подумати!

Семен. А як Діодор? Сповістив?

Вишневий. Буде.

Семен. Ніна?..

Вишневий. Так.

Семен. Надія є?

Вишневий. Нема. Була. Але до неї приїхав...

Семен. Хто? Знову Артем?

Вишневий. Артем. З ним вона вийшла.

Семен. Знову він з нею. Наволоч. Ну скажи, що мені робити?

Вишневий. Поговори з нею серйозно...

Семен. Не можу. Сил не вистачає. Вона стала, як вогонь. Я просив, загрожував. Жах один.

Вишневий. Заспокойся... Мені соромно слухати. Ти зараз схожий на гістеричну жінку...

Семен. Я схожий на гістеричну жінку! Так... Не треба... Не треба.

(Ввійшов Діодор).

Діодор. Фу, втомився... дайте води.

Вишневий. Ну, що? Кажіть хутчій.

Діодор. Зараз, зараз *(п'є воду)*. Здається, легше. Ви розумієте, моє серце завжди...

Вишневий. Залишіть ви про серце, я ж вам не лікар... Кажіть, були ви у професора?

Діодор. Був, два рази був. Перший раз не застав. Чекав годину.

Вишневий *(різко перебиває)*. Ну, а другий раз?

Діодор. Ну, а другий раз застав... Професор якраз обідали. Я привітався. Уявіть собі, професор запросили мене до обіду... *(поважно)* Так, так. Запросили до обіду.

Вишневий *(перебиває)*. Ну... ну... ви пообідали?..

Діодор. Якраз ні. Я подякував і відмовився... Розумієте, якось...

Вишневий. Та це зрештою не цікаво. Швидше до діла.

Діодор. Я протестую, ви мене перебиваєте...

Вишневий. Ну, добре добре, далі...

Діодор. Ми пішли до кабінету, і я почав йому говорити. Так і так, а потім отак. Острів з пам'ятником загине, — треба діяти рішуче. Культура гине. І я запросив його на нараду.

Вишневий. Яке на нього враження все це справило?

Діодор. О, надзвичайно велике. Він протестував.

Вишневий. Прекрасно! Що саме говорив?

Діодор. Власне... Він нічого не говорив...

Вишневий. А як же?

Діодор. Мовчав...

Вишневий. Та звідки ви знаєте, що він протестував?

Діодор. Він од хвилювання, мабуть, не міг слова вимовити. Я так на нього вплинув... Ой, ой, ой, щоб ви бачили!..

Вишневий. Дав згоду прийти?

Діодор. А якже, неодмінно буде. Ви знаєте, Вишневий, я все більше переконуюсь, що я блискучий промовець, я з таким запалом, з таким темпераментом говорив професорові...

Вишневий. Вірю, вірю вам. Ідіть швидше, сповістіть вчителя. Це своя людина...

Діодор. Добре, добре. Я встигну. Ой, тільки моє серце!..
(Входять Ніна й Олена).

Ніна. Ми, здається, спізнались. Доброго здоров'я...

Олена. Діодор, Діодорчику, чому ж ви не зайшли за мною? Я вас чекала... Ой, Діодорчику, ви починаєте... (Сміється).

Діодор. Що, що ви, Оленочко? Ви ж знаєте, як я шаную вас і... точка.

Ніна. А чого у вас таке кисле обличчя?

Діодор. Що, що ви, Ніночко, у мене обличчя завжди солодке... От тільки серце, знов починає мучити... (Дзвінок). Ой!..
(Олена вибігла).

Ніна. Діодоре, що з вами?

Діодор. Серце...

Ніна. Ах, серце!.. Бідний ви... (Вбігає Олена).

Олена. Діодорчику, вам телеграма...

Діодор. Ой, у мене аж тут закололо, давайте...

Олена. Ні, ні, так зразу не дам.

Діодор. Ви жартуєте, це не мені.

Олена. Не вірите? Я вам покажу, тільки одне прізвище... ось читайте... кому?...

Діодор. Діо... ой, так, мені, Оленочко... дайте зараз же... бо моє серце не видержить... Дайте, бо я хвилююсь (*вихопив*).

Ніна. Щось приємне?... Звідки телеграма?

Діодор. З дому... з дому. Діла йдуть гаразд. Татко сповіщають... Ось слухайте... «Врожай слава богу добрий, дві тисячі пудів», точка. — Розумієте, яка приємна й багатомовна точка. — «За місяць приїду до міста», точка. — Це значить, татко приїде підшукувати покупця. Прекрасно! Розумієте, багатюща природа на нашій Україні... Родюча земля українська!..

Олена. А скільки у вашого татка десятин?

Діодор. П'ять.

Ніна. І дві тисячі пудів на п'яти десятинах?

Діодор (*сміється*). Які ви наївні, пишеться п'ять, вимовляється — між нами — дванадцять... А молотарка людям молотить, а з половини засіває татко... Він великий філантроп, дивитись не може, коли хтось не обсіється... Зараз же допомагає з половини всім біднякам... Отак воно й набирається... Дві тисячі пудів...

Олена. У нього справжня українська душа. Нашому селянинові завжди був притаманний дух певного аристократизму й філантропії... (*Дзвінок*).

Вишневий (*ввійшов*). Олено, зустріньте. (*Входить професор Онський*).

Онський. Доброго здоров'я...

Вишневий. Дуже приємно, дуже приємно... Сідайте... Це наша молодь, гурток чесних свідомих українців...

Онський. Так, так, свідомих українців... Добре, а де ж Кость Костьович?

Вишневий. Зараз буде. Семен Стратоновичу, попросіть його. (*До Онського*). Кость Костьович такий хорий, ми потерпали, що він не знесе такої втрати.

Онський. Кость Костьович хорий? (*Павза*). А чого, власне, від мене хочуть? Я не розібрав... До мене приходила якась молода людина, але щось так плутала, що я ніяк не доберу, в чім справа.

Вишневий. У вас був Діодор, один з членів нашого гуртка. Ось він.

Діодор. Я... власне, я...

Онський. А так, так, ви... (До Вишневою). Так розкажіть, що саме трапилось, бо він говорив про якусь загрозу нації, щось таке плував...

Діодор. Я протестую, Ніночко... Я йому так блискуче красномовно розповів про все... а він каже, що плував... Це наклеп... (Входить Кость Костьович).

Професор. А, Денисе Петровичу... Потурбували ми вас... потурбували. Але ж справа надто важлива... прошу до мене. (Пішли).

В кабінеті

Вишневий. Усім вам уже відомо, для чого ми зібралися тут. Кожен з нас має одважне серце, щоб, не боячись нічого, рішуче протестувати проти знищення ознак української нації. Ми склали листа, в якому протестуємо (входить Надія) проти ганебного руйнування країни. Листа підпишемо ми, краща частина української інтелігенції, надішлемо його у Львів, і нехай знає весь культурний світ, що твориться на Україні, — що є люди, які не будуть мовчати... Прошу кожного підійти, прочитати цього невеличкого листа й підписати. Я підписую перший... Прошу! За Костя Костьовича просимо професора Онського...

Голоси. Просимо! Просимо!..

Онський. Ви що ж, жартуєте, чи я чогось не розумію?.. Нащо ця комедія?

Вишневий. Це трагедія, розумієте, трагедія для нашої нації!

Онський. Трагедія? В чому?

Семен. Через якусь електростанцію нищать пам'ятник українського народу.

Онський. Українського народу? Я думаю, що народові потрібніша електрика, в ім'я якої руйнують острів. Там є пам'ятник, але при всій своїй повазі до наукових студій Костя Костьовича, про пам'ятник я все ж таки підписати листа не можу, бо не вірю, що народові потрібні написи на камені більше, ніж електрика, яка вперше в нашій історії буде працювати на нього ж.

Семен. Не вірите? Хіба ж ви не бачите, що Росія висмок-

тує все з України? Все рвуть... хліб... цукор, вугілля... А ми ходимо, дивимось і не віримо...

Онський. Спокійно. Наші Республіки не рвуть, а допомагають.

Семен. Допомагають?.. Чим? Допомагають зняти останню сорочку? Так?

Онський. Зняти сорочку? Я не збагну. Ви або хорі, або засліплені чимсь другим. Ви ж культурна людина, ви ж знаєте більш ніж хто, що минула історія України, — це ганебна історія купівлі й продажу мільйонів людей, і зараз, коли країна стала на справжній шлях, народ в напруженні, в шаленому темпі будує...

Семен. Що будує? Де? Скажіть, чому автомобільний завод заклали в Нижньому Новгороді, чому там, усе в Росії, а в нас що, Дніпрельстан будують? Будують і, мабуть, сто років будуватимуть, бо вони хочуть одвести очі, мовляв, ми для вас ого-го! Радійте, хахли!.. (Сміє).

Онський. Дніпрельстан... Очі одвести... Ви що ж збожеволіли? Ви жартуєте з цієї величної будівлі? А за нею Тракторбуд, нові домни, коцальні, цукроварні, сотні нових... (пауза). Але хіба ви розумієте, ви — безнадійно хора людина, на жахливу хоробу... На зоологічний шовінізм...

Вишневий. (голосно) Ви... ви... що все життя працювали на українській низі, ви таке говорите... ви відмовляєтесь?

Онський. Рішуче одмовляюсь і вам не раджу... (Бере капелюх і хоче йти).

Професор. Денисе Петровичу, даруйте, але ваша відмова гідна боягуза...

Онський. Я не боягуз, а чесний громадянин, і ним хочу бути (вийшов).

Професор. Це чесність?.. чесність?.. Ви її продали!.. Ідіть, ми самі... без вас, боягузів... Самі будемо боротись! В історії так було не раз... Сьогодні острів знищать камінний, але людський — ніколи.

Вишневий. Легкодухам не місце серед нас. Прошу, підписуйтесь... Прошу!.. (До Діодора) Нічого не можна розібрати. Напишіть чітко.

Діодор. У мене щось рука тремтить. Нерви... серце.

Вишневий. Надіє, прошу...

Професор. Наша Надія підпише... Її рука не затремтить...

Надія. Я не підпишу...

Професор. Не підпишеш? І ти станеш зрадницею? Ти підпишеш...

Надія. Я не підпишу.

Професор. Так... Рідна дочка... ренегатка... Іди... іди звідси... Скликай своїх друзів, щоб зараз же розстріляли мене.

Всі. Заспокойтесь, заспокойтесь!.. (Виводять його).

Вишневий. Раби, легкодухи, життя віддав би за один момент, щоб підкласти під цю землю динаміту!.. Динаміту... Під цю країну... підпалити ґноти і йти за ними... горить, торкнулось, і раз... летять шматки... уламки... все в порох... (Входить Семен Стратонович схвильований). Що?

Надія. Смерть?

Семен. (дивиться на Надію). Чесне серце не знесло ганьби...

Темно

КАРТИНА IV

У професора. Біля портрета Костя Костьовича

Діодор. Покотилось ясне сонечко... Чорними хмарами вкрилося небо й темно, темно на нашій бідній землі...

Студент. Спи спокійно, наш дорогий учителю. Ти помер, але... в моїх грудях клекоче твоє серце...

Олена. М... М... Я... Не можу...

Діодор. Заспокойтесь, Оленочко, ми мусимо бути міцними й протестувати. Так, так, ми ще будемо протестувати. (Павза). Я піду вип'ю води, а то моє серце не витримає.

Олена. Ніколи не забуду, як небіжчик стояв на острові, розказував про далекі минулі дні; у нього святим вогнем горіли очі, яке надхнення почувалось у кожному слові!.. (Діодор у другій кімнаті).

Діодор. Ніхто... віхто... Ох, як тяжко!.. Ось той лист, що підписували разом... Ще не висох атрамент з твого рішучого підпису, а тепер тебе немає. Ти залишив нас, ох, як важко! Доведеться викреслити своє прізвище... Зламався.. не витримав

олівець... чим же, чим... а... я краще одірву прізвище... (*Входить до 1 кімнати*).

Вчитель. Дорогий наш Кость Костьович, твоїх дванадцять томів є великий вклад у нашу культуру!.. Молодь мусить пильно вивчати твою працю, щоб загорітись любов'ю до свого краю й зненавистю до всіх ворогів. Яка жахлива смерть!

Дама. Рідна дочка загубила свого батька... Коли б вона підписала листа, може б і не спинилось благородне серце... Ми прислухались до своїх батьків, укупі з ними плекали різні почуття, любов до нашої нації, молодь шанувала родину, а зараз що? Пошани немає, сором за наше покоління.

Олена. Важко знести цю велику втрату. (*Підходить до дружої кімнати, іде до стола*). Кілька годин тому ми підписували разом з тобою цього листа. А зараз!.. О!.. Хто ж це викреслив своє прізвище? Діодорчик. От і маеш... Як так?.. то й я викреслю.

Дама. Спи спокійно, дорогий Костянтинне... Тобі мій останній дарунок... (*Розорнула жостоблакипну стрічку*).

Діодор. Ой, ой, що це у вас, національна стрічка? Сховайте, сховайте... А то ненароком хтось побачить...

Дама. Я цю стрічку покладу за ряму...

Вчитель. Тут десь була вода... була вода... (*бере листа*). Дорогий Костянтинне... Я хоч і викреслюю свій підпис, але я буду завжди... (*Викреслив і вибі*).

Надія. (*увійшла, взяла листа, дивиться; пішла до дверей*).

Олена. Ми йшли завжди за нашим великим навчителем. Присягаємось тут, перед твоїм портретом, що будемо йти проти хвиль, повесемо твої думки.

Діодор. Так, так, присягаємось, що будемо завжди з такою ж рішучістю, як і при тобі, підписувати листа за кордон, боротись за нашу країну... Будемо непохитними борцями за нашу націю. Ми будемо протестувати, нас мало, але ми... ми поборемо. Над твоїм портретом присягаємось, наш дорогий учителю!

Учитель, Олена, Дама, Діодор. Присягаємось, присягаємось, присягаємось!

(*Ввійшла Надія, стала. Велика павза*).

Надія. Своєю присутністю я не зіпсую вашої урочистої присяги?

Діодор. Ніхто не перешкодить нам.

Дама. Ви — ренегатка.

Олена. Це ти винна в його смерті...

Учитель. Ви — зрадниця!.. Ви... Ви... я не можу вимовити, хто ви!..

Надія *(всміхнувшись)*. Чому? Кажіть усе... Ну, не спиняйтесь, я з задоволенням слухаю вас. Чи, може, соромитесь?..

Дама. Вона сміється... Вона вже збожеволіла...

Надія. Я божевільна?

Діодор. Ні, ні, вона не божевільна, вона прийшла, щоб нас образити, але ми протестуємо...

Надія. Вас образити? Вас не можна образити. Навіть коли б я бажала, то не можу, бо ви самі, ваше існування є найбрутальніша образа для нашої країни.

Діодор. Для вашої комуністичної країни...

Надія. Так, для нашої комуністичної України ви — образа.

Діодор. Я пропоную виконати святий заповіт Костя Костьовича.

Надія. Який?

Діодор. Зараз ви почувте. Це вам остання відповідь. Дорогий Костю Костьовичу, ми пам'ятаємо твій заповіт і зараз його виконаємо. *(До всіх)*. Поверніться спиною до цієї жахливої ренегатки, мовчіть і бойкотуйте...

Надія. Ви ще будете говорити? Мовчите? А ви пізнаєте цей лист?

Олена. Ой, не треба.

Учитель. Що ви робите?

Діодор. Ми протестуємо, поверніть листа!..

Надія. Дивно. А де ж заповіт? Швидко зламали його... Ви краще мовчіть, бойкотуйте, а я сама прочитаю вам, хто вже встиг себе викреслити.

Діодор. Ми не будемо мовчати!.. Зараз же поверніть листа!..

Надія. Я поверну, тільки не вам.

Діодор. Не нам? А кому ж?

Олена. Що ти хочеш зробити?

Діодор. Ми... ми... примусимо вас повернути...

Надія. Примусите? Забирайтесь звідси геть... поки я не

взяла вас за комір і не витягнула на світло!.. Забирайтесь!..
(*Всі виходять. Залишається тільки Ніна*). А ти чому?

Ніна. Надіє, я починаю розуміти... все це гидко... брудно...
ти не думай про мене, що й я така... я не з ними. Прощай!

Надія. Прощай!

Світло гасне

Фрагменти різних площин

Семен. На таємну нараду!

Вишневий. Скликати всіх!

Козуб. Човни!..

Матюшенко. Будуть!..

Семен. Вночі!.. острів!

Вишневий. В повітря!..

Матюшенко. Розлетяться в шматки!..

Семен. Робітники? Артем?

Вишневий. Розлетяться в шматки!.. (*Темно*).

Ніна. На... Надіє!..

Надія. Що таке? Ти тремтиш, Ніно, що з тобою?

Ніна. Не знаю. Сама не знаю. Я тільки що чула... Жах,
що робиться тут, серед цих стін...

Надія. Де? Що?

Ніна. Там у кімнаті Вишневий і Семен умовлялись... До
мене долетіли уривки...

Надія. Що? Що ж саме, кажи?

Ніна. Вночі... острів у повітря... робітники... Артем...
у шматки.

Надія. Що? В шматки? Далі... Що далі?

Ніна. Не знаю нічого. Це все, що почула.

Надія. Вони там?

Ніна. Не знаю... що ж робити? Все станеться зараз же...
Надіє, швидше.

Надія. Чекай, чекай, все переплуталось... Острів... Робіт-
ники... Артем... треба зараз же попередити їх. Сповістити
Артема.

Ніна. Ходімо зараз же до нього.

Надія. До нього, так, так, до нього... А коли спізнимось?..
Ні... телефоном швидше... (*схопила телефон*). Станція? Станція?..

17-02. Станція? Станція? Слухаю... Де Артем? Немає? Де він, скажіть швидше?.. Я питаю, де він?

Дмитро. Не знаю. Хто говорить?

Надія. Надія.

Дмитро. Артем... на острові... виїхав на острів...

Надія. Швидше, швидше, попередіть його... вони загинуть...

Дмитро. Хто?

Надія. Робітники... Артем...

Дмитро. Що таке? Загинуть? Кажіть ясно.

Надія. Попередьте їх швидше, чуєте, все станеться на острові...

Дмитро. Не чую, не чую...

Надія. Сьогодні вночі... острів у повітря... Робітники... Артем... у шматки... швидше!.. швидше!!.. швидше!!!

З а в і с а .

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився я р. 1901 на Київщині, в сім'ї робітника, вчився у вищій початковій школі. Літом у куркулів — стеріг баштани, а шістнадцяти років уже працював за телеграфіста на місцевій пошті. Пішов у 20-му в Червону Армію. Добровільно. У 23 р. мобілізувався. Київ... Підготовчі курси до ВИШ'у з дружиною, на тартаку на Подолі... і розвантажував баржі, і вчився... З дитинства маю нахил до малювання. Разом з колективом робітників Червонопрапорного заводу проторував стежку масовому мистецтву. П'ять років перебування на великому заводі були для мене найкращим соціально-політичним ВИШ'ем, з якого я виніс чітке ідейне спрямування своїх творчих думок. Першими моїми літ-драматичними роботами були дві інсценівки до так званих «Тематичних вечорів України» — «Минуле» і «В очеретах». Потім п'єса «135» яку зараз включив до репертуару Московський театр Черв. Армії, далі «Віддай Партквиток», яку прийняли до репертуару більше як 10 театрів України.

Зараз працюю над новою п'єсою на тему класової боротьби на селі на тлі реконструкції села...

ВІДГУКИ ПРО П'ЄСУ «ВІДДАЙ ПАРТКВИТОК»

(Прем'єра Харківською Червонозаводською театру)

... «Здорове класове почуття робітника пронизує твір ненавистю до тих, що козирають партквитками, що підпали під вплив міщанського оточення..

... Почуття сцени, вдалий діалог, яскраві типи, все це свідчить, що у молодого робітничого драматурга — певний хист до театральної роботи»...

Сем. Г.
(„Комсомолец України“)

(Прем'єра «Віддай Партквиток»—у роб. театрі ОРПС).

... «П'єса жива, бадьора, подає творчі сили пролетаріату, що руйнують усі перешкоди на своєму шляху... Масовий робітничий глядач реагує на п'єсу, яка його цікавить, дає йому бадьору зарядку»...

*(Театлюбний гурток робкорів)
(„Радянське мистецтво“)*

«ВІДДАЙ ПАРТКВИТОК»

Дія III

Епізод 6

овальський цех під час роботи... Рух... Виробничий гомін... трудові процеси... У композиції оформлення — залізні ферми, крани. На екрані у глибині кіно, ув'язане тематикою з цехом. Збоку — червоний куток... Гудок. Рух поволі стихає. Цех стає... Завмирають у горнах вогні, стомлені робітники відходять від ковадел, сідають у червоному кутку... Дехто вмивається, дехто закурює, або читає газету... Дехто обідає...

Лимар. *(Витирає обличчя)*. Ху!..

Ланюк. Стомився?..

Лимар. Шість болванок одклепав...

1 робітник. Чого радіо мовчить?..

2 робітник. Та ну його, твоє радіо!..

3 робітник. Дерчить, як грамофон на базарі... про перспективи народнього господарства, йдуть у токарний цех...

Коньков. З твоїми лекціями!.. *(спльовує)*. Краще б талона дав на підметки... Ей, ти... Винахідник!.. Ти що, у партію мильшився?..

1 робітник. Хе.. хе... зранку нализався?..

Коньков. Я не п'яний... А от ти, інженер безпатентний скажи, по якому праву розцінки собі зменшив на болванки?... А?..

Лимар. Тебе не спитався...

2 робітник. Лимар зменшив розцінки?..

1 робітник. На багато?..

Лимар. На десять відсотків... Заробляв двісті — тепер зароблю сто вісімдесят... З мене досить. А п'ятилітці—допомога...

Ланюк. Молодець Лимар!..

1 робітник. Хлопці... треба й собі!..

2 робітник. Не на вітер же плякати пишуть.

Коньков. Що?.. Зменшувать?.. На!.. Відал?..

Малюк. Конькову дійсно тяжко—горілка дорожча...

1 робітник. Неув'язка...

2 робітник. Ножиці...

3 робітник. Воно б може й треба... Але ж не на десять...
Це забагато... Так, на півтора, чи на два...

2 робітник. Щоб осміяли?..

1 робітник. Оце так допоміг!.. А на зборах до стелі
тяг руку.

2 робітник. Та що ти, не знаєш цю ханжу?.. То тільки
й його, що розставить стільці президії та в графін води налить,
а як прийде до діла—то задніх пасе...

Коньков. Ніяких знижок не дозволю!.. А ти, інженер
совецький, не хворси!.. Не підлизуйся, як цуцик... все рівно.
завом не призначать...

Лимар *(гнівно)*. Ух, ти... тріпло!..

1 робітник. Ти, Ванька, Лимаря не чіпай... *(До Лимаря)*
гуртом всипемо...

2 робітник. За Лимаря всипемо!.. *(До Лимаря)*. Ну, як
твій проєкт?..

Лимар. Десь треться по тресту... не питай.

1 робітник. Да... кишки вимотають...

Коньков. Такий проєкт—гріш ціна... Когда б што путне,
так давно з руками і ногами вхопили б.

Ланюк. Товариші, щодо Лимаря, то партбюро винесло
таку постанову: вимагати негайно затвердження його проєкта,
бо він надзвичайно цінний... У цій справі до Москви поїде
тов. Данило...

1 робітник. О, цей нажене холоду...

2 робітник. Нажме...

Ланюк. А тобі, Коньков, раджу не з'являтися на завод
коли ти п'яний...

Коньков. Так це значить ніколи й на завод не приходь?..
Чого захотів..

1 робітник. Ха..ха..ха!.. Хлопці... сам признавсь!

2 робітник. Нема, кажеш, дня такого, щоб не пив?..

Коньков. За свої п'ю... А розцінок зменшувать не стану...
Подлец я буду...

1 робітник. Хлопці!.. Складаймо заяву... Коньковик слухатись не будемо!..

2 робітник. Пиши, Гриша, ти... І викликай ливарний цех... (Збілись біля столу).

Коньков (спіонує). Дураки!.. (до 3-го робітника). Сідай... поставлю нужника... (Починають грати у шашки)...

.Ланюк. Ти, Лимар, не кисни... Твоє діло — вірне... Не затруть. З трестом на ножі підемо, а доб'ємось...

.Лимар. Досадно... Сами ж бачать, що тут сотні тисяч економії, і хоч би що... Позасідали там усякі Марченки.

(Входить хлопчик з плакатом).

Хлопчик. Це вам... (Шшов далі).

1 робітник. Хлопці.. ану сюди...

2 робітник. Читай, що там? (Збиваються біля плакату).

.Лимар (читає). Вівторок, десятого — чистка партосередку тресту «Совстрой».

1 робітник. Ого!.. Дочекались!..

2 робітник. Прийдемо!..

.Ланюк. Приходьте товариші!..

Коньков. Чистка... Хе...хе?.. Правильно!..

1 робітник. Вашого полку прибавиться?..

Коньков. Мене не вичищали—я сам уйшов... Не розділяв платформу...

2 робітник. Ха...ха... Це відносно горілки?..

1 робітник. Та відносно усього... Таких бузотьорів там не потрібно... Ланюк, візьми цю заяву, передаєси до Завкому...

.Ланюк (прокидає). «І відмовляємось від платні за брак»... Добре!..

Коньков. Дураки!.. Копійки свої оддають, а там чхають на них. Он, прислали до нас комерційного агента—гроші околачує у заводоуправи... По двісті карбованців з ваших знижок огрібає...

1 робітник. Якого агента...

.Лимар. Де? Коли?..

Коньков. Што ви з Марсу приїхали, чи штолі?.. Вже три дні, як сидить, сука в конторі, ділами заворачує... Морда, о!.. За ним допр п'ять лет скучав...

.Лимар. Це ж що?..

1 робітник. Так не годиться...

3 робітник. Іч, як економлять!..

Ланюк. Мені невідомо про це... «Комерційний агент»?..
Нащо?

Коньков. А щоб було куди ваші знижки всунуть. (Сплювuje).
Та ось він сам прьоть... Іч, вже й по цехах швиряє...

(Входить Бартель з портфелем).

Лимар. Щось знойоме... Де я його бачив?..

(Бартель облірює рулеткою болванку).

1 робітник. Боїться в руки взять...

Коньков (ехидно до Бартеля). Гражданін... Он піджачка замазав...

Бартель. Де?... (оглядає).

Ланюк. Ви що тут міряєте?.. Все без вас міряно.

Бартель. Сказали перемірять... А вам що?..

1 робітник. А те, що не чіпай... Змішаєш.

Лимар. Де я вас бачив? (Прилядається).

Бартель. Не знаю... Може, де на вулиці... Я живу тут уже пів року.

Ланюк. Хто вас сюди призначив?..

Бартель. Трест!.. Товариш Марченко... Подвинься, товариш.

1 робітник. Чув?

Коньков. Що він тобі, сваток?

Бартель. Чого тикаєш?

2 робітник. А... не любить?..

Коньков. Нічого, звикне... візьмемо у роботу.

1 робітник. Слухай, Ланюк... Коли осередок не зроби тут чого, заберемо заяву назад...

2 робітник. Заберемо...

3 робітник. Правильно!..

2 робітник. Ми тут будемо піт з себе виганять — а там вигадуватимуть різних комерційних...

Ланюк. Товариші... Стійте!.. Тут непорозуміння — я з'ясую це все... і не пізніше, як завтра, ми примусимо трест забрати від нас цю...

Коньков (скептично). Так тебе й послухають — у громадянина, можіт бить, у тресті усьо сімейство служить...

Ланюк. Хлопці!.. Пригадав! (До Бартеля). Ей, ти!..

Бартель. Це що за тов?..

Лимар. Станцію Знаменку пам'ятаєш?

Бартель. Я не маю... ніякого бажання говорити з вами.

Ланюк. Поговориш з другими... Товариші я пізнав його!.. На станції Знаменці колись я працював стрілочником. Проходили девікінці... Стояв їхній бронепотяг... Як зараз пам'ятаю—оцей, тоді ще кошеня, сопляк, у кадетській шинелі, на моїх очах розстріляв власною рукою трьох робітників із цукроварні...

Голоси. Ось воно!..

Здорово!..

Настоящий агент!..

Ану, хлопці, сюди!..

Бартель. Що за вигадки?.. Це не я...

Лимар. Ні... це ти!..

1 робітник. На тачку його!..

2 робітник. Під паровий молот!..

3 робітник. Дайош!..

Коньков. Красота!..

Бартель. Товариші... Туг, непорозуміння... Ця дрянь ще буде відповідать за свою брехню!.. Я не дозволю!.. Я піду до Марченка, до вашого директора! (Йде).

(Свистки, зик).

Геть!..

Вильтуї!..

Хлопці, дайош!

Ланюк. Товариші... Тихо! (До Бартеля). Стій!

(Павза).

Бартель. Я піду до тресту... Я...

Ланюк. Поки до тресту... Зажди (Йде до телефону). (Павза).
Станція... Станція... Дайте негайно ДПУ.

Бартель. (здрігнув) А?..

Коньков. Кррррасота!..

Завіса

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1903 р. в с. Кривушах Кременчуцької округи, в сім'ї робітника кременчуцьких тартаків. В 1913 р. учився в церковній школі, але не добувши її до кінця року, став учитися кравцювати. З початку ре-

волюції приймав активну участь в роботі «Комбеду», Сільвиконкому, СільКНС, ВодКНС; 1922—28 рр. — на керівничій комсомольській роботі. 1928-29 року — на кооперативній, потім партійній роботі.

Писати почав з 1923 р., селькором; 1924 р. — нариси, дрібні оповідання — в округовій газеті, в 1926 р. — перейшов до драми. Зараз маю такі п'єси:

1. «Сила на силу» — п'єса на 3 дії, вид. 1927 р., «Книгоспілка».
2. «Сімейні баланси» — п'єса на 1 дію, вид. 1930 р., «Книгоспілка».
3. «Новими стежками» — драма на 6 епізодів, друкowana вперше в № 2 журн. «Сільський журнал» за 1929 р. Зараз вийшла окремим виданням ДВУ.
4. «Провінція» — п'єса на 3 дії 10 картин — («Молодняк» № 3 1930 року).

ВІДГУКИ ПРО ТВОРЧІСТЬ Г. МІЗЮНА

П'єса «Провінція» свідчить про якісний зріст Г. Мізюна, як драматурга.

Безперечно для нас одне, що з Мізюна виробляється цікавий драматург. Йому треба якнайшвидше позбутись негативних рис його творчості, а саме: перебороти кайдани примітивного реалізму, які кінець-кінцем можуть звести його на шлях побутовщини.

Драма «Новими стежками» її «Провінція» запорука тому, що автор впорається зі своїми негативними сторонами.

Г. Мізюн не хворіє на романтичну ходульність. Його творчість базується на реалістичній основі. Це також є запорука дальшого успішного зростання.

Разом з тим творчість Г. Мізюна є прекрасна відповідь романтичним балакунам про статичність, про уявлене ними відставання пролетарських реалістів від життя.

Соціально насиченість, тематична актуальність — ось що характеризує творчість молодняківського драматурга-реаліста.

Разом зі всіма слабкими місцями, що є наслідком молодости, Г. Мізюн, базуючись на пролетарському реалізмі, не викривлює класових перспектив, не романтизує, отже, не переоцінює куркулів, а реалістично, з пролетарською цілеспрямованістю в своїх п'єсах подає об'єктивні картини класової боротьби на селі.

А. Клоція

(„Молодняк”, 1930 р., № 4)

ПРОВІНЦІЯ

(Уривки з п'єси)

1

Пленум Сільради

Сцена й зала театру — сельбуд. Дієві особи серед публіки. За столом сидить Чередник, Горбенко та друга тітка. З боків на сцені, під стінками, навирисядки — селяни курять. На авансцені Галя. Серед публіки Дубовик, Марія та «пленум». Шум, галас.

Чоловічі голоси. Галасуваніє покаже!

Бога не галасують!

Він старий, вже на кандидати не йде.

Жіночі голоси. Що за насмішка?

Нехай сама маса веруючих!..

Хочете, щоб до зими хліба не було?

Горбенко (*головує*). Тихше! Тихше!

Чоловічий голос. Не в церкві бог, у кожному з нас.
Не сотвори собі кумира, сказано.

Жіночі голоси. Штунда! Штунда!

Ви й христитися забули!

Вангелісти окаянні!

Ви й у свинюшнику б молились!

Середняк. Ось не шуміть бо!

Горбенко. Товариство! Ми на пленумі сільради, а не на колодках під тинном.

Голоси. Правильно!

Треба по закону.

Горбенко. Є порядок і його треба додержувати. Сільрада тільки підтвердить те, що вже сталося. Маса вже своє слово сказала на куткових зборах. Ми зібрали сімсот підписів за відібрання церкви.

Чоловічі голоси. Правильно!

То всі безбожники були.

Жіночі голоси. Страшний суд накликаєте!

Треба покаятись!

Марія. Прошу слова!

Горбенко. Тихше! Будь ласка, хто там слово?

Марія. Я.

Голоси. О, ти диви!

Попівна!

Горбенко. Ви не маєте права голосу.

Марія (*не звертає уваги*). Громадяни! Треба шанувати права сільради, вона не порушить прав самої громади... Церкву треба відібрати (*в залі шум*). Для цього є порядок, про який уже товариш Горбенко говорив вам... Є пропозиція дотримуватися того порядку.

Жіночі голоси. Куплена!

Правду каже, правду!

І я підписалася за театри!

На печі в просі тіятри!

Дубовик. Прошу слова!

Горбенко. Будь ласка, говоріть, товариш Дубовик.

Дубовик. Громада — великий чоловік, давно сказано...

Чоловічі голоси. Хе, великий, та дурний.

Ге-ге!

Дубовик. Як уже наш учитель Ленін говорив, що нам недостає культури... Потім нам треба школи, просвіти, щоб ми знали й бачили, куди йдемо...

Горбенко. Товариш Дубовик, ми й так знаємо і бачимо, куди йдемо, справа тільки в тому, щоб швидше. Чуєте?

Голоси. Ач, ач як заворачує.

Нехай доказує!

Дубовик. Щоб довго не говорити, треба прийняти пропозицію товариша Горбенка, а для цього треба зараз призначити комісію, нехай підраховує й перевіряє зібрані підписи, а збори підтвердять їх, що вони, значить, не хвальщиві, і будемо дбати вже не про церкву, а про театр (*сіє*).

Горбенко. Вас бере сумнів, товариш Дубовик?

Дубовик. Я не кажу, але... порядок...

Голоси. Та швидше!

Галля. Є пропозиція, через те, що пізно, визначити комісію, і вона перевірить завтра з президією сільради.

Чоловічі голоси. Авжеж!

Завтра!

Сьогодні!

Зараз!

Жіночі голоси. Ану, які там сукніні сини підписувались?

Зачитать, нехай не кортить!

Горбенко. Тихше! (До Галі). Піди, принеси. (До публіки) Давайте комісію. (Галля виходить через залю). Зараз принесуть список.

Голоси. Виділити щотчика!

Не треба!

Зуби пощитаємо!

2

Данпо й Бідняк ведуть через залю зв'язаного куркуля. Він огнивається. В залі шум. Загальна увага.

Данило. Швидше, швидше!

Бідняк. Ступай, ступай!

Голоси. Вже народ в'яжуть.

— Хтось стріляв!

Куркуль (на сцені). Народ православний! Та що ж це таке? Заступіться!

Чередник (виходить наперед). Ось, я заступлюсь (показує на поранену руку). Ось, бачте? Чули вибухи?

Голоси. Чули, чули!

Чередник (до куркуля). Ах, ви ж гадюки полосаті. Вам по ярках засідать (б'є себе в груди). Ось, куди цілив, падлюка проклята! Обшукайте його! (куркуля обшукують). Ось, яку ти грудь неможливість хотів пробити.

Куркуль (махає ногами). Не підходь! (Данило знаходить кущак).

Данило. Ось де воно!

Голоси. О-о-о!..

По-божому!

По-християнському!..

Оце так!

ДІЯ ТРЕТЯ

Кімната вчителя

Входять Горбенко, Бідняк і Середняк.

Горбенко. Заходьте, сідайте, товариші.

Бідняк. Та... тут сідати ніколи.

Середняк. Прийшли, може ви дасте нам яке звіщеніє — яка вона чортяка, звиніть, ті списки покрала? Ви знаєте, село ходором-ходить, аж потилиця свербить.

Бідняк. Воно, в сущності, юривда, як розібратися, а неприємно, коли в селі така каламатня заводиться. Це ж форменна контрреволюція.

Горбенко. Одним словом, гайка ослабла?

(Входить Данило)

Данило. Слухай, Павле, осередок чекає на інформацію. Що нового?

Горбенко. Нічого. Але кожному повинно бути ясно одне: списки вкрадено, і це справа рук наших ворогів. А хто наші вороги? Ну, хто, я вас питаю? Ви ж усі, здається, люди дорослі і мусите знати, що...

Бідняк. Та ясно ж: цп, Цівка з куркулями, сестриці підлабузниці і всі прочі супостати.

Горбенко. Треба тільки не робити переполоху, а твердо триматися. Врешті списки — це папір. Пропали одні — другі будуть, справа в живих людях. Чуєте? В живих людях справа! Треба йти зараз на кутки і гнати в тришия наволоч, розсівати попівсько-куркульську агентуру. А тим часом і спіймаємо ко-та на салі.

Середняк. Вещ пойнятна, коли скажемо й... всім стати на своєму кріпко. Ходім.

Бідняк. Тепер розумієш? Казав же, не лізь у бутилку, так ти, як теля на льоду, їйжебо.

Середняк. Ме-ели. А сам же й...

Горбенко. Товариші, не сперечайтесь, а краще йдіть та допомагайте нам кінчити справу *(Селяни виходять)*.

Данило. Ну?

Горбенко. Що, ну? Конкретна пропозиція: розсіпатись всім комсомольцям по селу. Треба битися.

Данило. Чим?

Горбенко. Що це за питання? (Павза) Списки вкрадено, а не загублено.

Данило. Звідки ти знаєш? Ти, брат, не дуже... Було б не давати на її руки документи... Може тут чорт знає що...?

Горбенко. Слухай, Данило, а може б ми про це іншим разом? Я довіряв члену комсомола, а ти — секретар осередку... Зрозумів?

Данило. Побачимо. А тепер ти не йдеш?

Горбенко. Ні. Ти сам на зборах будеш інформувати, а в мене є справи крім цього... йди, йди... Не затримуй довго зборів, будь ласка. І не замажуй справи.

Данило. Добре. Ти ж на мене не то... не думай що.

Горбенко. Ого ще вигадав. Справа настільки серйозна...

(Входить Чередник)

Горбенко (назустріч). Ну, що, як?

Чередник (сідає). Дайте віддихатись. Ху! Питали, розпитували, записували... того когута посадовили та й... усе. Ой, крутить же, гадюка! Каже, я не знаю Горбенка, не заманював ніколи... біг, каже, на постріли і знайшов куцака.

Горбенко. А Тиміш, як?

Чередник. Молодець! Ріже, аж гай гуде! Каже, сам бачив і чув, як змовились.

Горбенко. А про списки?

Чередник. Нічого не звісно. Тиміш каже, що карбованців триста асигнували, щоб купити списки... А хто, що, як, ніхто нічирк.

Горбенко. А міліція коли буде?

Чередник. Як смеркне.

Горбенко (нервово). А, чорт! Побули б вони в нашій шкурі! Документи викрадалися для того, щоб їх знищити, а не чекати, поки для міліції смеркне. Ось що, товариш Чередник, як не пощастить нам їх розшукати, в селі, дійсно, може смеркне років на півтора. Що це нам буде коштувати?

Чередник. Та, нічого. Я ось побіжу перекусю, та тоді самі почнемо.

Горбенко. Тільки швидше. Коли мене не буде вдома, шукайте на селі.

Чередник. Добре. Ну, ми ж їм, гадам!.. (виходить).

Горбенко *(сідає біля столу)*. Стривай, що це за лист? *(розриває й читає)* «Здоров, любий сину. Чого не навідаєшся? Ми живемо нічого. Всі здорові. У нас, на ХПЗ, днями було велике свято заводське. Знаєш, самотужки виготовляли двигуна «Зульцер 47» *(думає)*. Незнайома машина. *(Читає далі)*. «Спочатку було дуже важко — машина незнайома, день і ніч товклися в цеху, щоб краще виготовити деталі» *(задумується)*. Так. Хто ж там заправляє? *(читає)* «Коли пустили «Зульцера» і як пішов він без із'яну, то я аж заплакав...» *(пауза)* Любий батьку... ти не плакав у найтяжчі часи, чого ж ти плакав, як пустили «Зульцера?» *(ходить по хаті)*. «Хлопці питають, як тобі в провінції...» Фу! Гидке, противне це слово — провінція! Соціалізм, п'ятирічка не знає провінції. Тільки міщани і ввесь зброд...

(Входить Марія)

Марія. Добридень, кого це ви лаєте такими титулами?

Горбенко *(зміряє її суворим поглядом)*. Хочете знати?

Марія. Хочу.

Горбенко. Подивіться в дзеркало.

Марія. Ов, як!

Горбенко. Чого вам треба тут? Вилітайте геть!

Марія. Я хочу вам сказати...

Горбенко. Я не хочу вас слухати.

Марія. Не треба! *(йде до дверей)*. Я хотіла вам подати важливі відомості.

Горбенко. З того й починали б.

Марія. Я вам докажу, що мене сюди прислали почуття і міркування вищі, ніж...

Горбенко. Прошу без ангимоній.

Марія. Мої слова не будуть без доказів...

Горбенко. Давайте краще докази без слів...

Марія *(витягає з рукава зорнутий папірець)*. Натє.

Горбенко *(бере, розглядає)*. Так, але це тільки частина, нічого не варта...

Марія. Я їх цілком вам доставлю сьогодні увечорі.

Горбенко *(хитро)*. Тоді, коли вони ще цілі, не знищені.

Марія. Не турбуйтеся. При вашій допомозі...

Горбенко. А хто допомагав вам красти?

Марія. Прошу не ображати.

Горбенко *(рішуче)*. А хто ж крав?

Марія. Ха-ха-ха! Я виявила б вам винуватця, але це... справи не стосується... Пам'ятаєте? Я — падло, і ви мені навряд чи повірите.

Горбенко *(люто)*. Хто? *(Павза)*.

(Входить Галя)

Галя *(на порозі)*. І?.. *(Хоче назад)*.

Горбенко *(ханає її за руку)*. Стій!

Галя. Геть! Куди ти мене тягнеш?

Марія. Я не хочу бути пугалом для дітей *(іде до дверей)*.
До побачення! *(вийшла)*.

Галя. Куди ти мене тягнеш, питаю?

Горбенко. Заспокойся, Галю.

Галя. Я не хочу спокою. Ти мене обезчестив, ти на мене гору тяжку навалив.

Горбенко. Галю, не будь ти дитиною. Ти ж сама добре знаєш, що я мушу...

Галя. Я багато думала... *(павза)* Я думала, що ти не винуватий... Чого вона приходила сюди, Павле?

Горбенко. Принесла списків частину.

Галя. Знайшлися? Де? Справді? Павле, як же це?

Горбенко. Я їй не вірю, Галю... тут якась машинка...

Галя. Якже? Вона ж принесла?

Горбенко. А коли я запитав, хто крав, вона натякає на тебе.

Галя. Брехня! Дай мені її, я розірву. Брехня!

(Вбігає Тиміш)

Тиміш. Чув, брат, що списки в попа? Там Цівка збирається спалити їх.

Горбенко. Ш-ш!

Галя. Сволочі!

Сторож. О-о, я, бач, казав... *(виходить)*.

(Входить Чередник)

Чередник *(оглядається)*. Міліція приїхала! *(потирає руки)*.

Горбенко. Швидше розшук!

(Входить Данило, Міліціонер)

Данило. Тут.

Міліціонер (до Галі). Вас арештовано!

Галя (вражено). Мене?.. Я...

Горбенко (до міліціонера). Стривайте!..

У світлиці у пона

Піп і Цівка за столом. На столі купа паперу. Горить лампа.

Піп. Ви можете собі уявити — стільки підписів зібрали. О, як я ненавиджу оту голоту. Як я не виношу її тиснення!

Цівка. А на голоті мир держиться... Без голоти не можна й на світі жити... (бере в руки папери). А все таки, хе-хе!.. я не заперечив би, коли б, скажемо, ви б звернулися до бога з молитвою, мовляв, упокой боже, нижчепоіменованих рабів твоїх...

Піп (махнув рукою). Безнадійна справа!.. (замислився).

Цівка. Ясно, що безнадійна. Це якби... хе-хе!.. карательний отряд, скажемо... (дивиться в папери). І як під ранжир вишикувалися! Попереду Горбенко... (люто), комсомольці, КНС... (бере олівець). Дивіться, — оце в мене, скажемо, кулемет, і я цим кулеметом трр... ха-ха-ха!.. Ану... (хоче черкнути олівцем, розстилає папір). Ви любите червоне, так нате ж вам...

Піп (ханає Цівку за руку). Стривайте!

Цівка (схопився). Що з вами? (пасза) Що з вами? На вас лиця немає.

Піп (озирається). Списки ці, віби динаміт, лежать у моїй хаті. Той, отщо...

Цівка. Спалить! Спалить і попіл розвіяти, щоб пилінки не зосталося...

Піп. Спалить, кажете?

Цівка. Зараз, батюшко...

Піп (бере папери, зортує їх в пакунок). Так?..

Цівка (хитро). Ох, я й забувся... (іде до дверей).

Піп. Куди ж ви?..

Цівка. Я... Тимоша ж немає, — там треба замкнути...

Піп. Почекайте...

Цівка. Паліть, паліть, я зараз... (вийшов).

Піп (розпачливо сідає, звисши головою). Даремне... чую... кінець... Кінець, кінець, кінець! (до ікони) Чуєш? Кінець! Ти не чуєш, ти не можеш чути — ти шматок!.. (схопився). Ні, ні ні! Ти ще держатимеш у своїх обіймах (кидає на стіл папери) оцю...

потвору, мусиш держати. Ти — бог! Мусиш бути богом. Хемію вибивають з-під тебе, — залишай алхемію...

(Входить Марія)

Марія. З ким ви балакали, тату?

Піп (сідає). Я?.. З богом... (нілково) балакав...

Марія. Ну і що?

Піп (поханцел). Слухай, Маріє, треба зараз оді списки спалити.

Марія (бере пакунок). Е, ні. Треба їх повернути цілими.

Піп. Як? ти хочеш батька вбити? Ти...

Марія. Не вбивайте дочки. Рано чи пізно — церкву обдеруть. Вам небагато жити, а мені... Мені треба свою репутацію підняти. Поверну списки і в очах громадськості буду свої. Розумієте? Я мушу!

Піп. Не хочу я цього розуміти.

Марія (суворо). А, ви хочете, щоб я через рік пішла з торбою? О, ні! (пауза). З торбою! (розпачливо) Отак!..

Піп. Ти песимістка, ти песимістка! Я тебе слухати не хочу.

Марія. А я вас теж! (Іде в свою кімнату).

Піп. Як?.. Ти мене?..

Марія. Заспокойтесь, татуню... Я подумаю... От ви сьогодні наїлися, а завтра, хто зна, вже що буде... Може, доведеться мені вас годувати... А економіка, татуню, рухає політику... Це ніяк не сходиться з євангельським навчанням про птиць небесних, що не сіють і не жнуть... А про списки — ще подумаю... (Вийшла в свою кімнату).

(Входить Дубовик)

Дубовик (сумний вигляд). Чи я вам не надокучаю?

Піп. О, ні (пауза). Не без жалю, той от що, я почув про трагічну смерть вашого папаші. До того ще вас викреслено з учительських лав... Ви є передо мною чистий від радянської амальгами. До цього ваші погляди... і... А, мабуть, філософські проблеми залишимо до кращих часів, а вам, іменно вам, треба подумати про те, щоб сприяти цим кращим часам...

Дубовик. Я не розумію вас...

Піп. Я закликаю вас, отой от що... до співробітництва. Мені, знаєте, дуже приємно було б назвати вас своїм еє... то от що... (лукає) Маріє, Маріє!

(Входить Марія).

Марія. Слухаю. *(До Дубовика).* Добрий вечір!

Дубовик *(вклоняється).* Добрий вечір!..

Піп. М... м... е, щось я хотів тобі... ага! В які дні пошта приходить до нас?

Марія. Здається, середа і...

Піп. І п'ятниця, так, так... *(встає).* Піду, віконниці зачиню, бо якось не той... *(виходить).*

Марія. Засумували, Харитон Маркович? Я ото, будши мужчиною...

Дубовик. Я близький до одчаю. Все мені не миле. Жити не хочеться, а помсти хочеться... До того... у вас зустрічаю не ласку, а тільки лід, лід, лід...

Марія. Ніякого льоду. Я вас поважаю, але *(підвищує тон)* я не хочу, щоб хтось за свої послуги мені вважав себе кредитором... *(майже кричить).* Я не хочу й не доцую цього.

Дубовик *(схопився).* Ви кричите, як на хлопчика. Вам треба було перевірити мою любов до вас... і я дістав документи...

Марія. *(з убійчим спокоєм, здвигує плечима).* Звідки це видно? Не любов до мене, а зненависть ваша до всього радянського, перевірена цим вчинком. Я в цьому певна...

Марія. А потім, на жаль, переконалася, що з людини легше зробити ганчірку, ніж з ганчірки людину.

Дубовик *(не тямлючи себе).* Ах, ти!..

Марія *(стає в позу).* Що-о-о?..

(Вбігає Мотря).

Мотря. Харитон Маркович у вашій кімнаті трус!

Дубовик. Невже?

Мотря. Їйжебо *(вбігає).*

Дубовик *(до Марії).* Давайте списки. Вони зараз повинні бути знищені.

Марія. Вони повинні бути цілі!

Дубовик. Ага, яbedo! У мене трус, а ти тут... Давай сюди! Де вони? *(бігає по хаті, потім кидається до другої кімнати).*

Марія *(заступає двері).* Спокійно!

Дубовик. Візьму. З кров'ю візьму! *(пхає Марію в її кімнату).*

(Деякий час сцена порожня. Чути шум боротьби, гуркіт, потім крик Марії).

Марія (за коном). Рятуйте! Рятуйте!

(Вбігає піп і Цівка).

Піп. Той ось що... Це ви...

Цівка. Я боюся... Це ви, ви..

(Вбігає Дубовик а за ним Марія).

Дубовик (з пакунком). Я сам знаю, що робити.

Марія. Харитоне. Харитончику!

Піп. В дворі міліція.

Дубовик (вкидає пакунок). На! (вбігає з хати).

Марія. Ай! (тікає в свою кімнату).

(Два міліціонери переймають Дубовика).

1-й Міліціонер. Стій!

(Всі закам'яніли. Цівка тупиться до іроби. На порозі Галя, Горбенко, Данило).

Горбенко. Не турбуйтеся, громадяни. Пролетаріят своєю рукою дасть вам по заслuzі (сміючись). А «рука даючого да не оскудеє».

2-й Міліціонер. (До Цівки, Дубовика і пона). Вас арештовано!..

Піп. Той... от що...

Завіса

КРИТИКИ

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 10 листопада 1903 р. Батько з походження селянин с. Хатурин, Городнянського району, Чернігівської округи. Через малоземелля працював у наймах та на залізниці.

Не скінчивши Городнянської профтехшколи, вступив 1922 р. до Київського ІНО. Закінчивши його 1926 р., того ж року вступив до Київської катедри марксизму й ленінізму аспірантом. Аспірантуру скінчив 1930 р. викладаю в Київському ІНО.

Друкувати почав з кінця 1923 року (дописи в газеті «Більшовик»). Тоді ж вступив до «Плугу». З 1924 р. працював у Київському «Гарті», з 1926 р. працюю в «Молодняку», з 1927 р. — в ВУСПН'ї, з 1928 р. у ВОАПП'ї на виборчій роботі.

Поза літературними організаціями працював у студорганізаціях на професійній, комсомольській та партійній роботі. Перша критична стаття в альманасу «Київ-Гарт» 1925 р. Після того найбільше співробітничав у «Літературній Газеті», «Молоднякові», «На лит. посту».

Окремі видання: 1) «В боротьбі за пролетарську літературу», ВУСПН, 1928 р.; 2) «Перший призів», ДВУ, 1928 р.; 3) «Українська пролетарська література», «Пролетарська Правда», 1929 р.; 4) здав до ДВУ збірку «Пролетарські письменники».

ІСАЄВ ІВАН

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1905 р., за содстаном селянин-наймит. З 1921 р. працюю на активній комсомольській роботі. (Секретар осередку РК, ОК, завсільвідділу ЦК). Зараз редактор «Комсомольця України» член «Молодняка» та його секретаріату.

АБТОБІОГРАФІЯ

Родився в 1907 р., в с. Протасівці Смілянського району на Роменщині. Батько мав 110 кв. сажнів землі; на них хату, а в хаті — 4 душі дітей (взагалі було багато та померли, а я оден народився 5). Батько був за фахом тесляр — літом будував хати, хліви, а зимою був музикою, грав по весіллях. Мати її до мого народження і після, мала фах прачки і нашим протасівським аристократам завжди прада білизну якнайкраще. Так батько і мати заробляли на дітей. Згодом, після закінчення початкової школи, два брати пішли в найми до кожушників ремісників, сестри (їх теж дві), також пішли по наймах. Від того, що брати та сестри пішли в найми, матеріальний стан сім'ї не покращав. Проте, це мені допомогло скінчити не тільки початкову школу, а й вступити навіть до «вищоначальної», що потім стала семирічкою. Її я скінчив. У 1920 р. сестра Дуся вступає до партії, обидва брати служать в Червоній Армії. В 1921 р. умер батько, і я почав вибиватися в «люди», грав на баса козачків по весіллях; коли підносили музикам випити мутного самогону, говорили на мою адресу «виний, малий», — за «малий» було обідно. В тому ж таки 21 р. я був і пічником. У 22 р. я й сестра, що жила разом зо мною і матір'ю дома, під керівництвом партійця Манівського, організуємо в Смілому Комсомол і працюємо в ньому. Через рік, тобто в 23 р., я вступив до сільсько-господарської профшколи роменської. Крім учби в ній, я там був за секретаря комсомольської фракції. В 25 р. кінчаю профшколу, працюю в комсомолі, в Смілянському районі, як профробітник — секретар райкому Робітземлісу. Попрацювавши рік, вступаю до полтавського ІНО. Тут уперше я почав друкувати в студентському журналі, що виходив на склографі, статті: одну під заголовком «Єсенін в освітленні Троцького, Воронського, Когана», (тоді я стояв на позиції «злих заміток» Бухаріна), другу статтю видрукував там же. Це була аналіза поем Володимира Володимировича Маяковського: «Мистерия Буфф», «Война и мир» та інших поем того часу, які читачам, а також і мені, були відомі.

З цього часу, з 26 р., повів наступ на харківські журнали. Писав про Сосюру (і ще про когось, не пригадую), і завжди отримував відповідь — «написано не погано, але до нашого журналу не підходить». Павло Усенко тільки дав пораду ширшу і практичнішу: почати писати маленькі рецензії й замітки. Скоро навчання в полтавському ІНО не задовольняє мене, хотілося учити літературу. Я кидаю Полтаву, їду до Харкова, вступаю в харківський ІНО, на літературний факультет, де працюю й зараз.

І тут, в 1927 р., надрукував у «Молодняку» рецензію. З цього часу друкував статті та рецензії в «Молодняку», «Комсомольці України», «Студенті революції», а в кінці 1929 року вступив до літературної організації «Молодняк». Тепер працюю над творчістю Івана Ле (видавництво «Робітник», видає окремою популярною книжкою) та над поточними питаннями в літературі. Так учусь, живу і працюю. Ставлю за мету — всі свої знання, снагу і змогу використати на терені літератури художньої в галузі марксистської критики.

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1905 р., в с. Баришівці, Баришівського району, Київської округи, в родині селянина-чоботаря. Батько до одруження наймтував, а потім, маючи тільки одну десятину землі, почав чоботарювати.

В родині батьковій, що складалась з 10 чоловіка, я був сьомий, тобто передостанній. З усіх братів і сестер тільки я один мав змогу вчитись.

Вчився я в сільській школі, а потім в районній школі середнього типу і не скінчив її. З 1921 р. працював на сезонній роботі в лісництві та торфрозробці (за вагонетчика). З цього ж часу починається і моя пропагандистська робота серед торф'яників та селян.

Р. 1924 РайКНС командировав мене до київського ІНО, літвідділ якого я через чотири роки й закінчив. 1928 р. я склав іспити до аспірантури (київська н.-д. катедра мовознавства, літерат. секція), де й зараз працюю. Під час перебування в ІНО та в аспірантурі я працював на професійній і комсомольській роботі, як пропагандист.

1929 - 30 р. я, крім лекторської роботи (в київ. веч. роб. університеті ОПШ. ІНО, лекції на виробництві), проваджу й літературну роботу, подавши до друку ряд рецензій і статтів (рецензії про книжки: Л. Первомайського, Г. Епіка, Д. Бузька, Д. Гордієнка, М. Івченка, О. Добровольського, Штангея, Г. Михайличенка, О. Кундзіча, А. Швяна, Гр. Яковенка, С. Жигалка і ін., статті: про В. Чумака, Г. Михайличенка, Ів. Франка, О. Донченка, Ів. Ле, популярний нарис про Марка Вовчка тощо. Тепер працюю над проблемами літературознавства (переверзіянство) та над історією пошевченківської поезії.

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився р. 1907 на Волині, в с. Лихосілді, Янушпільського району Бердичівської округи в бідній селянській родині. Батьки працювали «за сніп» у поміщика, «на одріб» у куркуля. Після смерти батька працював, як наймит у поміщика Докуцького та в заможних селян с. Бурківці.

Вчився в Краснопільській семирічці, закінчив агрономічну профшколу (с. Турчинівка на Волині). Вчився 2 з половиною роки в київському укрпедтехнікумі ім. Б. Грінченка, закінчую зараз київський ІНО, літературно-лінгвістичний факультет.

З 1924 р. й досі працюю на активній комсомольській роботі, виконую партійну роботу. З 1928 р. — член всеукраїнської спілки комсомольських письменників «Молодняк» і відтоді систематично друкуюсь в радянській і комсомольській пресі (газети й журнали): «Молодняк», «Молодий Більшовик», «Літературна газета», «Пролетарська Правда», «Комсомолец України» та інші і в збірниках: «За українську пролетарську культуру» (вид. Київського ОК ЛКСМУ, 1929 р. «Мистецтво й література» вид. ДВУ), «Літературний фронт» (ДВУ).

Зараз працюю над повістю «Штурм землі» та сценарієм, «Міжгір'я» (за романом І. Ле). Склав угоду з ДВУ на збірник літературно-критичних статей. Всією своєю роботою (так і формуванням світогляду) я багато завдячений «Молоднякові».

АВТОБІОГРАФІЯ

Народився 1910 р., в с. Заградівці на Херсонщині. Батьки з діда - прадіда селяни-незаможники. Батько неписьменний, до революції знав тільки «отченаш» і був швець. Мати працювала в німців по наймах.

В революцію батьки одержали землю; з того часу займаються сільським господарством і тепер перебувають у СОЗ'і.

До революції я вже підписував (грамоти навчився рано) прізвища замовців на шкурі, що вони приносили. Після революції допомагав батькові в сільському господарстві, вчився в школі.

З 1925 р., член ЛКСМУ. Був на активній комсомольській роботі. Зараз студент Харківського Інституту Народнього Господарства.

Літературну діяльність розпочав у 1927 р. Перший друкований «літературний» твір — сількорівський допис. З 1929 р., член «Молодняка».

Займаюсь критичною роботою. Не менш цікавлять і справи над художнім словом. Кілька дрібних оповідань друковано в періодичесі. Тепер працюю над повістю з життя сучасної вищої школи.

Від упорядчика

З технічних причин незалежних від упорядчика не вміщено в збірникові «Молодняк» біографій та портретів Лева Скрипника й Давида Кошиці.

З М І С Т

	Стор.
1. «Молодняк» — Б. Коваленко	5— 19
I. Поезія	
П. Усенко	23— 30
І. Шевченко	31— 33
М. Шеремет	34— 43
І. Гончаренко	44— 49
Я. Гримайло	50— 55
Д. Чепурний	56— 60
Ю. Зоря	61— 66
Є. Фомін	67— 72
І. Семиводос	73— 78
І. Бойко	79— 83
С. Крижанівський	84— 90
І. Лисогорко	91— 95
М. Шпак	96— 99
В. Гудим	100—105
Г. Саченко	106—110
II. Проза	
Л. Смілянський	113—123
А. Ключчя	124—135
П. Радченко	136—142
Л. Скрипник	143—151
Ю. Зоря	152—157
А. Шиян	158—166
Ф. Сіто	167—173
III. П'єси	
О. Корнійчук	177—188
Ю. Мокреєв	189—195
Г. Мізюн	196—208
IV. Критики	
Б. Коваленко	211
І. Ісаєв	212
І. П'ятковський	213—214
П. Колесник	215
Г. Провь	216
Ю. Костюк	217

4466

848-15

РДІ
№ 6767

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ
ПРАВЛІННЯ: Харків,
вул. Карла Лібкнехта, 31.

КОЛЕКЦІЯ
НЕ КСЕРОКОПЮВАТИ

ПОШТОВІ ВІДДІЛИ УКРКНИГОЦЕНТРУ
НАДСИЛАЮТЬ НАКЛАДНОЮ ПЛАТОЮ

КОЖНУ КНИЖКУ

ЯК ВЛАСНОГО, ТАК І ВСІХ
ВИДАВНИЦТВ СРСР. ПЕРЕСИЛКА
Й ПАКУВАННЯ НА ВСІ ЗАМОВ-
ЛЕННЯ КОШТОМ УКРКНИГО-
ЦЕНТРУ, КОЛИ ЗАМОВЛЕННЯ
БІЛЬШЕ НІЖ НА 1 КРБ. І НА-
ПЕРЕД ОПЛАЧУЄТЬСЯ ГО-
ТІВКОЮ.

289

ЗАМОВЛЕННЯ НАДСИЛАЮТЬСЯ НА ТАКІ
АДРЕСИ:
ХАРКІВ, вул. 1 Травня, № 17, поштовий від-
діл ДВОУ.
КИЇВ, вул. Карла Маркса, № 2, поштовий від-
діл ДВОУ.
ОДЕСА, вул. Ляссаля, № 33 (Пасаж), поштовий
відділ ДВОУ.
ДНІПРОПЕТРОВСЬКЕ, пр. К. Маркса, № 49,
поштовий відділ ДВОУ.

ІНФОРМ. ПРОП. СЕКТОР ДАЄ ВСЯКІ
ПОРАДИ З КНИЖКОВОЇ СПРАВИ:
ЯКІ КНИЖКИ, З ЯКИХ ПИТАНЬ ПРИДБАТИ, ПРО
ЦІНИ, ЗМІСТ, РЕЦЕНЗІЇ ТА ЯК І ДЕ КУПУВАТИ.

КОМЕРЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ ДВОУ
ХАРКІВ, ВУЛ. К. ЛІБКНЕХТА, 31.

ФІЛІЇ ТА КНИГАРНІ ПО ВСІХ МІСТАХ
УКРАЇНИ.

коп. с.р.